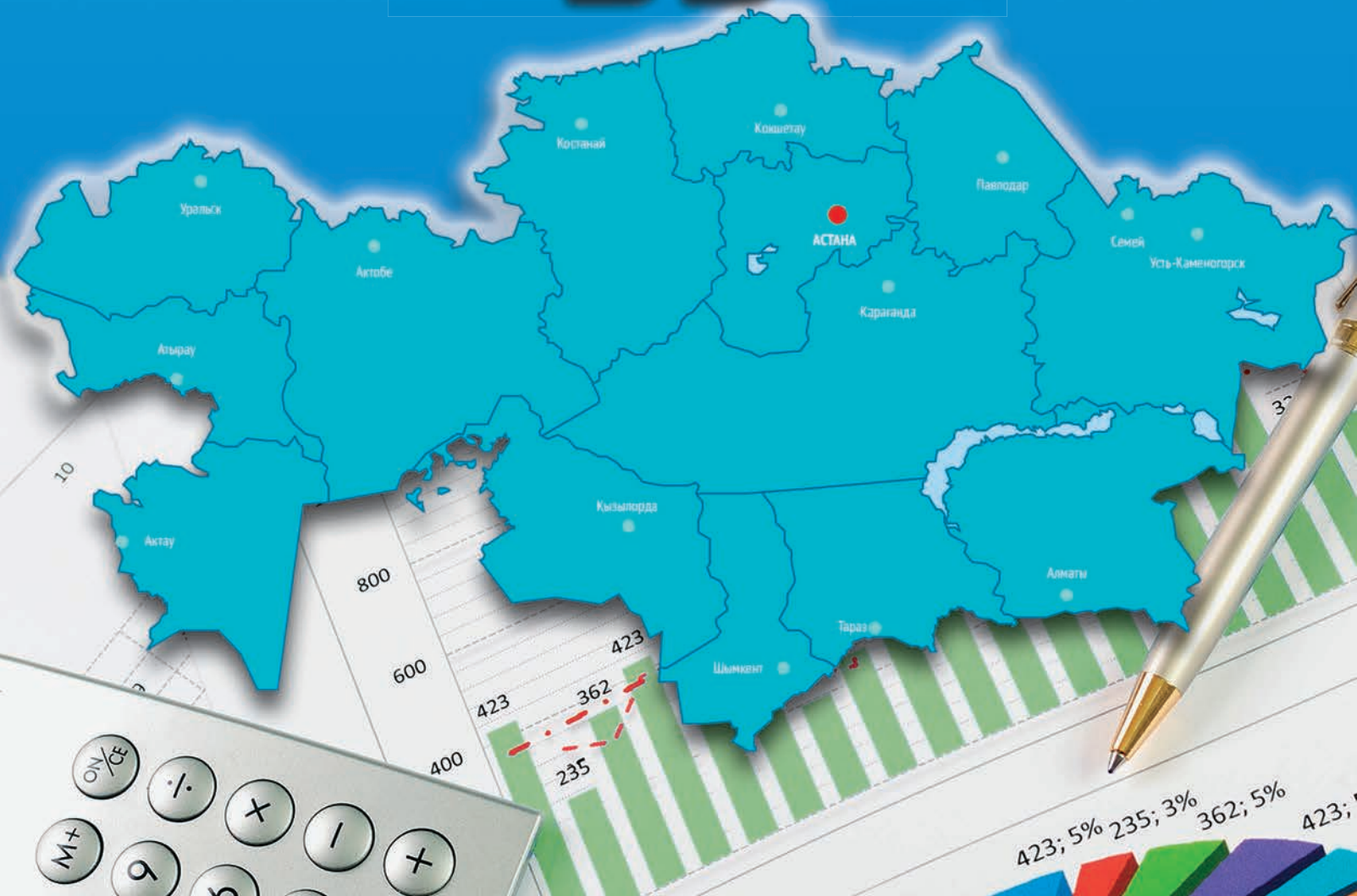

МЕМЛЕКЕТТІК
АУДИТ

Нөмір тақырыбы:

- ЖАҢА ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАРЖЫЛЫҚ ИНСТИТУТЫ:
АЗИЯЛЫҚ ИНФРАҚҰРЫЛЫМДЫҚ ИНВЕСТИЦИЯЛАР БАНКІ

Тема номера:

- НОВЫЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ФИНАНСОВЫЙ ИНСТИТУТ:
АЗИАТСКИЙ БАНК ИНФРАСТРУКТУРНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ

Cover story:

- A NEW INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTION:
THE ASIAN INFRASTRUCTURE INVESTMENT BANK

ЖАҢАЛЫҚТАР

ЕСЕП КОМИТЕТІ

А. Горяинов
Республикалық бюджеттен өңірлерге бөлінген трансферттерді қолданудың тиімділігі туралы

РЕВИЗИЯЛЫҚ КОМИССИЯЛАР

А. Байдаулетова
«Астана – жаңа қала» арнайы экономикалық аймағының аумағында инвестицияларды тартудың тиімділігін бағалау

НӨМІР ТАҚЫРЫБЫ

А. Нұрсейітов
Жаңа халықаралық қаржылық институты: Азиялық инфрақұрылымдық инвестициялар банкі

ЗЕРТТЕУ

С. Жамышева
Шет елдердің сәйкестік аудитін жүргізудегі ерекшеліктері

Ә. Қари
Сыртқы мемлекеттік бақылау органдарының қызметі тәжірибесінде сараптамалық-талдамалық іс-шаралардың рөлі туралы

4 НОВОСТИ

4

8 СЧЕТНЫЙ КОМИТЕТ

8

А. Горяинов
Об эффективности использования трансфертов, выделенных из республиканского бюджета регионам

32

11 РЕВИЗИОННЫЕ КОМИССИИ

11

А. Байдаулетова
Оценка эффективности привлеченных инвестиций на территорию специальной экономической зоны «Астана – новый город»

35

14 ТЕМА НОМЕРА

14

А. Нурсейитов
Новый международный финансовый институт: Азиатский банк инфраструктурных инвестиций

38

19 ИССЛЕДОВАНИЯ

19

С. Жамышева
Особенности проведения аудита соответствия зарубежных стран

43

23

А. Кари
О роли экспертно-аналитических мероприятий в практике деятельности органов внешнего государственного контроля

47

ВОПРОС-ОТВЕТ

58

COVER STORY

A New International Financial Institution:
The Asian Infrastructure Investment Bank

53

« Қазақстанның жаңа даму банкіне қызығушылығы Евразиялық кеңістікте инвестициялық және инфрақұрылымдық ынтымақтастықты дамытуда.

Интерес Казахстана к новому банку развития состоит в том, чтобы развивать инвестиционное и инфраструктурное сотрудничество на пространстве Евразии.

Interest of Kazakhstan in the new development bank relates to developing the investment and infrastructural cooperation on the Eurasian space.

ЖАҢАЛЫҚТАР • НОВОСТИ • NEWS

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПАРЛАМЕНТІ МӘЖІЛІСІ СЕРІК НӨГЕРБЕКОВТІ РЕСПУБЛИКАЛЫҚ БЮДЖЕТТІҢ АТҚАРЫЛУЫН БАҚЫЛАУ ЖӨНІНДЕГІ ЕСЕП КОМИТЕТІНІҢ МҮШЕСІ ҚЫЗМЕТІНЕ ТАҒАЙЫНДАДЫ

ҚР Мәжілісінің жалпы отырысында палата Төрағасы Қабиболла Жақыповтың ұсынысы бойынша, Серік Нөгербековті Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің мүшесі қызметіне тағайындау туралы қаулы қабылдады.

ҚР Парламенті Мәжілісі аппаратының баспасөз қызметі

МАЖИЛИС ПАРЛАМЕНТА РК НАЗНАЧИЛ СЕРИКА НУГЕРБЕКОВА ЧЛЕНОМ СЧЕТНОГО КОМИТЕТА ПО КОНТРОЛЮ ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА

Мажилис Парламенті РК на пленарном заседании, по предложению Спикера Палаты Кабибуллы Джакупова, назначил Серика Нугербекова членом Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета.

Пресс-служба аппарата Мажилиса Парламенті РК

ЕСЕП КОМИТЕТІНДЕ СЫРТҚЫ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУ ОРГАНДАРЫ ҮЙЛЕСТІРУ КЕҢЕСІНІҢ КЕЗЕКТІ ОТЫРЫСЫ ӨТТІ

Үйлестіру кеңесінің жұмысына Қаржы министрлігінің өкілдері, облыстардың, Астана және Алматы қалаларының тексеру комиссияларының төрағалары қатысты.

Отырысқа қатысушылар мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының өзара іс-қимылының тиімділігін арттыру мәселесін талқылады.

Есеп комитетінің Төрағасы Қозыкөрпеш Жаңбыршиннің айтуы бойынша, Есеп комитеті Мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының өзара іс-қимылы қағидаларын өзекті ету бойынша ұсыныстар әзірлеген.

Атап айтқанда, Қаржы министрлігі Қаржылық бақылау комитеті инспекцияларының тексеру комиссияларымен өзара іс-қимылы процесін нақтылау, бақылау (аудит) нәтижелерін өзара тану тетігін регламенттеу, бірлесіп жүргізілген бақылау іс-шараларының қорытындысы бойынша материалдарды ресімдеудегі олқылықтарды жою ұсынылып отыр.

Қатысушылар жергілікті бюджеттің атқарылуына сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылауды жүзеге асыратын тексеру комиссияларының қызметіндегі өзекті проблемаларға айрықша назар аударды.

Есеп комитетінің Төрағасы стратегиялық және бағдарламалық құжаттардың орындалуына бақылауды күшейту, жергілікті бюджет шығыстарының бақылаумен қамтылуын ұлғайту, бюджетке қаражаттың толық көлемде қайтарылуына қол жеткізу, тексеру комиссия-

ларының қызметін автоматтандыру деңгейін арттыру талап етілетінін атап өтті.

Қ. Жаңбыршиннің айтуынша, қажетті ақпаратпен жедел алмасуға қаржы, ұлттық экономика министрліктерінің, сондай-ақ басқа да мүдделі мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелерімен интеграцияланған Есеп комитетінің құрып отырған ақпараттық жүйесі ықпал ететін болады.

Отырыс қорытындысы бойынша мемлекеттік қаржылық бақылау органдары қызметінің тиімділігін арттыруға, олардың конструктивті іс-қимылын ұйымдастыруға, сондай-ақ Үйлестіру кеңесінің қызметін одан әрі жетілдіруге бағытталған бірқатар нақты шешімдер қабылданды.

Сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының үйлестіру кеңесі Есеп комитетінің жанындағы консультативтік-кеңесші орган болып табылады. Кеңес қызметінің мақсаты анағұрлым өзекті проблемаларды алқалық талқылау арқылы жұмысты ұйымдастырудың бірыңғай принциптері мен әдіснамасы негізінде өзара тиімді іс-қимыл жасауға ықпал ету болып табылады. Кеңес құрамына Есеп комитетінің Төрағасы мен екі мүшесі, облыстардың, Алматы және Астана қалаларының тексеру комиссияларының төрағалары кіреді.

Есеп комитетінің баспасөз қызметі

В СЧЕТНОМ КОМИТЕТЕ СОСТОЯЛОСЬ ОЧЕРЕДНОЕ ЗАСЕДАНИЕ КООРДИНАЦИОННОГО СОВЕТА ОРГАНОВ ВНЕШНЕГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ

В работе Координационного совета приняли участие представители Министерства финансов, председатели ревизионных комиссий областей, городов Астаны и Алматы

Участники заседания обсудили вопросы повышения эффективности взаимодействия органов государственного финансового контроля.

Отмечено, что перед органами внешнего и внутреннего государственного финансового контроля поставлена общая задача – укрепление финансовой дисциплины, повышение эффективности использования бюджетных средств. В этой связи, отдельные вопросы, препятствующие их эффективному взаимодействию, должны устраняться путем принятия совместных согласованных решений.

Ожидается, что многие из имеющихся в деятельности органов государственного финансового контроля проблем, в том числе в части разграничения их компетенции и полномочий, будут решены с принятием Закона «О государственном аудите и финансовом контроле».

По словам Председателя Счетного комитета Козы-Корпеша Джанбурчина, Счетным комитетом выработаны предложения по актуализации Правил взаимодействия органов государственного финансового контроля.

В частности, предлагается конкретизировать процессы взаимодействия инспекций Комитета финансового контроля Министерства финансов с ревизионными комиссиями, регламентировать механизм взаимного признания результатов контроля (аудита), устранить пробелы по оформлению материалов по итогам проведенных совместных контрольных мероприятий.

Основное внимание участники уделили актуальным проблемам в деятельности ревизионных комиссий, осуществляющих внешний государственный финансовый контроль за исполнением местного бюджета.

Председатель Счетного комитета отметил, что требуется усиление контроля за выполнением стратегических и программных документов, увеличение охвата контролем расходов местного бюджета, достижение полного объема возврата средств в бюджет, повышение качества представляемых ревизионными комис-

сиями в Счетный комитет ежеквартальных отчетов о проделанной работе, а также уровня автоматизации и информационного обеспечения их деятельности.

По словам К. Джанбурчина, оперативному обмену необходимой информацией будет способствовать создаваемая информационная система Счетного комитета, интегрированная с информационными системами ревизионных комиссий, министерств финансов и национальной экономики, других заинтересованных государственных органов.

Подчеркнуто, что в целях повышения эффективности работы ревизионных комиссий, образованных в 2011 году, важен обмен опытом, знаниями с другими органами государственного финансового контроля, имеющими более продолжительный опыт деятельности.

По итогам заседания принят ряд конкретных решений, направленных на повышение эффективности

деятельности органов государственного финансового контроля, организацию их конструктивного взаимодействия, а также дальнейшее совершенствование деятельности Координационного совета.

Координационный совет органов внешнего государственного финансового контроля является консультативно-совещательным органом при Счетном комитете. Целью деятельности Совета является содействие эффективному взаимодействию на основе единых принципов и методологии организации работы, путем коллегиального обсуждения наиболее актуальных проблем. В состав Совета входят Председатель и два члена Счетного комитета, председатели ревизионных комиссий областей, городов Астаны и Алматы.

Пресс-служба Счетного комитета.

ЕСЕП КОМИТЕТІНІҢ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСНАМАЛЫҚ КЕҢЕСІНІҢ КЕЗЕКТІ ОТЫРЫСЫ ӨТТІ

Отырыс барысында ТМД елдерінің бір жоғары қаржылық бақылау органының оның басқа органына тексеріс жүргізуін регламенттейтін стандарттың жобасы қаралды. Осындай тексерістің негізгі мақсаты – ұлттық заңнама мен халықаралық стандарттарға сәйкес қызметті жақсартуға ықпал ету.

«ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің жоғары қаржылық бақылауы (аудиті) органдарының қызметін сыртқы бағалау» стандартының жобасы Ереванда (Армения Республикасы) ү.ж. қазан айында өтетін ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің ЖҚБО басшылары кеңесінің XV сессиясы отырысында қабылдау үшін енгізілетін болады.

«Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» заң жобасының ережелерін іске асыру үшін әзірленген Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарының үйлестіру кеңесі туралы ереженің және

Облыстардың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың тексеру комиссиялары туралы үлгі ереженің жобалары қаралды.

Келешекте құрылатын Кеңес ішкі және сыртқы мемлекеттік аудит пен қаржылық бақылау органдарының өзара іс-қимылын реттейтін болады деп көзделуде.

Үлгі ереженің жобасында мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының мемлекеттік аудитке көшуін ескере отырып, тексеру комиссияларының негізгі міндеттері мен уәкілеттіктері айқындалған.

Одан басқа, отырыста мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының өзара іс-қимылының тиімділігін арттыру мәселелері талқыланды

Есеп комитетінің баспасөз қызметі

СОСТОЯЛОСЬ ОЧЕРЕДНОЕ ЗАСЕДАНИЕ НАУЧНО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКОГО СОВЕТА СЧЕТНОГО КОМИТЕТА

В ходе заседания рассмотрен проект стандарта, регламентирующего проведение проверки одним высшим органом финансового контроля стран СНГ другим. Основная цель такой проверки – содействие в улучшении деятельности в соответствии с национальным законодательством и международными стандартами.

Проект стандарта «Внешняя оценка деятельности высших органов финансового контроля (аудита) государств-участников СНГ» будет внесен на утверждение на заседании XV сессии Совета руководителей ВОФК государств-участников СНГ в октябре в Ереване (Республика Армения).

Рассмотрены разработанные в реализацию положений законопроекта «О государственном аудите и финансовом контроле» проекты Положения о Коорди-

национном совете органов государственного аудита и финансового контроля и Типового положения о ревизионных комиссиях областей, города республиканского значения, столицы.

Предполагается, что создаваемый Совет будет регулировать взаимодействие органов внешнего и внутреннего государственного аудита и финансового контроля. В проекте Типового положения определены основные задачи и полномочия ревизионных комиссий с учетом перехода органов государственного финансового контроля на государственный аудит.

Кроме того, на заседании обсуждены вопросы повышения эффективности взаимодействия органов государственного финансового контроля.

Пресс-служба Счетного комитета

2015 ЖЫЛҒЫ 9-10 ҚЫРКҮЙЕКТЕ МӘСКЕУ ҚАЛАСЫНДА (РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫ) ТӘУЕЛСІЗ МЕМЛЕКЕТТЕР ДОСТАСТЫҒЫНА ҚАТЫСУШЫ МЕМЛЕКЕТТЕРДІҢ ЖОҒАРЫ ҚАРЖЫ БАҚЫЛАУ ОРГАНДАРЫНЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУ СТАНДАРТТАРЫН ӘЗІРЛЕУ ЖӨНІНДЕГІ ЖҰМЫС ТОБЫНЫҢ VII ОТЫРЫСЫ ӨТТІ

Қазақстанның Есеп комитеті өкілінің төрағалық етуімен ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің жоғары қаржы бақылау органдарының мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарын әзірлеу жөніндегі жұмыс тобының кезекті отырысы өтті.

Отырысқа Беларусь, Қырғызстан, Молдова, Ресей және Тәжікстан елдерінің жоғары қаржы бақылау органдарының (ЖҚБО) өкілдері қатысты.

Ресейдің Есеп палатасы әзірлеген «ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің жоғары қаржы

бақылау органдарының бірлескен және қосарлас бақылау, сондай-ақ сараптамалық-талдамалық іс-шараларды (аудиттерді) ұйымдастыруы және жүргізуі» стандартының жобасы қаралды және мақұлданды. Стандарт ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің ЖҚБО-ларының бірлескен бақылау және сараптамалық-талдамалық қызметін жүзеге асыру тәртібін айқындайды.

ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің ЖҚБО-ларының мемлекеттік қаржылық бақылау (аудит) стандарттарында қолданылатын терминдердің глоссарийлеріне оны бірлескен қызметте практикалық қолдану мәніне талдау жасалды.

Жұмыс тобы қызметінің перспективалары талқыланды. Қолданыстағы стандарттарды және әдіснамалық құжаттарды жетілдіру және жаңаларын әзірлеу қажеттілігі атап өтілді.

Аталған Жұмыс тобы 2010 жылғы қыркүйекте Ереван қаласында (Армения Республикасы) өткен ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің жоғары қаржы бақылау органдары басшылары кеңесінің X сессиясының шешімі бойынша құрылды.

Есеп комитеті Жұмыс тобы құрылған күннен бастап оған төрағалық етуде.

Есеп комитетінің баспасөз қызметі

СОСТОЯЛОСЬ VII ЗАСЕДАНИЕ РАБОЧЕЙ ГРУППЫ ПО РАЗРАБОТКЕ СТАНДАРТОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ ВЫСШИХ ОРГАНОВ ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ ГОСУДАРСТВ-УЧАСТНИКОВ СОДРУЖЕСТВА НЕЗАВИСИМЫХ ГОСУДАРСТВ, Г. МОСКВА (РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ), 9-10 СЕНТЯБРЯ 2015 ГОДА

Под председательством представителя Счетного комитета Казахстана состоялось очередное заседание Рабочей группы по разработке стандартов государственного финансового контроля (аудита) высших органов финансового контроля государств-участников СНГ.

В заседании приняли участие представители высших органов финансового контроля (ВОФК) Беларуси, Кыргызстана, Молдовы, России, Таджикистана.

Рассмотрен и одобрен разработанный Счетной палатой России проект стандарта «Органи-

зация и проведение совместных и параллельных контрольных и экспертно-аналитических мероприятий (аудитов) высшими органами финансового контроля государств-участников СНГ». Стандарт определяет порядок осуществления совместной контрольной и экспертно-аналитической деятельности ВОФК государств-участников СНГ.

Проанализирован Глоссарий терминов, используемых в стандартах государственного финансового контроля (аудита) ВОФК государств-участников СНГ, на предмет его практического применения в совместной деятельности.

Обсуждены перспективы деятельности Рабочей группы. Отмечена необходимость совершенствования действующих и разработки новых стандартов и методологических документов.

Указанная Рабочая группа образована по решению X сессии Совета руководителей высших органов финансового контроля государств-участников СНГ, прошедшей в сентябре 2010 года в г. Ереване (Республика Армения).

Счетный комитет председательствует в Рабочей группе со дня её образования.

Пресс-служба Счетного комитета

ЕСЕП КОМИТЕТІНДЕ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУ ОРГАНДАРЫ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНІҢ БІЛІКТІЛІГІН АРТТЫРУ ҮШІН НИДЕРЛАНДЫ КОРОЛЬДІГІНЕН КЕЛГЕН ЖОҒАРЫ ҚАРЖЫ БАҚЫЛАУ ОРГАНЫ САРАПШЫЛАРЫМЕН КЕЗДЕСУ ӨТТІ.

Кездесу барысында тараптар Қазақстан мен Нидерланды жоғары қаржы бақылау органдарының арасындағы байланысты нығайтуға мүдделі екендіктерін білдіріп, келешектегі әріптестік мәселелерін талқылады.

Қазіргі кезде Есеп комитетінің шет елдердің озық тәжірибелерін ескере отырып, халықаралық стандарттарға сәйкес мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесін мемлекеттік аудитке көшіру бойынша ауқымды жұмыс жүргізіп жатқаны атап өтілді.

Осыған байланысты, голландық әріптестер тиімділік, сәйкестік, қаржылық есептілік аудитін жоспарлау және жүргізу тәжірибелерімен бөлісті, сондай-ақ аудиторлардың біліктілігін арттыру және сертификаттау мәселелеріне тоқталды.

Кездесу соңында тараптар өзара мүддені білдіретін мәселелер бойынша жемісті ынтымақтастыққа сенім білдірді.

Нидерланды Есеп соты Нидерландының жоғары аудит органы болып табылады. 1814 жылы құрылған. Есеп сотының Президенті басқаратын Есеп соты кеңесі Нидерланды Өкілдері палатасының ұсынысы бойынша Корольдың Жарлығымен өмір бойына тағайындалатын үш мүшеден тұрады.

Есеп комитетінің баспасөз қызметі

В СЧЕТНОМ КОМИТЕТЕ СОСТОЯЛАСЬ ВСТРЕЧА С ЭКСПЕРТАМИ ВЫСШЕГО ОРГАНА ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ КОРОЛЕВСТВА НИДЕРЛАНДОВ, ПРИБЫВШИМИ ДЛЯ ПРОВЕДЕНИЯ СЕМИНАРОВ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ РАБОТНИКОВ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ

В ходе встречи стороны выразили заинтересованность в укреплении связей между высшими органами финансового контроля Казахстана и Нидерландов, обсудили перспективы партнерства.

Отмечено, что в настоящее время Счетным комитетом проводится большая работа по переходу системы государственного финансового контроля на государственный аудит в соответствии с международными стандартами с учетом опыта передовых зарубежных стран.

В этой связи, голландские коллеги поделились опытом планирования и проведения аудита эффективности, на соответствие и финансовой отчетности, использования информационных систем при проведении

аудита, а также остановились на вопросах повышения квалификации и сертификации аудиторов.

В завершение встречи стороны выразили надежду на плодотворное сотрудничество по вопросам, представляющим взаимный интерес.

Суд счетов Нидерландов является высшим органом аудита Нидерландов. Образован в 1814 году. Совет Суда счетов, возглавляемый Президентом Суда счетов, состоит из трех членов, назначаемых пожизненно Королевским Указом по представлению Палаты представителей Нидерландов.

Пресс-служба Счетного комитета

MEETING WITH EXPERTS OF SUPREME AUDIT INSTITUTION OF KINGDOM OF NETHERLANDS ARRIVED FOR CONDUCTION OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT SEMINARS FOR EMPLOYEES OF PUBLIC FINANCIAL CONTROL BODIES WAS HELD IN ACCOUNTS COMMITTEE

During the meeting the parties expressed their interest in strengthening relations between Supreme Audit Institutions of Kazakhstan and the Netherlands and discussed prospect of partnership.

It was noted that at the present time the Accounts Committee carries out extensive work on transition of the public financial control system to public audit in accordance with the international standards taking into account experience of advanced foreign countries.

Due to this Dutch colleagues shared their experience of planning and conduction of performance, compliance and financial audits, use of information systems in audit and as

well touched upon issues of professional development and certification of auditors.

At the end of the meeting the parties expressed their hope for fruitful cooperation on issues of mutual interest.

Court of Audit of the Netherlands is a Supreme Audit Institution of the Netherlands. It was established in 1814. Board of the Court of Audit which is headed by the President of the Court of Audit consists of three members who are appointed for life by the Royal Decree on proposal of the House of Representatives.

Press service of the Accounts Committee

**ШЕТЕЛ ДӘРІСКЕРЛЕРІН ТАРТУ АРҚЫЛЫ
ТӘЖІРИБЕЛІК СЕМИНАР ӨТКІЗУ.
(НИДЕРЛАНДЫ КОРОЛЬДІГІНІҢ ЖОҒАРҒЫ
ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУ ОРГАНЫ)**

Есеп комитеті халықаралық ынтымақтастық шеңберінде «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК бірлесе Нидерланды Корольдігі Есеп сотының жетекші екі аудиторын, мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің қызметкерлері үшін біліктілікті арттыру семинарларын ұйымдастырды.

2015 жылғы 15-18 қыркүйек аралығында Астана қаласында «Аудит сапасын бақылау» және «Тәуекелдерді басқару жүйесін қолдана отырып, бақылау іс-шараларын жоспарлау» деген тақырыптар бойынша семинарлар өтті.

Аталған семинарлар мемлекеттік қаржылық бақылаудың қолданыстағы жүйесін реформалау және озық шетелдік тәжірибені ескере отырып, мемлекеттік аудитке көшу жөніндегі іс-шаралар шеңберінде өткізілді.

Семинардың негізгі мақсаты Халықаралық жоғарғы қаржылық бақылау органдары ұйымы (INTOSAI) бекіткен, Халықаралық аудит стандарттарына (ISSAI) сәйкес ТБЖ қолдана отырып бақылау іс-шараларын жоспарлау және аудит сапасын бақылау әдіснамасымен таныстыру, Нидерланды Корольдігінің Есеп сотының ағымдағы қолданылатын тәсілдерін талқылау және аталған семинардың тақырыбы бойынша таңдаушылардың шеберлігін арттыру.

Семинардың теориялық бөлімі практикалық сабақтармен күшейтілді, тәуелкеді басқару жүйесін қолданып бақылау іс-шарасын жоспарлау және сапалық бақылау аудитін жүргізуде Нидерланды жоғарғы қаржылық бақылау органынан келген әріптестер өздерінің тәжіриберлерімен бөлісті, сондай-ақ аудитті жоспарлауда тәуелкеді бағалау бойынша мастер-класс өткізді.

Семинарға Есеп комитетінің, бірқатар облыстардың, Алматы қаласының тексеру комиссияларының, Сыртқы істер, Ұлттық экономика, Инвестициялар және даму, Қаржы министрліктерінің ішкі бақылау қызметтерінің қызметкерлері қатысты. Лекторлар ретінде Нидерланды Корольдігі Есеп сотының жетекші мамандары дәріс оқыды.

Семинар аяқталған соң өткен материалды меңгеру мәніне тестілеуден табысты өткен қатысушыларға сертификаттар тапсырылды.

**ПРАКТИЧЕСКИЕ СЕМИНАРЫ С ПРИВЛЕЧЕНИЕМ
ЗАРУБЕЖНЫХ ЛЕКТОРОВ ВЫСШЕГО ОРГАНА
ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ КОРОЛЕВСТВА
НИДЕРЛАНДОВ**

Счетным комитетом совместно с Республиканским государственным предприятием «Центр по исследованию финансовых нарушений» в рамках международного сотрудничества организованы два семинара по повышению квалификации для работников системы государственного финансового контроля с привлечением двух государственных аудиторов из Суда Счетов Королевства Нидерландов.

Семинары по темам «Контроль качества аудита» и «Планирование контрольных мероприятий с применением системы управления рисками» прошли в городе Астана с 15 по 19 сентября 2015 года.

Названные семинары проведены в рамках мероприятий по реформированию действующей системы государственного финансового контроля и перехода на государственный аудит с учетом передового зарубежного опыта.

Целью семинаров было ознакомление с методологией проведения контроля качества аудита и планирования контрольных мероприятий с применением СУР в соответствии с Международными стандартами аудита (ISSAI), утвержденными Международной организацией высших органов финансового контроля (INTOSAI), обсуждение актуальных подходов их применения в Суда Счетов Королевства Нидерландов и приобретение слушателями навыков по данным темам семинаров.

Теоретическая часть семинаров подкреплялась практическими занятиями, на которых коллеги из Высшего органа финансового контроля Нидерландов поделились опытом проведения контроля качества аудита и планирования контрольных мероприятий с применением системы управления рисками, а также провели мастер-класс по оценке рисков при планировании аудита.

Обучение прошли работники Счетного комитета, ревизионных комиссий ряда областей, г. Алматы и служб внутреннего контроля министерств иностранных дел, национальной экономики, по инвестициям и развитию, финансов. В качестве лекторов выступили ведущие специалисты Суда счетов Королевства Нидерландов.

По завершении семинаров участники, успешно сдавшие тестирование на предмет усвоения пройденного материала, получили сертификаты.

А. ГОРЯИНОВ

Есеп комитетінің мүшесі

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ БЮДЖЕТТЕН ӨҢІРЛЕРГЕ БӨЛІНГЕН ТРАНСФЕРТТЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ ТУРАЛЫ

Қазақстан Республикасы Есеп комитеті бақылау - талдамалық қызметтерді жүргізген кезде бюджетаралық қатынастарға, соның ішінде Республикалық бюджеттен өңірлерге бөлінген трансферттерді қолданудың тиімділігіне үлкен көңіл бөледі.

Бірақ Есеп комитеті бюджеттік бағдарламалар әкімшілері тарапынан трансферттерді тиімді қолданудың, олардың орындарда толық игерілуі және жергілікті атқарушы органдардың жауапкершілігін күшейтудің бақылауын қатаңдастырудың бюджетаралық қатынастар проблемасы осы күнге дейін шешімін таппай отырғандығын әлденеше рет көрсеткен.

Қазақстан Республикасының Бюджеттік кодексіне (бұдан әрі – Бюджеттік кодекс) сәйкес бюджетаралық қатынастар республикалық және облыстық бюджет, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың трансферттері арасында реттеледі. Бюджет деңгейлері арасында трансферттер жалпы сипаттағы трансферттер, нысаналы ағымдағы трансферттер, дамуға арналған нысаналы трансферттер болып бөлінеді.

Бюджет деңгейлері арасындағы трансферттер бір бюджет деңгейінен басқасына өтеусіз әрі қайтарымсыз төлеулер болып табылады.

Жергілікті атқарушы органдар нысаналы трансферттерді тек тиісті бюджеттік бағдарламаларда көрсетілген мақсатта пайдалануға сәйкес қолданулары қажет.

Мәселен, 2014 жылы республикалық бюджеттен өңірлерге бөлінген трансферттердің жалпы сомасы 2 167,4 млрд. теңгені құрады, соның ішінде дамуға бағытталған нысаналы трансферттер – 616,6 млрд. теңге, нысаналы ағымдағы трансферттер – 527,7 млрд. теңге және субвенциялар – 978,1 млрд. теңге.

2014 жылы трансферттердің жалпы көлемі 2013 жылмен салыстырғанда 13,5 %-ға немесе 258 млрд. теңгеге көбейді.

Алайда, 2014 жылы дамытуға арналған нысаналы трансферттер сомасы алдыңғы жылмен салыстырғанда 16,5 %-ға (87,5 млрд. теңгеге), нысаналы ағымдағы трансферттер 11,3 %-ға (58,2 млрд. теңгеге) және субвенциялар 13,0 %-ға (112,3 млрд. теңгеге) артты.

Өңірлерді дамытуға арналған нысаналы трансферттер көлемінің ең көп Қостанай облысында – 51,5 %-ға, Алматы облысында – 37,8 %-ға, Павлодар облысында – 37,5 %-ға, Астана қаласында – 37,3 %-ға, Алматы қаласында – 27,6 %-ға, Жамбыл облысында – 28 %-ға артқаны байқалады.

Нысаналы ағымдағы трансферттердің көлемі ең көбі Атырау облысында – 55,9 %-ға, Оңтүстік Қазақстан облысында – 36,2 %-ға, Алматы қаласында – 33,1 %-ға, Маңғыстау облысында – 32,6 %-ға, Ақтөбе облысында – 23,7 %-ға артқаны көрінеді.

Облыстардың, Астана және Алматы қалаларының әкімдігі 2014 жылы бөлінген 1 189,3 млрд. теңге нысаналы трансферттердің 3,4 млрд. теңгесін игермеген.

2015 жылдың 1-ші шілдесінде республикалық бюджеттен өңір бюджетіне 488,3 млрд. теңге көлемінде нысаналы трансферттер бөлінді, бұл 2014 жылдың тақылеттес мерзімімен салыстырғанда 96,7 млрд. теңгеге немесе 16,6 %-ға кем.

Жергілікті атқарушы органдар 2015 жылдың 1 жартыжылдығында 9,9 млрд. теңге нысаналы трансферттерді игермеген.

Айта кететін жайт, трансферттер өңірлерді асырауда болуға бағыттап, оларды өздерінің табыс әлеуетін толық пайдалануға ынталандырмайтын, жергілікті бюджеттің кірісін толтырып отыратын негізгі табыс көзі.

Мәселен, облыстар табысының елеулі үлесін республикалық бюджеттен келіп түсетін қаражат алып келе жатыр, соңғы жылдары олардың көлемі көп өңірде арту тенденциясына ие.

Мысалы, жергілікті атқарушы органдардың табыстарының 2014 жылғы қорытындысы бойынша өңірлердің табыстарында трансферттердің орташа үлесі 58,4 %-ды, 2013 жылы – 58,7 %-ды, 2012 жылы – 60,5 %-ды құрады.

Әлі күнге дейін Оңтүстік Қазақстан (82,7 %), Жамбыл (80,6 %), Солтүстік Қазақстан (78,2 %), Шығыс Қазақстан (70,0 %), Ақмола (69,2 %), Қызылорда (68,3 %) мен Қостанай облыстарының жергілікті бюджеттерінің көп үлесін трансферттер алады.

Есеп комитетінің Бақылау іс-шаралары бюджетаралық қатынастардың кемелсіздігі, орталық және жергілікті уәкілетті мемлекеттік органдардың төмен жауапкершілігі бюджеттік және өзге де заңнама бұзушылықтардың өсуіне әкеліп соғатынын дәлелдейді.

Ағымдағы жылдың өткен кезеңінде Есеп комитеті Шығыс Қазақстан, Батыс Қазақстан мен Маңғыстау облыстарында кешенді бақылау іс-шараларын өткізді, соның ішінде маңызды мемлекеттік және салалық бағдарламаларды жүзеге асыруға өңірлерге бөлінген трансферттердің қаншалықты тиімді қолданылып жатқандығы тексерілді.

Атап айтқанда, 2015 жылдың екінші тоқсанында Есеп комитетінің Шығыс Қазақстан облысына бөлінген республикалық бюджет қаражатын пайдалануға жүргізген бақылауы мен мемлекеттік қаржы бақылауының Стандарттарын сақтауда жалпы сомасы 41,5 млрд. теңге бюджеттік және өзге де заңнама бұзушылық фактілері мен сомасы 3,3 млрд.теңге болатын республикалық бюджет қаражатын тиімсіз пайдалану анықталған.

2013-2014 жылдары жалпы сомасы 738,0 млн. теңге құрайтын республикалық бюджет қаражатын игеру қамтамасыз етілмеген, бұл бюджеттік қаражатты басқару мен бюджеттік бағдарламаларға әкімшілік жүргізуде тиімділіктің жеткіліксіздігін көрсетеді.

Республикалық бюджеттен бөлінетін трансферттер көлемінің артуы жергілікті бюджеттің республикалық бюджеттің түсімдеріне тәуелділігінің артуын көрсетіп, салықтық әлеуетінің арттыруын ынталандыруға және өңір экономикасын өз қаржылық қаражатының арқасында дамытуға жағымсыз әсер етеді.

Облыста жергілікті бюджеттің қосымша түсім резервтерін анықтау бойынша жұмыстар жеткілікті тиімді жүргізілмейді. Соның салдарынан облыстағы кірістердің көп үлесін республикалық бюджеттің түсімдері алып келе жатыр.

2014 жылы трансферттердің үлесі 70 %-ды құрады немесе орта республикалық деңгейден 12 %-ға артық.

Экономика және бюджеттік бағдарлама басқармасында республикалық бюджеттен нысаналы трансферттер бөлінген 132 инвестициялық жобаларды жүзеге асыруға Шығыс Қазақстан облысының бюджетінен бірлесе қаржыландырудың көлемі 10 %-дан кем немесе 3,1 млрд. теңге қаржыландырылмағаны анықталды.

Есеп комитеті бақылаумен қамтылған 117,2 млрд. теңге бюджет қаражатында 10,3 млрд. теңге Бюджеттік кодекстің бұзушылықтары, 11,4 млрд. теңге «Қазақстан Республикасындағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі» Заңының бұзушылықтары, 10,5 млрд. теңге, Қазақстан Республикасының «Бухгалтерлік

есеп және қаржылық есеп беру» Заңы мен 9,3 млрд. теңге жоспарлау мен қалыптастыруға байланысты бюджеттік өтінімнің бұзушылықтары анықталды.

Аса маңызды бұзушылықтар нысаналы ағымдағы трансферттердің пайдалануын тексеру кезінде анықталды.

Мәселен, Жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары басқармасына бөлінген нысаналы трансферттер нысаналы трансферттердің нәтижелері туралы Келісімге сәйкес – 28 км Ақсуат-Бөкей-Қарасу-Ақжар-Омбы-Майқапшағай» автомобиль жолдарын күрделі жөндеуге арналған 6,8 млн.теңге пайдаланылмаған.

Жол саласындағы жүзеге асыруға бөлінген Республикалық бюджеттен 2,2 млрд.теңге болатын бірқатар инвестициялық жобалар тоқтатылды. Мәселен, осы уақытқа дейін аяқталмаған, «Тарбағатай ауданындағы Ақсуат-Бөкей-Қарасу-Ақжар-Омбы-Майқапшағай» 51 км автомобиль жолының күрделі жөндеу» жобасы бес жыл бойы жүзеге асырылды, оның өзінде республикалық бюджеттен 2010-2013 жылдар аралығында 1,8 млрд.теңге шығындалды.

2013-2014 жылдары сумен қамтамасыз етудің желілерін салуға 1,5 млрд.теңге шығындалған үш облыс ауданының төрт ауылдық елді мекен тұрғындары сапалы ауыз сумен, тиісті санитарлық-эпидемиологиялық талаптармен қамтамасыз етілмеген.

Республикалық бюджеттен бөлінген трансферттер есебінен барлығы 102,3 млн.теңгеге Тарбағатай ауданының Ақжар ауылының су құбырларының реконструкциялауын қаржыландыру жүзеге асырылды, бұл нысаналы трансферттердің нәтижелері туралы Келісіммен көзделмеген болатын.

Риддер қаласының сәулет, қала құрылысы және құрылыс бөлімі 2014 жылдың соңында пайдалануға берілген, жалпы сметалық құны 1,3 млрд. теңге болатын үш 60 пәтерлі тұрғын үй, құрылысы тек 2015 жылға жоспарланған инженерлік желілердің жоқтығынан, осы күнге дейін тұрғындармен қоныстанбағанын анықтаған.

Бесқарағай ауданының сәулет, құрылыс, ТКШ, жолаушылар көлігі мен автомобиль жолдары бөлімі жергілікті бюджеттен қаржыландыруға жататын Бесқарағай ауылындағы су құбырлары желілерін реконструкциялау жобасының 216,4 млн.теңге көлемінде өсу сомасы іс-жүзінде республикалық бюджеттен қаржыландырылғанын анықтады.

Бюджеттік және өзге де заңнаманың ұқсас бұзушылықтары республиканың басқа облыстарында тексеріс жүргізу барысында анықталды.

Мәселен, Батыс Қазақстан облысының бюджетіне бөлінген бюджеттік қаражатты пайдаланудың тиімділігін бақылауда жалпы сомасы 25 266,8 млн. теңге болатын бюджеттік және өзге де заңнама бұзушылық, 279,0 млн. теңге сомасында бюджеттік қаражатты тиімсіз пайдалану фактілері анықталды.

Қажетті негіздемелер мен есептерсіз, бюджеттік өтінім негізінде, 2013-2014 жылдары республикалық бюджеттен жалпы сомасы 15 052,9 млн.теңге көлемінде нысаналы трансферттер мен кредиттер, соның ішін-

де аяқталған құрылыс объектісін жүзеге асыруға 229,2 млн. теңге бөлінді.

Бюджеттік кодексті бұза отырып, облыстық бюджет сомасы 1 253,0 млн. теңге болатын 94 бюджеттік инвестициялық жобаларды жүзеге асырудың қаржыландыруын қамтамасыз етпеген, бұл объектілерді пайдалануға беру мерзімдерінің кідіруі мен Келісім нәтижелерінің нәтижесі бойынша орындалмауының себебі болып табылады.

Жоспарлаудағы жетіспеушіліктер, моноқалаларды дамыту Бағдарламасы бойынша 2012-2020 жылдарға банктердің кредиттерінің пайыздық мөлшерлемесін субсидиялауға жобаларды жүзеге асыру мен жаңа өндірістердің дамуына гранттар ұсыну нысаналы трансферттердің игерілмеуіне әкелді.

Мәселен, Маңғыстау облысының бюджетіне бөлінген бюджеттік қаражатты пайдаланудың тиімділігін бақылауда жалпы сомасы 41 990,0 млн. теңге болатын бюджеттік және өзге де заңнама бұзушылық және 1 836,0 млн. теңге сомасында бюджеттік қаражатты тиімсіз пайдалану фактілері анықталды.

Инвестициялық жобаларды нысаналы трансфертер есебінен жүзеге асыру кезінде жергілікті бюджеттен 453,0 млн. теңге бірлесіп қаржыландырумен қамтамасыз етілген жоқ, бұл республикалық бюджеттің қосымша жүктемесіне алып келді. Жергілікті бюджет бағдарламаларының әкімшілері жоғарыда тұрған бюджеттен алынған жалпы сомасы 674,6 млн. теңге нысаналы трансферттердің игерілмеуіне жол берді, бұл нысаналы трансферттер бойынша нәтижелер туралы келісімде көзделген іс-шараларға қол жеткізбеуге әкеліп соқты.

Жергілікті атқарушы органдар тарапынан лайықты мониторингтің жоқ болуы, Қазақстан Республикасында 2011-2014 жылдарға арналған тұрғын үй құрылысы Бағдарламасы мен «Қол жетімді баспана-2020» бағдарламасы бойынша орта дәрежедегі азаматтарды арзан әрі қол жетімді баспана салу арқылы баспанамен қамтамасыз етудің басты мақсаты толық көлемде жүзеге асырылмады.

«Аққу» шағын ауданындағы тұрғын үй кешенінің салынуы кезінде баспананың 3-ден 4-ші деңгейдегі жайлылыққа өзгерген есептеулеріне байланысты, «Каспий» ӘКК» ҰК» АҚ 347,7 млн. теңге көлеміндегі бюджет кредитінің артық сомасын қайтару жүзеге асырылмады.

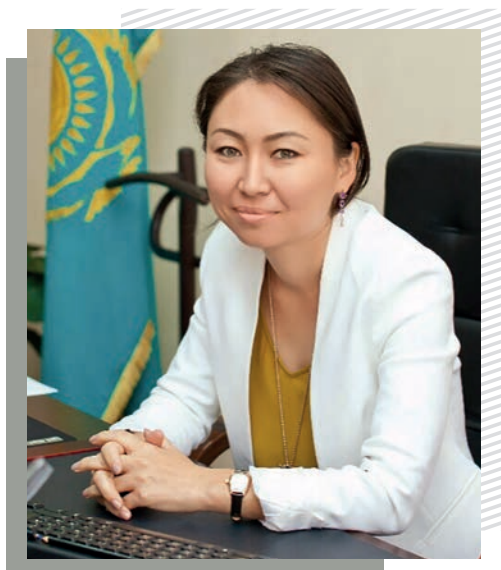
Өңірлерде жүргізілген бақылау іс-шараларының нәтижелері, бөлінген трансферттердің толық игерілмеу, оларды нысаналы емес, тиімсіз, ұтымсыз жұмсалуды және республикалық бюджеттің түсімдерінен тәуелділіктің арту фактілерін растайды.

Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау» Заңының жобасында Есеп комитеті тек бақылау объектісінің қызметіндегі түрлі бұзушылықтарды анықтауды емес, көбінесе қаржылық бұзушылықтарды ескертуді мақсат етеді.

Осыған орай, жаңа экономикалық саясат жағдайында бюджеттік бағдарламалардың әкімшілері, мемлекет басшысы белгілеген бюджеттік қаражаттың ашықтығы мен пайдалануының тиімділігін қамтамасыз ету, соның ішінде трансферттердің нысаналы және тиімді пайдалану тапсырмаларын жүзеге асырудың жауапкершілігін арттырулары қажет.

А. БАЙДӘУЛЕТОВА
Астана қаласы бойынша
тексеру комиссиясының мүшесі

«АСТАНА – ЖАҢА ҚАЛА» АРНАЙЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ АЙМАҒЫНЫҢ АУМАҒЫНДА ИНВЕСТИЦИЯЛАРДЫ ТАРТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ

Мақала «Астана - жаңа қала» арнайы экономикалық аймағының (бұдан әрі - АЭА) елордамыздың экономикалық және әлеуметтік дамуындағы рөліне арналған.

Талдау объектісі ретінде Индустриалық паркті дамыту, берілетін салық және кеден артықшылықтарының тиімділігі, АЭА аумағында күрделі қаражат салуды тарту шеңберінде жасалатын мемлекеттік қолдаудың басқа да шаралары қарастырылады.

Мақалада өңірді дамытудың инновациялық нысандары, шетелдік инвестицияларды тарту және экспортты ынталандыру арқылы халықаралық ынтымақтастықты кеңейтудің келелі мәселелері сөз болады.

Сыртқы экономикалық байланыстарды жандандыру, экономика салаларын қолдау, әлеуметтік проблемаларды шешу, технологиялар және қазіргі менеджмент, инвестицияларды тарту мақсатында әлемдік экономикада түрлі елдердің оқшауланған аумағында шаруашылық жүргізудің арнайы экономикалық-құқықтық жеңілдікті режимі бар арнайы экономикалық аймағын құру тәжірибесі кеңінен таралды.

Дүние жүзінде айрықша танымал болған арнайы экономикалық аймағы бұл АҚШ-тағы «Силикон аңғары» болып табылады, онда әлем бойынша есептеу техникасы және компьютерлердің барлық көлемінің 20 %-ы шығарылады, сондай-ақ Қытай мен Біріккен Араб Әмірліктеріндегі арнайы экономикалық аймақтарды айрықша атап өтуге болады. Мәселен, БАЭ-дегі осындай аймақ (Дубай) экономикалық аймақтардың халықаралық рейтингі бойынша 2014 жылы бизнес үшін ең қолайлы жағдай жасайтын әлемдегі ең озық арнайы экономикалық аймағы болып танылды [1].

Бүгінде Қазақстан Республикасында 10 арнайы экономикалық аймағы құрылды, оның бірі - «Астана – Жана қала» экономикалық аймағы болып табылады [2]. АЭА аумағы 7 634,71 га құрайды [3], оның құрамы-

на алаңы 598,1 га №1 Индустриалды парк, алаңы 433,1 га №2 Индустриалды парк және қалалық жеңілрельсті желі кіреді, оның алаңы 72,41 гектар.

Инвесторлардың іскери жұмысын белсендендіру үшін АЭА аумағында жеңілдікті салық және кеден режимдері қолданылады, инфрақұрылымдық құрылыстар салу үшін, жер учаскелерін (жалға) беру үшін мемлекет жағдай жасауда.

Мәселен, Астана қаласы бойынша мемлекеттік кіріс департаментінің ақпаратында 2010-2014 жылдары АЭА-ның сыртқы экономикалық қызметіне қатысушы кәсіпорындарға жалпы сомасы 80,0 млрд. теңге кеден преференциялары көрсетілген [4].

Бұдан басқа, Қазақстан Республикасының салық заңнамасына сәйкес 2012 жылдан 2014 жылға дейін АЭА-ға 53 қатысушыға 6,0 млрд.теңге сомасынан артық салықтық жеңілдіктер берілген [5].

АЭА-ның инфрақұрылыммен қамтамасыз етілуі ауқымды әрі қаржы салуды талап ететін өндірістің дамуы мен қолайлы жұмыс істеуіне, сондай-ақ инвесторлар қаражаты мен несиелік қаржыны тарту үшін шешуші жағдайдың бірі болып табылады.

«Астана – жана қала» АЭА ақпаратына сай қазіргі уақытта Индустриалдық парк кіші станциямен, тарту пункттерімен, ұзындығы 3,4 км. магистралды жылу трассасымен қамтамасыз етілген [6].

АЭА аумағындағы инвестиция тартудың тағы бір стимуляторы «Қазақстан Республикасының арнайы экономикалық аймақтары туралы». Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 21 шілдедегі № 469-IV Заңында көзделген тәртіппен қызметтің басым түрлерін жүзеге асыру үшін жер учаскелерін пайдалануға (жалға) өтеусіз уақытша пайдалануға беру болып табылады.

Бүгінгі күні «Астана – жана қала» АЭА ақпаратына сай Үйлестіру кеңесінің жер учаскелерін пайдалануға (жалға) өтеусіз уақытша пайдалануға беру туралы оң шешімін Индустриалдық парк аумағында жұмыс істейтін АЭА-ға қатысушылардың бәрі алды.

Инвестициялар тартудың жоғарыда аталған тетіктері АЭА аумағында айтарлықтай күрделі қаржының тарылуына мүмкіндік берді.

Мәселен, Қазақстан Республикасының Инвестициялар және даму министрлігі Инвестициялар жөніндегі комитетінің деректері бойынша 2015 ж. 1 шілдедегі жағдаймен Арнайы экономикалық аймағына қатысушылардың бірыңғай тізіліміне АЭА-ға қатысушылардың 95-і енгізілген, олардың негізгі үлесі 61 %-тей құрылыста және қалғаны - 39 % -тей өнеркәсіпте шоғырланған. Осы кәсіпорындар құны - 1 201,2 млрд. теңге 124 жобаны іске асыруда. [7]

АЭА іске қосылған кезден қазірге дейін 2 257,6 млрд. теңге сомасында инвестиция тартылды, оның 106,6 млрд. теңгесі немесе 4,7 % шетелдік қаржы салуы, 2 2151,0 млрд. теңге немесе 95,3 % отандық инвестициялардың үлесінде [8].

Соңғы бес жыл ішінде «Астана – жана қала» мемлекеттік кіріс басқармасының ақпаратына сай АЭА-ға қатысушылар 17,0 млрд.теңге салық (ЖТС, шетелдік тұлғалардан ЖТС және ЖС) төледі, Индустриалдық парк кәсіпорындары сомасы 347,8 млрд.теңге өнім шығарған, 3 000-дай жаңа жұмыс орындары ашылған.

АЭА-ны құрудың негізгі мақсаттарының бірі болып табылатын сыртқы экономикалық қызметі шеңберінде 9,1 млрд.теңге өнім экспортқа шығарылған [9].

Астана қаласында инновацияларды дамыту және енгізу үшін Астаны қаласы әкімдігінің 2011 жылғы 31 мамырдағы № 30-484п қаулысымен АЭА аумағында «Astana Innovations» АҚ құрылды.

Бүгінде «Астана – жана қала» АЭА ақпаратына сай инновациялық кәсіпорындардың (старт-ап-компаниялардың) саны – 16, онда 70 жұмыс орыны ашылды, 2012 ж.- 2014 ж. аралығында 170-тен астам инновациялық жобалар іске асты [10].

Ал талдау көрсеткендей, АЭА қызметінде кейбір проблемалар орын алуда. Мәселен, Индустриалдық паркте инфрақұрылымның дайындығының қажет көлемі толық қамтамасыз етілмеген және пайыздық жағынан 80 % құрап отыр.

Мысалға, автомобиль жолының ұзындығы 18,7 км құрайды немесе керек километрадан 80 %, сондай-ақ су құбыры 23 км немесе 77 %, тұрмыстық кәріз 22,4 км немесе 80 %, жауын шашын кәрізі 33,5 км немесе небәрі 82 %. [11].

Сонымен қатар, «Астана – жана қала» АЭА ақпараты бойынша Индустриалды парктің аймағында істеп тұрған 21 өндірістік кәсіпорынның тек 4 объектісі уақытша жылуды қамтамасыз етілген («Локомотив құрастыру зауыты» АҚ, «АБК-Мақсат» ЖШС, «Элек-

трово́з құрастыру зауыты» ЖШС, «Тұлпар-Тальго» ЖШС), ал қалған объектілерде жылумен жабдықтау жоқ, сол себепті инвесторлар автономды жылытуды қарастырады.

Инфрақұрылымның құрылыстарын салу бойынша жұмыстардың толықтай аяқталмауының бір себебі 3 жыл (2012ж. мен 2014ж. кезеңі) бойы қаржыландырудың уақытылы қамтамасыз етілмегені болып табылады.

Бұдан басқа, жер учаскелерін пайдалануға (жалға) өтеусіз уақытша пайдалануға беру кезінде оларды ресімдеудің, Үйлестіру кеңесінің жер учаскелерін пайдалануға (жалға) өтеусіз уақытша пайдалануға беру туралы оң шешімін созылыққылығы байқалады, бұның өзі өндірістік жобалардың іркілссіз іске асырылуына кедергі болады.

Жер қатынастары басқармасының деректері бойынша 2015 жылдың 1 жартыжылдығында Үйлестіру кеңесінің жер учаскелерін жалға пайдалануға беру туралы оң шешімін алған 55 объектінің ішінен 17-і ресімдеу сатысында болып отыр [12].

Сонымен қатар, экспортпен тек бір кәсіпорын - тепловоздар шығарушы «Локомотив құрастыру зауыты» АҚ ғана айналысады, ол құрылғаннан бері жаңа 701 жұмыс орыны ашылды, 172,9 млрд. теңге сомасында өнім шығарылды, Тәжікстан, Украина, Қырғызстан және Түркіменстан секілді елдерге 12 тепловоз экспортталды.

Осы іске қосылған өндірістік кәсіпорындардың талдауы көрсеткендей, АБК «Мақсат» ЖШС-тан (АБК «Мақсат» ЖШС –та 268 жаңа жұмыс орыны құрылды, сомасы 13,1 млрд. теңге өнім шығарылды) басқа барлық кәсіпорындар жобаланған қуатын толық орындамай отыр, ал көбі жоспарланған өндірістің жартысына да қол жеткізе алған жоқ.

Осылайша, АЭА қатысушыларының инвестициялық белсенділігінің оң үрдісіне қарамастан, АЭА қызметіне теріс әсер ететін және шешуді талап ететін жекелеген проблемалар көрініс табуда.

Біріншіден, Индустриалды парк жобалары үшін инфрақұрылымдарды салу кезінде оның уақтылы қаржыландырылуын қамтамасыз ету қажет.

Екіншіден, әкімшілік кедергілерді азайту, атап айтқанда жер учаскелерін ресімдеу үдерісін жеделдету бойынша кешенді шаралар әзірлеу керек.

Үшіншіден, АЭА аумағындағы шетелдік күрделі қаржы салудың шамалы екенін ескере отырып, шетелдік инвесторларға сервистік қызмет көрсетуді жетілдіру бағытында жұмыстарды жүргізу, шетелде сондай-ақ ақпараттық-таныстырылымдық іс-шаралар ұйымдас-тыру қажет.

Төртіншіден, АЭА кәсіпорындарының экспортқа на-шар бағдарлануын (экспорт жасайтын 1 кәсіпорын) ескере отырып, тауар белігілерін ілгерілету, әлеуетті экспорттерларды ақпараттық-талдамалық сүйемелдеу бойынша іс-шаралар өткізуді қоса алғанда экспортты жылжыту және дамыту жөніндегі шараларды әзірлеу қажет.

Бесіншіден, жоспарланған өндіріс қуатына қол жеткізуді қамтамасыз ету шеңберінде, жобаларды іске қосу кезінде АЭА – ға қатысушылардың іс-қимылын үйлестіру үшін қосымша құралдар әзірлеу, Индустриалды парктің кәсіпорындары үшін, әсіресе, өнеркәсіптің басым секторларында жобаларын іске асырушы кәсіпорындар үшін олардың шығаратын тауарларын коммерциализациялауға платформаны нығайту бойынша қосымша шаралар қабылдау қажет.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі:

1. DiIntelligence Global Free Zones of the Year 2014
2. ҚР Инвестициялар және даму министрлігі Инвестициялар комитетінің деректері
3. «Астана - жаңа қала» арнайы экономикалық аймағының Әкімшілік ету басқармасы деректері
4. Астана қаласы бойынша Мемлекеттік кіріс департаментінің деректері
5. Астана қаласы бойынша Мемлекеттік кіріс департаментінің деректері
6. «Астана - жаңа қала» арнайы экономикалық аймағының Әкімшілік ету басқармасының деректері
7. «Астана - жаңа қала» арнайы экономикалық аймағының Әкімшілік ету басқармасының деректері
8. «Астана - жаңа қала» арнайы экономикалық аймағының Әкімшілік ету басқармасының деректері
9. «Астана - жаңа қала» арнайы экономикалық аймағының Әкімшілік ету басқармасының деректері
10. «Astana Innovations» АҚ деректері
11. «Астана - жаңа қала» арнайы экономикалық аймағының Әкімшілік ету басқармасының деректері
12. Астана қаласының жер қатынасы басқармасының деректері.

А. НҰРСЕЙІТОВ

*Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президенті –
Елбасы қоры жанындағы
Әлемдік экономика және саясат институты
Қазақстан Республикасының экономикалық
зерттеулері
бойынша жетекші сарапшы,
э.ғ.к., доцент*

ЖАҢА ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАРЖЫЛЫҚ ИНСТИТУТЫ: АЗИЯЛЫҚ ИНФРАҚҰРЫЛЫМДЫҚ ИНВЕСТИЦИЯЛАР БАНКІ

Келесі 2016 жылы өз қызметіне жаңа халықаралық қаржылық институты - **Азиялық инфрақұрылымдық инвестициялар банкі** (АИИБ) жұмысына кіріседі. Ол Азия өндірісінің инфрақұрылымы дамуына қаржылық қолдауды қамтамасыз етуі үшін құрылатын көп жақты жаңа даму банкі.

Жаңа даму банкінің әлеуеті ең алдымен, Қазақстанға мемлекеттік сапары кезінде ҚХР Төрағасы Си Цзиньпин Назарбаев университетінде 2013 ж. 7 қыркүйекте бастама етіп көтерген «Жібек жолы Экономикалық белдеуі» жобаларын іске асыру үшін пайдалану жоспарланады. Евразия кеңістігіндегі экономикалық байланысын дамыту және кеңейтуі мақсатында Қытай көшбасшысы бірыңғай жол торабын ұсынды. Бұл Тынық мұхитынан Балтық теңізіне дейін көлік магистралын салу, Шығыс, Батыс және Оңтүстік Азияны көлік инфрақұрылымы құрылысын салу жолымен трансшекаралық көлік торабын құру, сөйтіп, аймақ елдерінің өңірлік ынтымақтастығының жаңа моделін жасау. Бұның өзі Жібек жолы экономикалық белдеуінің сауда байланысын арттырады, өйткені осында 3 млрд. халық тұрады және ғаламат рыноктар бар. Сауда-инвестициялық ынтымақтастық дамуы үшін сауда барьерлерін алып тастау, сауда және инвестиция іркілістерін азайту, экономикалық операциялар тездігі және сапасын көтеру мәселесі тұр. Валюта ағындарын ұлттық валюта негізінде есептеулер маңызды және оны күшейту керек. Қытай басқа елдердің орталық банкілерімен өзара валюта алмасу туралы ондаған келісімдерге қол қойды және юань ақшасын АҚШ доллары, евро, жапон иенасы, британ фунт стерлингі секілді халықаралық валюта жасауға ұмтылады. Ұлттық валюта географиясын қолданылуын кеңейту, одан әрі белсенді пайдалануы, оларды алмастыру және ағымдағы және күрделі операцияларда іркілістерді азайту, ақша операцияларының

қабілетін нығайту, елдердің қаржылық тәуекелдеріне қарсы тұруға және өңірлік экономиканың халықаралық бәсекеге қабілетін арттыруға мүмкіндік береді.

Осылайша Си Цзиньпин өңірлік ынтымақтастық пен көлік инфрақұрылымына, барлық Орта Азия мемлекеттерінің өзара есептесуде ұлттық валютаға өту келісімдерінің қол қоюымен бекітілген, сауда байланысын және валюталық ағынды күшейтуге бағытталған ірі масштабты жоба ұсынды.

Кейінірек ҚХР көшбасшысы, 2013 жылдың қазан айында Индонезияға сапарында «Жібек жолының Экономикалық белдеуі» жобасымен «Бір белдеу, бір жол» халықаралық дамудың ұзақ мерзімді стратегиясын құрған, Оңтүстік Шығыс Азия елдері үшін маңызы бар «XXI ғасырдың Теңіздік Жібек жолы» жобасын ұсынды. Шын мәнінде екі жоба да бұл стратегияда маңызды рөл атқарады. Олардың біреуі Орталық Азиядан Ресейге, Еуропаға, Оңтүстік Азия мен Таяу Шығысқа шығатын құрғақ жолды Жібек жолын дамытуға бағытталған, ал екіншісі Теңіздік Жібек жолының мүмкіндіктерін Оңтүстік Қытай теңізі, Малак бұғазы, Үнді мұхитынан Қызыл теңіз және Жерорта теңізіне Атлантикалық және Үнді мұхитының жағалауларына шығу мүмкіндіктерін пайдалануды болжамдайды. Құрғақ жолды Жібек жолы Қытайдың теңіз жолдарынан жоғары тәуелділігін төмендетуге көмектеседі, себебі қазіргі таңда Азия мен Еуропа арасындағы құрлықаралық жүк тасымалдауда теңіз көліктеріне Қазақстан темір жолы компаниясының ақпараты бойынша 98 %-дан аса тасымалдау тиеді.

Мүмкін Қытайдың стратегиялық мақсаты Еуропа, Азия және Африка елдерімен, уақыт өте келе әлемдік экономиканың, сауда мен инвестициялардың басты өсу катализаторы болу үшін күрделі әрі ашық экономикалық байланыс жүйесін құруда болар. Оны жүзеге асыру үшін Қытай жеткілікті қаржылық ресурстарға ие,

ал оның басты активі – әлемнің көп елдерінің бизнесі қол жеткізгісі келетін сыйымдылығы алып ішкі нарығы. Бірнеше тауар түрінен өндірістік қайта өндіру мен Қытайдың жоғары инвестициялық потенциалы тауарларды, қызмет көрсетулерді, капитал мен іргелес көрші өңірлерге жұмыс күшін экспорттаудың өсуіне алғышарт жасайды.

Қытайдың жаңа сыртқы саяси стратегиясының басты элементі инфрақұрылымдық инвестициялардың Азиялық банкі болды, оны құру бастамасы да қытай көшбасшысына тиесілі. Алғаш рет ол туралы 2013 жылы 7 қазанда Балиде өткен Азиялық-Тынық мұхиттық экономикалық ынтымақтастықтың Іскерлік саммитінде сөз қозғады. Ол кезде жаңа қаржылық мекеменің мақсаты экономикалық дамуындағы айырмашылықты қысқарту үшін Азия елдеріндегі инфрақұрылымдық жобаларды жүзеге асыруда жәрдемдесу болады деп болжамданды. Басым бағыттағы қаржыландыруға энергетика, көлік, логистика, және ауылдық инфрақұрылым ұсынылды. АИИБ Дүниежүзілік банк пен Азиялық даму банкінің қызметін толықтырып, инфрақұрылымның дамуына көп көңіл бөледі деп ұйғарылған.

Бір жылдан кейін, 2014 жылдың 24 қазанында, Пекинде банктің құрылтайшылары АИИБ-ны құру бойынша өзара түсіншілік туралы Меморандумға қол қойды. Оның құрылтайшылары болып Қытай, Қазақстанды қосқанда тағы 20 азиялық ел болды. Қазандағы кездесудің қатысушылары АИИБ-ның Халықаралық уақытша хатшылығының бас хатшы лауазымына ҚХР-ның қаржы министрінің орынбасары Цзинь Лицюнды тағайындап, жаңа қаржы институтының штаб-пәтерін Пекинде орналастыруды шешті. Банктің бастапқы капиталы іс-жүзіндегі көлемін 10 млрд. долл. толықтырумен 50 млрд. АҚШ долл. құрайтын болады.

2015 жылдың 29 маусымында 50 ел, соның ішінде Қазақстан (қалған жеті ел 2015 жылдың соңына дейін қол қояды) қол қойған АИИБ-ның мекемесі туралы келісім, банктің операциялық қызметін, соның ішінде басқарушылық құрылымды құру мен қызметкерлер құрамын іріктеуді іске қосылуын дайындауға мүмкіндік берді. Жаңа даму банкі 2016 жылдың басында, аз дегенде АИИБ-ға қатысушы 10 елдің ратификация рәсімін өткеннен соң жұмысын бастауы мүмкін.

АИИБ мекемесі туралы келісімге сай, банктің мақсаттары тұрақты экономикалық дамуға жәрдемдесу, материалдық игілікті құру, Азиядағы инфрақұрылым жүйесін, оның құрылысы мен басқа өндірістік секторын инвестиция арқылы жақсарту, сонымен қатар өңірлік ынтымақтастық пен әріптестікті дамыту.

АИИБ-ның басым бағыттағы қаржыландыруы дамып жатқан елдердің – өңірлік мүшелердің инфрақұрылымына, соның ішінде энергетикаға, көлік және телекоммуникацияға, ауыл шаруашылығына, сумен қамтамасыз етуге, санитарлы жағдайларды жақсартуға, қоршаған ортаны жақсартуға, қала құрылысы мен логистикаға инвестициялар болады.

Құрылтай құжаттарында өңірлік акционерлер (Қазақстанды қосқанда 37 азиялық елдер) банк капиталының 75%-ын иеленіп, қалған 25% 20 өңірлік емес елдер (Бразилия, Германия, Франция, Ұлыбритания және

басқа) арасында бөлінеді. АИИБ-ға қатысуға ірі елдер ішінен АҚШ пен Жапония бас тартты.

АИИБ-ның саяси күрсын әзірлеумен болжалдалған-дай банк президенті айналысады, оның міндетін 2015 жылдың 1 қыркүйегінен бастап, вице-президенттермен бірге, АИИБ-ның Халықаралық уақытша хатшылығының бас хатшысы Цзинь Лицюнь атқарады. Жаңа банктің президенті болып тек Азияның өкілі ғана бола алады.

12 мүшеден тұратын директорлар Кеңесі әрдайым штаб-пәтерде болмайды, бұл басқару деңгейінің иерархиясын қысқартуға мүмкіндік береді. Қытай, Индия және Ресей өкілдері директорлар Кеңесінің тұрақты мүшесі болады. Басқа елдердің өкілдігі жарғылық капиталға салған салымының көлеміне байланысты. АИИБ-ның 75% капиталы Азия мен Таяу Шығыстың еншісіне тигендіктен, олардың өкілдері директорлар кеңесінде 9 орын алады, ал 25% капитал салған ЕО пен басқа өңірлердің елдері 3 орын алады. Директорларды тағайындайтын басқарушы Кеңесі банктің жылдық жиналыстарын өткізетін болады.

АИИБ-ның жарғылық жиынтық капиталы 100 млрд. долл. құрайды. Банк капиталындағы әр елдің үлесі ІЖӨ және салған салымының көлеміне байланысты. Қатысушы елдер салған капиталының бесінші бөлігін төлеулері, ал қалған 80%-ы талап бойынша ұсынулары керек.

АИИБ-ның ірі салымшылары Қытай – 29,78 млрд., Индия – 8,37 млрд. және Ресей – 6,54 млрд. долл. болды. Өңірлік емес ойыншылар арасында көшбасшы болып Германия – 4,48 млрд., Корея Республикасы – 3,74 млрд. және Австралия – 3,69 млрд. долл. болды. Ірі инвесторлар ондығына сонымен қатар Франция (3,37 млрд. долл.), Индонезия (3,36 млрд.), Бразилия (3,18 млрд.) және Ұлыбритания (3,0 млрд.) кірді. Бұл аяда Қазақстанның жарғылық капиталға салған сомасы 729,3 млн. долл. құрады.

АИИБ мекемесі туралы келісімге сай, ҚХР-ға банктің 30,34%, Индияға – 8,52%, Ресейге – 6,6% акциясы тиді. Акциялар мен дауыстар арасындағы айырмашылық, 15% дауыс барлық банк құрылтайшыларының арасында капиталдағы үлесіне қарамай тең бөлінуіне байланысты. Бұл, үш көшбасшыны 40% дауыспен шектеп, акцияның басты иегерлерінің ықпал етуін жақсарту үшін жасалды. Нәтижесінде шешім қабылдауда олар өз саясатын күшпен танытуға мүмкіндіктері болмайды, өйткені ол үшін барлық дауыс бергендердің үштен төрт бөлігі керек.

Маңызды сұрақ болып АИИБ-ның шегінде есептесу валютасын таңдау тұрды. Алғашқыда бір валюта (доллар немесе юань) емес банкте АИИБ азиялық елдері мүшелері үшін қаражат есептеудің валюта себеті негізінде бірнеше ақша ұсынылды. Сол себепті белгілі бір жалғыз валютаны пайдаланудан басқа, АИИБ-ның азиялық мүше елдердің валюталық себет негізінде банкте бөлек есептесу қаражаты енгізілуі мүмкін. Қытай валютасында жасалатын келісімдерге қатысты кредиттер мен есептесулерде юаньды есептесу валютасы ретінде қолданылуы мүмкін. Қазіргі таңда есептесулерді юаньда жүзеге асыру мен АИИБ-ның валюталық себетін қолданудың контурлары ғана пайда болды, бұл

азиялық елдердің ұлттық валюта үлесінің халықаралық инвестицияларда өсуіне әсер етеді.

АИИБ ерекше бағыттағы жобаларды тікелей қаржыландыру үшін арнайы қорлар құра алады. Бұндай қорлар, мысалы, Азиялық даму банкінде бар. Оларды көбінесе Жапония қаржыландырады. АИИБ-ның жарғылық капиталына қоса басқа халықаралық мекемелерден қарызға қаржы ала алады. Бірақ, бас кезінде банк қарыздарды әлемнің нарық капиталынан емес, көбінесе Қытай мен Гонконгтан алатын сияқты.

АИИБ Гонконгтың мүмкіндіктерін халықаралық қаржы орталығы, соның ішінде облигацияларды шығаратын алаң ретінде пайдалануды жоспарлап отыр. Бұл бұрынғы британиялық анклавта бірнеше артықшылықтың болуымен байланысты: біріншіден, бұл жерде қымбат қағаздардың эмиссиясы үшін тиімді шарттармен, дамыған қаржылық нарық құрылды, екіншіден, халықаралық инвесторлар үшін жеңіл қолжетімділік бар, үшіншіден, Гонконг исламдық облигациялар («сукук») шығару бойынша үлкен тәжірибе жинақтады. Бұл Жібек жолының бойында орналасқан көп елдер мұсылман екенін есептегенде өте маңызды және несие процентін алуға және тыйым салынған шариғат заңдарын бұзбай, инвестицияларды пайдамен салуға мүмкіндік беретін, исламдық облигацияларды – «сукук» тартуды жөн көреді. Гонконг - активтері басқару бойынша бірінші деңгейлі қызметтерді көрсететін, негізгі юаньдық оффшорлы нарық екенін есептемеуге де болмайды. Егер логистика тұғысынан қарасақ, қала халықаралық теңіз және әуе тасымалының ірі орталығы. Сол себепті логистика жағынан қарағанда, қала халықаралық теңіз және әуе жүктасымалының ірі орталығы қызметін атқарады. Оның үстіне Гонконгте 30 километрлік ірі инфрақұрылымдық «Гонконг-Макао-Чжухай» теңіз көпірі жобасы іске асуда. Осының бәрі «Бір белдбеу, бір жол» стратегиясы шеңберінде капитал тарту үшін қаржылық алаң болуы мүмкін. Оның үстіне

Гонконг өзі де осындай ірі стратегияның іске асырылуына мүдделі, өйткені ол Азия, Еуропа және Африка сауда және инфрақұрылымы байланысын ұлғайтады. Сол себепті де АИИБ-тің Гонконгтегі өкілдік офисін ашу мүмкіндіктері талықыланды.

Жаңа халықаралық қаржылық институты – Азиялық инфрақұрылымдық инвестициялар банкінің құрылуы талқылаулар мен қайшы пікірлер мәні болды.

Бір сарапшылар оны АИИБ Жібек жолы қоры және жаңа банк БРИКС дамуы банкімен АҚШ және Жапония шешуші роль атқаратын Әлемдік банк, Азия дамуы банкіне және ХВҚ-на бәсекелес болады дейді. Ал Қытай үшін халықаралық қаржылық институттары арқылы қаражатын инвестициялау дұрыс болады дейді. Бұл тұрғыда АҚШ өз уәдесінде тұрмай, Қытай және басқа дамушы елдерге осы қаржылық институттарға көп құқық берем деген сөзін орындамады. Нәтижесінде Батыс елдері жаңа әлемде бәсекелі бірнеше өңірлі билік және жан жақты қаржылық мекемелер арасында тәуелді болып қалуы мүмкін. Ол үшін осы қаржы мекемесін де және көптен халықаралық қаржылық тәртіпті қолдайтын қағидасын да өзгертуі тиіс. АҚШ және Жапония өздері АИИБ бірігіп құрылуынан бас тартты және себептері қарыз деңгейі, қоршаған орта проблемалары және банк басқарудың мәселелері болды.

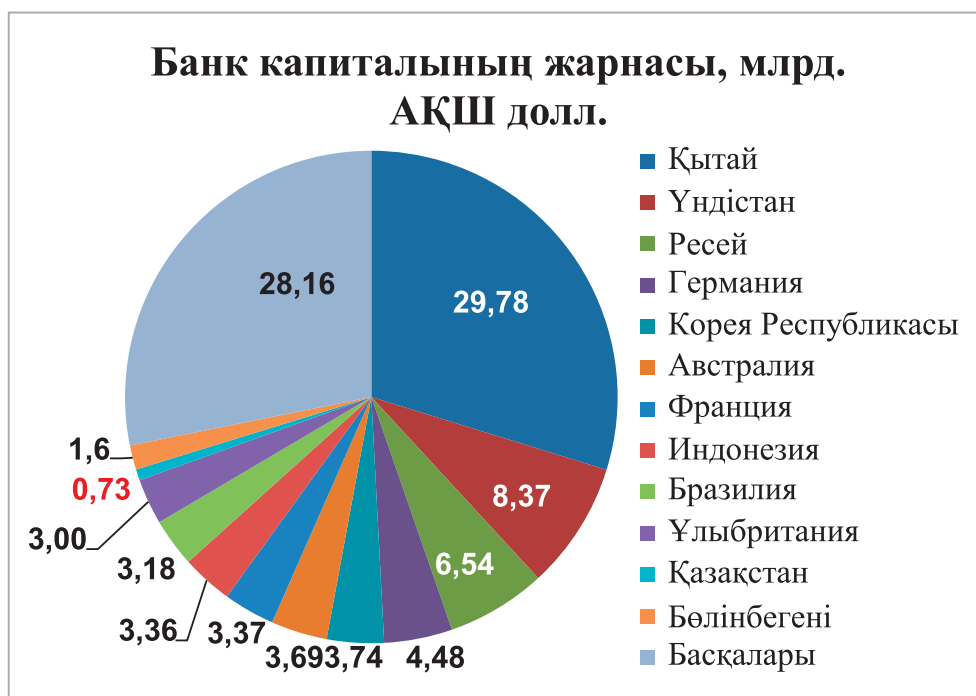
Бұдан басқа олар Қытай АИИБ-ті өзінің геосаяси және экономикалық мүдделерін ілгерілету үшін пайдалануы мүмкін деген қауіп бар. Бұндай ұстаным Қытай америка долларының емін еркін билік құруына қарсы өз экономикалық қуатын әлемдік аренада пайдалана ма деген қорқыныштан туындап отыр.

Алайда Қытай ішкі проблемаларға мән беріп, әлемдік аренада жаңа банктердің құрылуы және өңірлік бірлестіктерге бірігуі Батыс мүдделеріне қарсы келмеуі үшін бәрін істеуде. ҚХР барлық ойыншылармен бірдей болуға тырысуда әрі бәрінің мүдделерін және қажеттіліктерін ескеруде.

Басқа сарапшылар, АИИБ инфрақұрылымы дамуын қаржыландыру және әлемдік экономика тұрғысынан қазір бар халықаралық қаржылық ұйымдарының шектеулі мүмкіндіктерін толықтыруы мүмкін.

Сонымен қатар көрнекті экономист Кеннет Рогофф осы тұрғыдағы талқылауларда жан жақты кредиттер даму мақсатында берілсе де дұрыс жұмыс жасамайды және бұл проблеманы қалай шешу керек деген тақырыпқа аз көңіл бөлінеді деп әділ атап көрсетеді. Оның ойынша, даму институты «білім банкісі» ретінде қызмет жасаса,

Банк капиталының жарнасы, млрд. АҚШ долл.

табысты жұмыс жасайтын болады, сол себепті жаңа технологиялар және практиканы таратуға тырысуы шарт, ал ең үлкен сәтсіздіктер ұзақ мерзімді даму мақсатына сай келмеген алпауыт жобаларымен байланысты. Оның ең жарқын үлгісі гидроэлектростанцияларын салу болды. Көп жағдайда шығындар о бастағы көлемдерден асып жатады, ал техникалық қызмет көрсету үшін қаражаттар нашар бағланады. Осыған байланысты басқаруы нашар әрі сыбайлас жемқорлыққа жақын елдердің инфрақұрылымдық жобаларынан болатын экономикалық тиімділікті артық бағалау тенденциясы бар да, ал осы үшін алынған кредиттердің ұзақ мерзімді әлеуметтік тұрақсыздығы дұрыс бағаланбайды. Осы тұрғыдағы тәуекелдермен АИИБ де кезігуі мүмкін. Банк жұмысын бағалауда жобаларын қаржыландыруы көлемі бойынша анықтау емес, оларды қалай таңдауы маңызды. Егер де АИИБ өзін «ақша машинасынан» гөрі, «білім банкі» ретінде көрсетсе, осы нақты қосымша құнды әкелмек. АИИБ ең озық тәжірибені негізге алды, соның ішінде Дүние жүзілік банкі және Азия дамуы банкі.

Қытайдың АИИБ құру бойынша бастамасы өз инфрақұрылымын жаңартуы проблемасы бар азиялық елдер үшін уақтылы және маңызды болды. АДБ дегенінше 2020 жылға дейін инфрақұрылымын дамуы үшін Азияның инвестицияларға деген жыл сайынғы қажеттілігі 8 трлн. долл. құрайды, ал инфрақұрылымға инвестициялар салу экономикалық өсуді ынталандырудың тиімді тәсілі. Бір белдеу, бір жол» жаңа стратегиясы шеңберінде АИИБ-қа инвестиция салған басқа ірі елдердің және Қытайдың қаржылық мүмкіндіктерін ескере отырып, ол қазіргі халықаралық қаржылық институттардың тарапынан инвестициялардың жетіспеушілігін сезініп отырған әріптес елдердің экономикасының дамуына ықпал етпек. Түптеп келгенде, өңір экономикасының дамуы қытай экономикасына да және сондай-ақ оның әлемдегі жағдайының жақсаруына да оң болады.

Қазақстанның жаңа даму банкіне қызығушылығы Евразиялық кеңістікте инвестициялық және инфрақұрылымдық ынтымақтастықты дамытуда. Оның үстіне Қазақстан өңірлердің ішіндегі Ұлы Жібек жолын жаңғыртуды алғаш бастағандардың бірі болды. Осымен ҚР Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Батыс Еуропа – Батыс Қытай» автобаны, Ақтау теңіз порты, сондай-ақ «Хоргос» арнаулы экономикалық аймағы арқылы Қытайды Түркіменстан және Иранмен байланыстыратын темір жолы құрылысын салу бастамаларымен байланысты. Қазақстан АИИБ – нің Астана қ. өңірлік хабы болуға тырысады және осында Орталық Азия өңірі үшін халықаралық қаржылық орталық құрылуда.

Қазақстанның өңірлік маңызды мүше ретіндегі мәртебесі АИИБ қаражатына қол жетімділікке кең жол ашады. Сондықтан Қазақстан бұл банкі жұмысында белсенді қатысуы маңызды және нақты инфрақұрылымдық жобаларын ұсынатын болады. Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігінің мәліметінше Қазақстан өкілінің АИИБ жұмысында ел атынан қатысуы мәселесі Банк басқарушылық Кеңесі оның опера-

циялық және кадр саясатын белгілейтін ішкі заңға тәуелді құжаттары қаралған соң шешіледі, ал 2016 жылы банк өз жұмысын бастаған соң, инфрақұрылымдық жобаларының тізімін жолдау жоспарлануда.

Мемлекеттік басшысының 2014 жылғы 11 қарашада Қазақстан халқына Жолдауында ұсынылған «Нұрлы жол» бағдарламасында «Жібек жолы» көлік-логистикалық және қаржылық инфрақұрылымы дамуы көрініс тапты, ал ол Қытайдың «Бір белдеу, бір жол» жаңа стратегиясымен үндес. Шынында да оларды бір идеология жақындастырады, басты мақсаты Еуропа және Азия рыноктарын Орталық Азия инфрақұрылымының көмегімен жалғау және осы тұрғыда Қазақстан шешуші және маңызды серіктеске айналуда.

Сонымен қатар, Қытай Еуроодақ және Ресеймен қатар Қазақстанның ірі сауда серіктесі болды. Ұлттық статистика деректері бойынша оның Қазақстанмен тауар айналымындағы үлесі 2000 жылы 6 %-дан 2014 жылы 14,4 % пайызға өсті, 17,2 млрд. долл. жетті. Бұл ретте Қытайда қазақстандық экспорт 9,8 млрд. долл. құрады (экспорт жалпы көлемінің 12,5 %), ал импорт – 7,4 млрд. долл. жуық (импорт жалпы көлемінің 5,6 %).

Алайда Қытайдың экспорт көлемі соңғы үш жылда азаюда, бұның өзі Қазақстан мен ҚХР сауда балансындағы оң сальдоның 4,1 рет есе азаюына әкеп соқты: мәселен ол 2011 жылы 9,8 млрд. долл. 2014 жылы 2,4 млрд. долл. болды.

Қытай Қазақстан үшін тек тауарларды өткізудің ірі рыногы емес, ол және Тынық мұхит арқылы Ляньюньган портымен әлемдік экономикалық кеңістікке шығу жолы, осында 2014 жылы мамырдан бастап Қазақстан-Қытай логистикалық бірлескен терминалы жұмыс істей бастады. Ол Қазақстанның транзиттік әлеуетін көтереді, Азиялық-Тынық мұхит өңірі және Оңтүстік-Шығыс Азия елдеріне шығу арқылы экспорт-импорт және темір жолы көлікпен байланысын қамтамасыз етуге, транзиттің қарқынды дамуына жәрдемдеседі,

Қазақстан көрші Қытай елімен тау-кен өндіруі, энергетикалық және ресурс саласында серіктес ретінде ынтымақтасады. Екі елдің стратегиялық серіктестігінің жаңа кезеңі машина жасау және ресурстарды қайта өңдеуін қоса алғанда, экономиканың өңдеуші секторларында ықпалдасудан басталуда. Қазақстан, Орталық Азиядағы басқа көршілес елдермен бірге, мұнай, газ, металл және басқа да шикізат тауарларына алмасу арқылы Қытайдың гидроэлектростанцияларын, өнеркәсіптік кәсіпорындар және тұрба құбырларын алатын болады. Мәселен, Пекиндегі 2015 жылы 31 тамызда Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев пен ҚХР төрағасы Си Цзиньпин келіссөздері барысында 45 бірлескен объектілерін құру туралы уағдаластыққа қол жетті, оның ішінде жалпы сомасы 23 млрд. долл. 25 келісімге қол қойылды. Осы келісімдерге байланысты үшін АИИБ және Жібек жолының қорын келесі ынтымақтастық дамуы үшін өндіріс, инвестиция, сауда, энергетика, инфрақұрылымы және жоғары технологиялар секілді салалар салаларда мүмкіндіктерін пайдаланудың маңызы зор.

Мәскеуде өткен 2015 жылы 8 мамырдағы келіссөздері кезінде ҚХР және Ресей мемлекет басшылары

«Еуразиялық жалпы экономикалық кеңістік» құрылуы туралы жария етті. Ол «Бір белдеу, бір жол» жаңа стратегиясымен және Евразиялық экономикалық одақ арасындағы түйісу нүктелері жолымен Ресейден басқа, оның мүшелері болып табылатын Армения, Беларусь, Қазақстан және Қырғызстан ынтымақтастығына жол ашады. ЕАЭО басты мақсаты - бірыңғай кедендік аумақтың шеңберінде тауарлар, қызметтер, капитал және жұмыс күшінің еркін қозғалысын қамтамасыз етуі. Сол себепті ЕАЭО жалпы рыногы «Жібек жолы экономикалық белдеуі» үшін өте маңызды болады, өйткені, онда құрылуы еркін сауда аймақтары, сауда нормаларын стандарттауы және қағидалары, үшінші елдермен сыртқы саудасын тығыз үйлестіру жобалары көзделген. Осындай өңірлік интеграцияның табысты іске асыру жағдайында Қытай евразиялық кеңістікте өз экономикалық үстемдігін нығайтуы сөзсіз. Бұл Қытайдың ресей-қытай одақ құру саясатындағы мықты сауда-экономикалық әріптестігімен шарттасады. Қазіргі Батыс санкцияларымен әлжуаз болған Ресей ахуалы кезінде, ол көршісіне тек энергетикалық ресурстар, минералдық шикізатын және қару-жарақ қана ұсына алады.

Қазір құрылатын жарғылық капиталы 100 млрд. долл. Азиялық инфрақұрылымдық инвестициялары банкінің мақсаты, ол Дүниежүзі банкімен, Азиялық даму банкімен және ХВҚ бірге азиялық елдердің инфрақұрылымын қаржыландыру үшін маңызды халықаралық институтқа айналмақ. Олардың қатарында Орталық Азия көрші елдерімен бірге Қазақстан да бар. Ол бұрыннан бар қаржылық институттарын ығыстыруға мүдделі емес, керсінше жаңа банк өңірлік экономи-

касын дамуына мүдделі. Сондықтан олардың ортақ күш-жігері Азияның дамуы үшін қосымша үлкен инвестициялар тартуына әкеп соғады. Оның үстіне АҚИБ-ның, Дүниежүзі банкімен және ХВҚ-мен ынтымақтас-тық жолы басталды.

Қазақстан үшін жаңа құрылушы банкке барлық ұйымдастырушылық процедурларды күтпестен өзінің инфрақұрылымы жобаларының тізімін жолдаған дұрыс. Оның үстіне, Қытай жыл сайын шетелдік инвестицияларды қолдау үшін 100 млрд. долл. ақша салуды жобалап отыр. Ағымдағы жылы үшін ҚХР мүмкін АИҚБ арқылы Жібек жолы қоры және БРИКС жаңа даму банкісімен бірге ақша қаржаттарын бөлмек.

Жаңа халықаралық қаржылық институтының құрылуы дүние жүзі экономикасы үшін позитивтік процесс болып табылады, өйткені кедей елдердің жағдайын болысуға және қаражат жіберіп, көмектесуге мүмкіндік береді, ал орташа кірістері бар дамушы елдердің көлік, коммуникациялар және энергетикасын дамыту-ды қамтамасыз ететін болады.

Сондай-ақ ең маңыздысы инфрақұрылымы жобалары тек салған тарапқа ғана пайда әкеледі деп санамау қажет, бір мезетте бұл жобаларды болашақ экономикалық даму коридоры деп түсінуіміз қажет, өйткені құрылатын аймақтардың жаңа өндірісі және әлеуметтік инфрақұрылымы маңайында және де көлік немесе энергетика жобалары да туындайтын болады.

Бұның өзі логистика, жүк ағымдары және көліктер қозғалысындағы өзерістерге, ол жөніндегі көзқарастың жаңаруына әкеледі, әрі мүдделі елдердің бизнес және халық үшін зор мүмкіндіктерін ашады.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі:

1. Акижанов С. Казахстан стал одним из соучредителей Азиатского банка инфраструктурных инвестиций // Kazinform. – 2014. – 24 октября.
2. Глава АБИИ пообещал запустить работу банка до конца года // INTERFAX. —2015. – 25 августа.
3. Нехайчук Ю. Азиатский банк инфраструктурных инвестиций возглавил представитель Китая // Ведомости. – 2014. – 25 августа.
4. Зюзин Н. Новый Азиатский банк намерен задействовать финвозможности Гонконга – министр // ТАСС. – 2015. – 20 июля.
5. Казахстану будет принадлежать меньше 1 % акций АБИИ // Курсив. – 2015. – 3 июля.
6. Выступление Председателя ҚХР Си Цзиньпина в Назарбаев университете (полный текст) // Посольство Китайской Народной Республики в Республике Қазақстан. – 2013. – 16 сентября.
7. Сыроежкин К. Экономический пояс на Шелковом пути... с китайскими иероглифами // Байтерек. – 2013. - № 12.
8. Спенс М. китай платит другим за будущее // Ведомости. – 2015. – 6 июля.
9. Коростиков М., Едовина Т. Россию вписали в рецепт инвестиций по-пекински // Коммерсант. – 2015. – 29 июня.
10. Рогофф К. Ненадежная машина: нужен ли миру еще один инфраструктурный банк // Forbes. – 2015. – 3 июля.
11. Китай может получить право вето в Азиатском банке инфраструктурных инвестиций // ТАСС. – 2015. – 16 июня.
12. Исаев А. Китай укрепляет рычаги экономической дипломатии // EastRussia. – 2015. – 29 мая.
13. Комментарий: Разработка Устава АБИИ обладает историческим значением // Агентство Синьхуа. – 2015. – 25 мая.
14. Слотер Э-М. Успех АИВ – дипломатическое фиаско США // Ведомости. – 2015. – 27 мая.
15. В Астане может быть создан региональный хаб Азиатского банка инфраструктурных инвестиций // Казинформ. – 2015. – 15 мая.

С. ЖАМЫШЕВА

«Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК
бас ғылыми талдаушы-консультанты

ШЕТ ЕЛДЕРДІҢ СӘЙКЕСТІК АУДИТІН ЖҮРГІЗУДЕГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қазақстан Республикасының Президенті - Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы»: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына 2012 жылғы 14 желтоқсандағы Жолдауында мемлекеттік қаржылық бақылау органдары алдына ең озық әлемдік тәжірибесі негізінде мемлекеттік аудиттің кешенді жүйесін құру бойынша міндет қойды [1].

Мемлекеттік қаржылық бақылау және мемлекеттік аудитін енгізудің негізгі принциптері және ұстанымдары, сондай-ақ дамыту сатысы Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 3 қыркүйектегі № 634 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасында Мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасында көрініс тапты.

Тұжырымдаманы Лима декларациясы және аудиттің халықаралық стандартының басшылық принциптеріне сай келетін мемлекеттік аудиттің заңнамалық және әдістемелік базасын құру, сондай-ақ қолданыстағы мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің тиісті заңнамалық және әдістемелік базасын жетілдіру көзделеді [2].

Тұжырымдамасын іске асыруда «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы әзірленді.

Мемлекеттік аудиттің негізгі мақсаты экономикалық саясаттың табысты іске асырылуына қолдау көрсету, елдің, өңірдің, саланың және т.б. өндірістік әлеуетін тиімді пайдалану.

«Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасында Есеп комитеті мемлекеттік аудит типтеріне сәйкес мемлекеттік аудитті және қаржылық бақылауды жүргізу арқылы:

1) мемлекеттік аудит объектісінің бухгалтерлік есеп пен есептілікті жүргізу дәйектілігін және дұрыстығын, оның ұлттық ресурстарды пайдалану бойынша қызметінің Қазақстан Республикасының бюджет және өзге заңнамасының талаптарына сәйкестігін;

2) мемлекеттік органдар мен республикалық бюджеттен қаржыландырылатын квазимемлекеттік сектор субъектілері сатып алатын тауарлардың, жұмыстардың, көрсетілетін қызметтердің мерзімі, көлемі, бағасы, саны және сапасы бойынша шарт талаптарының орындалуын;

3) республикалық бюджетке түсетін түсімдердің толықтығы мен уақтылылығын, бюджетке түсетін түсімдердің алынуын, сондай-ақ республикалық бюджеттен түсетін түсімдер сомасын қайтару дұрыстығын, қате (артық) төленгенін, салықтық және кедендік әкімшілендіру тиімділігін;

4) мемлекеттік төтенше бюджеттің атқарылуын;

5) республикалық бюджет қаражатын, оның ішінде нысаналы трансферттер мен кредиттерді, байланысты гранттарды, мемлекеттік және мемлекет кепілдік берген қарыздарды, сондай-ақ мемлекеттің кепілгерліктерін, активтерін, оның ішінде республикалық мемлекеттік мүлікті пайдаланудың Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкестігін;

6) Қазақстан Республикасы Ұлттық қоры қаражатының қалыптастырылуын және пайдаланылуын;

7) қаржылық есептілік аудитін қоспағанда, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі активтерінің Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес Қазақстан Республикасы Президентінің келісімімен ғана немесе тапсырмасы бойынша пайдаланылуын;

8) квазимемлекеттік сектор субъектілерінің өздеріне бөлінген бюджет қаражатын пайдалануын қаржы-экономикалық негіздемеге сәйкестігі тұрғысынан тексеруді жүзеге асырады [3].

Сәйкестік аудиті (қаржылық бақылау) мемлекеттік аудиттің ең бір қауқарлы тетіктерінің бірі болып табылады. Бұл қызметке аудит объектісі заңнамасын сақтауды, оның қызметін регламенттейтін құқықтық актіні де бағалау кіреді.

Соған орай «ҚБЗО» РМК өткізген «Пилоттық жобасы негізінде тесттен өткен, әдістемелік басшылық әзірлемесін жасай отырып, сәйкестік аудитін өткізудің және жоспарлаудың халықаралық практикасын зерттеу» тақырыбындағы ғылыми жұмыс шеңберінде шет елдердің ЖҚБЗО—сы нормативтік-әдістемелік базасына, соның ішінде Австралия, Канада, Ұлыбритания, Индия, Сингапур, Швеция, Нидерланды, Германия секілді алыс шетелге және жақын елдер - Ресей Федерациясы, Беларусь, Украина, Эстония, Армения, Әзербайжанның ISSAI сәйкестік аудитін өткізудің стандарттарын енгізудің тәжірибесіне талдау жасалды [4,5].

Жоғарыда аталған елдердің ЖҚБЗО сыртқы мемлекеттік сәйкестік аудитін өткізуді нормативтік-әдістемелік базасын зерделеу және талдау нәтижесінде шетелдік Ресей Федерациясы, Армения және Эстония секілді СҚБ жүйесін реформалаудың мәселесінде Қазақстан Республикасымен о баста бір старттық позицияда болған мемлекеттер тәжірибесін атап өтеміз. Талдау көрсеткендей бұл елдердегі стандарттарды әзірлеу көзқарасында, соның ішінде сәйкестік аудитінің стандарттарын даярлау сатылап жүргізілген. Стандарттарды әзірлеу оны әзірлеу бойынша бекітілген жоспарлары негізінде болды. Осы әзірлемелерінің сапасын арттыру үшін сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарын әзірлеу бойынша жұмыс топтары құрылған. Бұл ретте осы елдер заңнамасында ISA және ISSAI стандарттарын қолданылуына сілтеме жасалған.

Ресей Федерациясының Есеп палатасы бақылау және сарапшы-аналитикалық қызметін, мемлекеттік қаржылық бақылау жүйелік стандартизациясын жүйелік әдістемелік қамтамасыз ету, қалыптастыру және дамыту кезінде Есеп палатасы мемлекеттік аудиттің халықаралық стандартын алдын ала зерделейді.

Ресей сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылаудың Есеп палатасы мандатының ерекшелігімен шарттасқан стандарттары жүйесі, INTOSAI стандарттар базасының ауқымдылығын ескереді, сәйкестік халықаралық құжаттардың талаптары және ережелеріне негізделеді.

Ресей Федерациясы Есеп палатасы сәйкестік аудитін қаржылық аудит және тиімділік аудитімен бірлесіп өткізеді.

«Қаржылық аудитін өткізу» СГА 103 стандартында қаржылық аудитін өткізу регламенттеледі, ол бойынша негізгі талаптары белігленген, әрі оларды есептілік аудитін өткізу және заңнамасын сақтау аудиті түрлі сатысында орындау қажет [6].

Ресей сарапшыларының пікірінше, қаржылық аудит мемлекеттік қаражаттарын қалыптастыру және пайдалану заңдылығын қаржылық бақылау типі ретінде қаралуы тиіс, ал тиімділік аудит дегеніміз бұл – мемлекеттік қаражаттары қалыптастыру және пайдаланудың нәтижелерін қаржылық бақылау типі.

Бюджеттің атқарылуының дұрыстығын анықтау есебі және сәйкестік қорытындылары даярлығын кірістер мен шығыстардың бюджеттік заңнамасына сәйкестігіне тексерусіз мүмкін емес, сондай-ақ бюджет саласындағы ережелері және басқа нормативтік құқықтық актілері талаптарын ескеру қажет.

Осыған ұқсас, тексерілетін объект бюджет шығындарын заң және өзге де нормативтік құқықтық талаптарына сәйкестігіне анықтау оның қаржылық есептілігіне аудитін өткізусіз мүмкін емес.

Қазақстан үшін осындай тұрғыдағы ұстаным қолдануы қолайлы әрі мүмкін деп санаймыз, яғни ол бюджеттік үдерістің барлық стадиясында сәйкестік аудитін өткізу. Қаржылық аудит екі өзара байланысты тараптардан тұруы тиіс - қаржылық есептілік аудиті және заңнамасын сақтау аудиті.

Әдетте, ЖҚБЗО қызметін бағалауының басым критеріі болып жалпы танылған аудит халықаралық стандарттары, оларды енгізуі деңгейі және аудиторлардың күнделікті практикасында Тұжырымдамасын пайдалану болып табылады. Мемлекеттік қаржылық бақылау органдары үшін INTOSAI арнайы бейімдеген ЖҚБЗО, ISSAI және INTOSAI GOV секілді Халықаралық стандартын қолдануы және басшылығын әзірлену оларға бастапқы негізгі тұғыры ретінде қызмет етуі тиіс әрі жұмыс процесінде аудиторлардың кәсібилігі мен сапасын арттырады және оларға барша әлемдегі сенімнің нығайуына жәрдемдеседі [7].

Мемлекеттік аудитке көрсетілген елдерде талдау өткізу көрсеткендей, негізінен сәйкестік аудитін өткізу үшін ұлттық стандарттары пайдаланылады, оларды әзірлеу (Ұлыбритания, Канада, Австралия, Индия, Нидерланды, Ресей, Әзербайжан, Германия, Армения) INTOSAI халықаралық стандарттарына негізделген. Эстония, Украина, Швеция, Сингапур, Нидерланды сияқты елдер ISSAI 4100 және 4200 стандартын тікелей пайдаланады.

Барлық елдердің ЖҚБЗО-сы тура немесе жанама, имплементация арқылы, өз қызметінде халықаралық ISSAI 4100 және 4200 стандарттарын пайдаланады. Бұлардың сәйкестік аудитін өткізу кезіндегі және ISSAI 4100 және 4200-лар стандарттарын пайдалану кезіндегі белгілі бір қиындықтарға кездесуі бір бөлек мәселе. Негізгі қиындықтарға мыналарды жатқызуға болады: мәнділігі деңгейінің күрделілігін анықтау, таңдау мөлшерін анықтау, критерилерін таңдау аудиті.

Ал енді ISSAI 4100 және 4200 стандарттарын пайдалануы кезінде ISSAI 4200 стандарттарын іс жүзінде қолдануында күрделілігі бар және сәйкестік аудиті өткізу барысында тәуекелді бағалау күрделілігі болады.

Көптеген елдерге сәйкестік аудиті стандарттарын енгізуі үшін ауқымды жаңа ұғымдар мен көзқарастар санын игеріп алу үшін де әжептеуір уақыт қажет болады.

Мәселен, Нидерландыдағы Есеп Сотында сәйкестік аудитін өткізу үшін ISSAI стандарты пайдаланады, тәуекелдерді бағалау негізінде бақылау объектiсін өткізеді анықтау бойынша талдау жұмыстар (ол 1-1,5 айды құрайды, алдын ала интервью өткізеді, министрліктің, ішкі аудиті қызметі бойынша оның қызметін бағалауды өткізеді, сондай-ақ бақылау мәні министрліктің жаңа саясаты, оның қабылдануы тездігі, жоспарланбаған шығындары болуы мүмкін) жүргізеді [8].

Австралияда ISSAI стандарттары базасында әзірленген Ұлттық стандарты пайдаланылады, ал аралық аудитті пайдалану бойынша бар тәжірибесі оған бұл ұйымдардың ішкі бақылау құралдарын қоса алғанда,

оның қызметі саласындағы ұйымдар және аясы туралы аудиторға дұрыс түсінік алуға мүмкіндік береді және Аудитінің қызметіне (ішкі аудиті) қаржылық есептілікте айтарлықтай қателіктер жасауға тәуекелдерді алдын ала бағалауға және пайдалануға, осылайша аудиторлық тәуекелдерді мәмілеге келетіндей деңгейде азайту үшін жоспарлауға аудит ұйымдарына мүмкіндік береді [9].

Үндістан тәжірибесі де қызық, онда Ұлттық стандарттары, сәйкестік стандарт ISSAI пайдаланылады. Бұл жерде критерий үшін сәйкестік аудиті анықталады [10].

Зерттелетін елдердегі сәйкестік аудиті негізінен қаржылық аудиті және тиімділік аудитімен бірлесе өткізіледі (Ұлыбритания, Канада, Австралия, Индия, Нидерланды, Ресей және т.б.) Бұндай көзқарас, бұл елдердің ЖҚБО пікірінше бойынша, кідірістері мен кемістіктерді азайтуға мүмкіндік береді. Сингапур, Эстония, Украина секілді елдерде сәйкестік аудитін жеке өткізеді. Бұл ретте Сингапур және Украина сәйкестік аудиті шеңберінде сондай-ақ қаржылық аудиті мен тиімділік аудитін де өткізеді.

Сингапурдың ЖҚБО тәжірибесін қарау көрсеткендей, Сингапур ЖҚБО негізгі функциясы тікелей аудитін өткізу болып табылады, ал сәйкестік аудиті мемлекеттік аудитінің құрамдас бөлігі болып табылады. Сингапур ЖҚБО есеп қызметін зерделеу, мемлекеттік аудитін өткізу көп жағдайда қаржылық аудит және сәйкестік аудитін өткізуге шоғырланғанын көрсетеді [11].

Сәйкестік аудитін өткізудің көзқарасын салыстырмалы талдауда Қазақстан және Сингапур арасында белгілі бір ұқсастықты байқауға болады. Сингапур сәйкестік аудитін жеке өткізеді, сондай-ақ ол қаржылық аудит және тиімділік аудитін бірге өткізеді.

Сондай-ақ көзқарастарды салыстыра қарай отырып, сәйкестік аудитін өткізуде Қазақстан және Украинаның арасындағы белгілі бір ұқсастықты байқауға болады. Украина, Канада және Ұлыбританияға қарағанда, сәйкестік аудитін жеке де өткізе алады, сондай-ақ бірлесе қаржылық аудиті мен тиімділік аудитін өткізеді. Осындай ұстанымды және Қазақстан да пайдаланады. Сәйкестікке бақылау мақсаты мен мәніне қарай, дербес өткізілуі мүмкін, қаржылық есептілік бақылауының тиімділік бақылауын өткізу құрамдас бөлігі болуы да мүмкін (Республикалық бюджет атқарылуын бақылау жөніндегі Есеп комитеті Төрағасының 23.12.2013 ж. №246 н/к. Бұйрығына №1 Қосымшасы). Сәйкестік аудитін, егер ол дербес өткізілсе бақылау материалдарымен егжей-тежгейлі танысуды қарастырады, соның ішінде бюджет қаражаттары түсімдері және оларды пайдалану операцияларын бақылау объектісі орындауы кезіндегі заңнамасы нормаларын сақтауды нақтылы сәйкестікке бақылау.

Сонымен бірге Украина Есеп палатасы сәйкестік аудитін бір кешенде өткізеді. Кешенді аудитке, өз кезегінде, көп немесе аз дәрежеде қаржылық аудиті және сәйкестік аудит пен тиімділік аудитінің элементтері кіреді. Бұндай көзқарасты бірлестіре қолданылуы Қа-

зақстанға келіңкіреді және бұл сөз жоқ зерделенетін мәселесін тұтастай алуға мүмкіндік береді, проблеманы қаржылық, заңнамалық қамтамасыз ету көзқарасы, іске қосылған тетіктерін іске асыру және ұйымдық құрылымдық пысықтау тұрғысынан көруге жәрдемдеседі.

Мәселен, Швецияда жоғары бақылау органы функциясын пайдалану мәселесінде тәжірибесі бар әрі озық көзқарас. Мемлекеттік қаржылық аудитінің органы ұйымдастырушылық құрылымдық кәсіби құраушысы мына секциялары:

1) қаржылық аудиті (кәсіпорын және мекеменің жалпы қаржылық жай-күйін талдау; нормативтік-реттеуші құжаттардың ережелерін сақтауды тексеру);

2) әкімшілік қызметі аудиті (үнемділік және тиімділікті анықтау, көрсетілетін қызметтерді бағалау сапасы және саны, бақылау объектісінің қойылған мақсатқа қол жетуін талдау, заңнамасына сәйкестік);

3) мемлекеттік бақылаудың компьютер және бухгалтерлік жүйесінің аудиті.

Аудитті жүргізу бойынша қорытындылар (есеп) жасау кезінде анықталған бұзушылықтар бойынша кәсіби шешім жасауда қателіктерге ұрынуы қауіпін болдырмас үшін кәсіби тұжырым есепке алынады [12].

Қазақстан үшін аталған тәжірибесі мемлекеттік аудит бағыттарын нақты шектеу және аудиторлардың кәсіби тұжырымын есепке алуы негізінде аудиторлардың жауаптылығы арттыруы тұрғысынан қызығушылық тудырады.

Көптеген ЖҚБО кәсіби тұжырым пайдалану тәуекелін өзіне әзірге алмайды және ол сәйкестік аудитін өткізуде дәстүрлі көзқарасты негізге алуда.

ISSAI халықаралық стандарттарын сәйкестік аудитін практикада өткізу кезінде енгізуі және пайдалану проблемасы бар. Оларға мыналарды жатқызуға болады:

- халықаралық стандарттары теориясы және практикасы арасындағы жеткіліксіз байланыс;

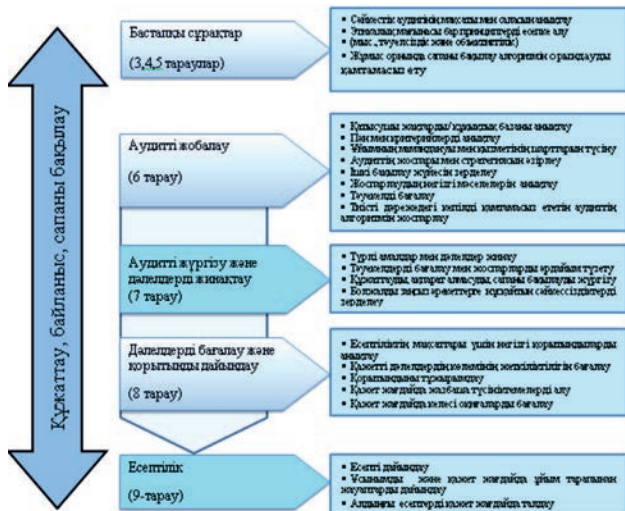
- бұл аудит типі туралы «дұрыстылығын» анықтау қиындықтары және ол бойынша одан әрі түсіндірмелері;

- басшылық принциптері сот функциясына толыққанды және жеткілікті негіз бермейді;

- сәйкестік аудиті кезіндегі ақылға сыйымды және шектеулі сенімділікті анықтау үшін басшылықтың болмауы.

Сонымен қатар барлық мемлекеттер сәйкестік аудитін өткізу бойынша басшылық әзірлемелеріне шығармашылық көзқараспен қарайды. Осы бағыттарында олар мемлекеттік саясатпен байланысты салалар мәселелері, мемлекеттік бағдарламалары әзірлемелері және іске асыруы бөлігінде тиісті зерттеулер өткізеді.

Сәйкестік аудитін өткізу бойынша барлық басшылықтарда бірқатар бірізді іс-қимылдар қаралған, олардың нәтижелері сәйкестік аудитор құжаттарында ресімделеді. 1-сызбада сәйкестік аудитін ұйымдастырудың сызбасы көрсетілген.

Сәйкестік аудитін анықтаудың негізгі принципіалды ұстанымдары, қағидаттары, мақсаттары зерттелетін мемлекеттерде бірдей. Тұтастай алғанда, барлық стандарты және басшылықтар ISSAI 4000, 4100 және 4200 стандартына сәйкес және бағдарланған. Ал сәйкестік аудитін өткізу басшылығы бойынша алсақ, практикалық ұсыныстар сәйкестігі аудитін өткізу бойынша барлық сатысында сәйкеседі. Алайда, барлық қолда бар басшылықтарында сәйкестік аудитін өткізудің нақты критерилері жазылмаған.

Осылайша барлық зерттелетін мемлекеттердегі аудитті өткізу сатысы бірдей. Сонымен қатар, ұсынбалардың атқарылуын бақылауға бағытталған келесі іс-шараларын өткізудің кезеңдігіне қатысты ғана айырмашылықтар бар. Жекелеген мемлекеттерде келесі іс-шаралары үш жылда бір рет, басқа уақытта төрт жылда бір рет жүзеге асырады, бұл ретте тұтастай алғанда қайталама аудиті кезіндегі аудиторлар ұсынбалардың атқарылуына назар аударатынын көрсетуіміз қажет.

Қазақстан Республикасының ұлттық ерекшеліктері, әлеуметтік-экономикалық дамуына орай INTOSAI стандарттарын трансформациялаудың әдістерін пайдалану ұсынылады. Бұл ретте:

1. халықаралық ISSAI стандарттарын сәйкестік аудитін өткізу практикасын енгізуі және пайдаланудың күрделілігі және проблемасын ескеру.

Қазақстандағы сәйкестік аудитінің әзірлемелері және нормативтік-әдістемелік базасын қалыптастыруда негізге қолда бар құрылымдық стандарт және әдістемелік басшылықты алуы орынды.

Сондай-ақ, Стандарт және Басшылық бойынша сәйкестік аудитін өткізуде шешуші критерий сәйкестік және имплементация қажет.

2. МҚБ жүйесін реформалау мәселесінде Қазақстан Республикасымен бірдей старт позициясында болған елдердің тәжірибесін (Ресей Федерациясы, Украина, Армения және Эстония) ескеру.

3. Қолданыстағы бақылау аппаратын даярлау және жұмыстары тәжірибесіне негізінен қаржылық-бюджеттік саласындағы бұзушылықтар және сәйкессіздіктер анықтауы бойынша ие екенін ескеріп, шетелдік елдердің сәйкестік аудитінде пайдаланалатын аналитикалық әдістері және рәсімдерді қадамдап сипаттауы бар нақтыланған ұсынымдар әзірлемелерін жасауға акцент болуы орынды.

4. Бүгінгі күні Қазақстан үшін ЖҚБО практикасына жеке сәйкестік аудитін өткізу анағұрлым қолайлы. Келешекте сәйкестік аудитін қаржылық есептілік аудитімен біріктіруді енгізу – бұл Қазақстан аудитін дамыту перспективасында бар, ол ең алдымен бақылаушы аудиторлардың кәсіби даярлау деңгейін көтеруді жобалайды.

5. Қазіргі заманғы практикасы (Канада, Австралия, Германия және т.б.) бар елдердің жинақтарын және мемлекеттік басқарулары саласындағы сәйкестік аудиті бойынша қолданылған критерилерін (Ұлыбритания) аударуы жолымен ең озық әлемдік тәжірибесінің кітапханасын қалыптастыру орынды.

Сәйкестік аудиті тәуелсіз, объективті және сенімді болуы тиіс. Бұл ретте аудиттің объектісі қызметін реттеуші нормативтік-құқықтық актілері талаптарына сәйкес аудит объектісі кезінде жұмыс істей ме, немесе нақты атқарылуда ма деген мәселе анықталуы тиіс.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы»: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына 2012 жылғы 14 желтоқсандағы Жолдауы;
2. «Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 3 қыркүйектегі № 634 Жарлығы;
3. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 31 желтоқсандағы №1446 қалусымен Қазақстан Республикасының Парламентіне қарау үшін енгізілген «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы;
4. Басқа да елдердегі мемлекеттік аудиті Ұйымдарының сайты (ucebникonline.com);
5. Официальные сайты ВОФК указанных стран;
6. «О Счетной палате Российской Федерации», Федеральный закон от 5 апреля 2013 г. № 41-ФЗ;
7. Жоғары қаржылық бақылау органдарының Халықаралық стандарты үшін (ISSAI) шығарылған Жоғары қаржылық бақылау органдарының сайты. (INTOSSAI)// www.intosai.org.;
8. Госфинансы в Нидерландах - http://www.rijksacademie.nl/files/010%20afbeeldingen%20content/0000%20Boekenreeks/Public%20finance%20in%20the%20NL_webversie.pdf;
9. Австралийский нацфонд аудита - <http://www.anao.gov.au/->;
10. Офис Генерального аудитора и контроля Индии; <http://www.saiindia.gov.in>;
11. SSA-Singapore Standards of Auditing(<http://caa.isca.org.sg/standards/ssa>);
12. Официальный сайт ВОФК Королевства Швеции (www.riksrevisionen.se).

Ә. ҚАРИ

«Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК ғылыми талдаушы - консультанты

Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы Мемлекеттік басқару академиясының докторанты

СЫРТҚЫ МЕМЛЕКЕТТІК БАҚЫЛАУ ОРГАНДАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІ ТӘЖІРИБЕСІНДЕ САРАПТАМАЛЫҚ-ТАЛДАМАЛЫҚ ІС-ШАРАЛАРДЫҢ РӨЛІ ТУРАЛЫ

Қазақстандағы мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің мемлекеттік аудит жүйесіне көшу үдерісі мемлекеттік аудиттік үш негізгі нысанын бөліп қарауды көздейді: қаржылық есептілік аудиті, тиімділік аудиті және сәйкестік аудиті. Сонымен қатар, шетелдік тәжірибе көрсеткендей, сараптамалық-талдамалық іс-шаралары Жоғары қаржылық бақылау органдары қызметінің маңызды құраушы бөлігі болып табылады. Қазақстандық практикада бақылау іс-шаралары үстем болып келеді, сонымен бірге, сараптамалық-талдамалық іс-шаралары іс жүзінде жүргізілмейді. Осы мақалада автор сараптамалық-талдамалық іс-шаралардың қолданылуы мүмкіндігі мен оны бақылау органдарының қызметі практикасына енгізу ықтималдылығына талдау жасайды.

Қазіргі кезең Қазақстан экономикасының дамуы үшін сыртқы факторлардың айтарлықтай нашарлануымен сипатталады. Дүниежүзілік экономикалық өсімнің қарқыны бәсеңдеуі, мұнай бағасының төмендеуі, сондай-ақ интеграциялық процестердің әсері Қазақстан үшін айтарлықтай қауіп-қатер туғызып отыр. ҚР Үкіметі мен Ұлттық банктің бірлескен мәлімдемесі, сондай-ақ Мемлекет басшысының ү.ж. ақпандағы Үкіметтің кеңейтілген мәжілісінде берген тапсырмалары, алдағы кезеңдегі еліміздің экономикалық саясатын және аталған тәуекелдердің әсерін азайтуға тетіктерін айқындайды [1].

Қолданылатын шараларды шартты түрде мынадай үш топқа бөлуге болады:

1) Экономикалық өсімді ынталандыруға бағыттау (контрциклдік экономикалық саясат): бұл инфракұрылымды дамыту және отандық бизнесті қолдау бойынша бағдарламаларды іске асыруды көздейді.

2) мемлекеттік шығыстарды оңтайландыруға бағыттау: мемлекеттік органдардағы және квазимемлекеттік секторлардағы субъектілердің шығыстарын қысқартуды көздейді.

3) қаржылық жүйесін нығайту және банкілік секторды сауықтыруға бағыттау: проблемалы кредиттердің

үлес санын азайтуды және қаржылық рынокты реттеудің тетіктерін жетілдіруді көздейді.

Ресей Федерациясы жыл басынан бері әлдеқайда күрделі экономикалық ахуалда қала отырып, сондай дағдарысқа қарсы жоспар қабылдады. Олардың қолданып жатқан шаралары Қазақстанға ұқсас және ол кәсіпкерлік пен ауыл шаруашылығын қолдауға, импорт алмастыру және экспортты ұлғайту, банк жүйесін нығайту, сондай-ақ мемлекеттік шығыстарын қысқартуын қарастырады [2]. Ресей дағдарысқа қарсы жоспарын іске асырудағы мемлекеттік аудит органдарына көзделген рөлге назар аударған жөн. Ресейлік дағдарысқа қарсы жоспарына орай Ресей Үкіметінің дағдарысқа қарсы тұру бағдарламаларының іске асырудағы қызметіне мониторингі жүзеге асыруы РФ Есеп палатасына жүктелген.

Қазақстан Республикасының Ұлттық қорынан экономикалық өсуді қолдау үшін, соның ішінде «Нұрлы Жол» бағдарламаларын іске асыру үшін бөлінген айтарлықтай қаражат көлемі Қазақстандағы мемлекеттік қаржылық бақылаудың функциясын күшейтуді талап етеді. Қазіргі қолданыстағы қаржылық бақылау жүйесін мемлекеттік аудитке ауысуы арқылы өзгертуі, озық әдіснаманы, бақылау және бағалаудың жаңа құрал-

дарын енгізу бұл мемлекеттің бақылау функциясын нығайтуға ықпал етуі тиіс.

Қазақстанда Мемлекеттік аудитті енгізудің тұжырымдамасына сәйкес мемлекеттік аудит экономиканың дамуындағы мемлекеттік органдардың және квазимемлекеттік секторы субъектілерінің қызметін немесе оның жеке салаларын, мемлекеттік басқару аясын бағалауды жорамалдайды, бұның өзі басқарудың тиімділігін арттыруға және мемлекеттік қаражат пен активтерді пайдаланылуының тиімділігін көтеруге уақтылы ұсынымдар әзірлеуге мүмкіндік береді.

Қазіргі уақытта өтіп жатқан қаржылық бақылау жүйесін реформалау процестері ең алдымен, талдамалық құрамды нығайтуды көздейді, бұның өзі мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдары қызметінің практикасында сараптамалық-талдамалық іс-шаралардың маңызын арттыру дегенді білдіреді. Бұл мынадай бірнеше себептерге байланысты:

1) Осы бақылау іс-шараларының мәнінің өзі оны өткізу үшін белгілі бір оқиғаның аяқталуы фактісі болуын көздейді, бұл айтарлықтай формалды рәсімдерді сақтау қажеттілігіне байланысты қиындатылған жайт. Бұл ретте сараптамалық-талдамалық іс-шаралары көбірек икемді қасиетке ие және жедел сипатта болады. Содан келіп, сараптамалық-талдамалық іс-шаралар дер кезіндегі үлкен басқарушылық ықпал етуші әлеуетке ие болып, бұның өзі дағдарыс жағдайларында өзекті бола түседі.

2) сараптамалық-талдамалық іс-шараларын тек аяқталу фактісі бойынша өткізу емес, және де сонымен қатар оны әлеуеттік тұрғыдан мүмкін сценарилеріне қатысты жүргізуге және бағалауды жасауға да болады. Атап айтқанда, Мемлекет басшысы бюджеттің алдағы кезеңге шығыстарын қысқарту туралы тапсырма берді. Мемлекеттік шығыстарды қысқарту үдерісінде ең бірінші кезекте, бұл шығыстардың тұтастай алғанда елдің экономикалық дамуына және оның жекелеген салаларына мультипликациялық тиімділігін ескеру қажет. Бұл дағдарыс жағдайында өзекті болады және экономикалық интеграция жағдайында айрықша өзектені түседі. Біздің ойымызша, секвестірлеудің тиімділігін арттыру мақсатында мультипликативтік тиімділігі тұрғысынан, сыртқы бақылау органдары бағдарламаларын бағалауын өткізу қажет. Осы бағдарламаларды кешенді бағалауын өткізуді тек бақылау іс-шаралары шеңберінде іске асыру мүмкін емес және осындай сараптамалық-талдамалық іс-шараларды өткізуді талап етеді.

3) Бақылаудың әлеуеті аясын кеңейтуі. Қазіргі уақытта Қазақстанның экономикасында нақты секторды орталықтандыру ісі орын алып отыр. Бұл ретте квазимемлекеттік сектордың үлесі оның айтарлықтай көп бөлігін құрайды. Сонымен бірге мемлекеттік қаржылық бақылау аясына, тек квазимемлекеттік секторы субъектілердің қызметінің республикалық бюджеттен бөлінген қаражат бөлігіндегі шығыстары ғана жатады. Осыдан келіп мынадай қарама-қайшы ахуал туындап отыр, мемлекеттік меншіктің негізгі бөлігі және бағалау мен оның пайдаланылуының тиімділігі бақылаудан тыс қалуда. Осындай бағалауды бақылау іс-шараларының

шеңберінде жүзеге асыру қиындау, сонымен бірге сыртқы бақылау және мемлекеттік аудит органдарының сараптамалық-талдамалық іс-шаралары шеңберінде тиімділігін бағалауды өткізу әбден мүмкін болады.

Сараптамалық-талдамалық қызметінің анағұрлым қажеттілігі сыртқы мемлекеттік аудиті органдарының қызметімен байланысты болып келеді. Бақылау органдарының қызмет практикасы көрсеткендей, анық көрінетін әлеуетті артықшылықтарына қарамастан, сараптамалық-талдамалық іс-шаралары бақылау органдарының функцияларын нысаны ретінде іске асырудың, сирек таралған және аз қолданылады. Біздің ойымызша, бұл бағалау өткізу үшін тиісті әдіснама мен құралдардың болмауымен байланысты болып отыр. «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеулер институты» РМК 2014 жылы осы тақырып бойынша зерттеулер өткізді. Осы мақалада біз аталған зерттеулердің кейбір тұжырымдарын атап көрсеткіміз келеді.

Жоғары қаржылық бақылау органдарының (бұдан әрі - ЖҚБО) сараптамалық-талдамалық қызметін өткізу және регламенттеудің шетелдік тәжірибесін зерделеу Қазақстандағы сараптамалық-талдамалық іс-шараларды өткізу туралы белгілі бір тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді. Осы зерттеулердің барысында АҚШ, Ұлыбритания, Грузия, Латвия, Сингапур, Малайзия, Канада, Франция, Ресей секілді он бір елдің тәжірибесі қарастырылды. ЖҚБО-ның Сараптамалық-талдамалық қызметі барлық қарастырылған елдерде, Ресей Федерациясынан басқасы заңды түрде және әдіснамалық тұрғыдан арнайы регламенттелмеген. ЖҚБО-ның қызметін реттеуші тиісті нормалар заңдарда жоқ, сондай-ақ сараптамалық-талдамалық іс-шараларды өткізу үшін онда көзделуі әдіснамасы мүмкін стандарттары және қағидалары болмайды.

ЖҚБО қызметінің нәтижелері болып табылатын аудиторлық есептер, талдамалық баяндамалар, жылдық есептер сияқты талдау құжаттары, мемлекеттік аудит институт ретінде әбден қалыптастырылған елдерде бақылау органдары сараптамалық-талдамалық жұмыстарын тиімділік аудитін өткізуі процесінде жүзеге асырады деп тұжырым жасауға болады.

Тиімділік аудитін өткізуге байланысты стандарттарын зерделеу, толық көлемдегі тиімділік аудитін өткізу сараптамалық-талдамалық іс-шараларын өткізуге қажеттіліктің болмауына әкеп соғады деп тұжырым жасауға мүмкіндік береді, өйткені сол тиімділік аудиті дегеніміздің өзі талдамалық жұмыстарынан тұрады. ЖҚБО-ның ашықтығы, аудиттің нәтижелерін сараптамалық қоғамдастықтың талқылауға қатыса алуы, тәуелсіз сарапшылардың және рейтингтік агенттіктердің белсенді қызметі біздің ойымызша, шет елдердің ЖҚБО-сында сондай-ақ қосымша сараптамалық-талдамалық жұмыстардың қажеттілігі болмауына да әкеп соғады.

Ресейде Есеп палатасы сараптамалық-талдамалық іс-шаралары секілді мемлекеттік аудиттің нысанын белсенді түрде қолданады. 2014 жылы онда 96 сараптамалық-талдамалық іс-шара өткізілген. ЖҚБО-ның тиімділік аудиті қолдануының таралуы мен сараптамалық-талдамалық іс-шараларының арасындағы белгілі бір тәуелділік байқалады [3]. Ресей Федерациясын-

да 96 сараптамалық-талдамалық іс-шарасын және 3 тиімділік аудитін өткізу фактісі, ал Австралияда осы кезеңде тиімділіктің 58 аудиті өткізілгені [4], бұл даму тарихы ұзақ елдерде мемлекеттік аудиттен тиімділік аудиті артық тұрады деген тұжырымды растайды.

Осылайша, сараптамалық-талдамалық қызметін өткізуге қажеттілік тиімділік аудитіне бір сәтте ауысудың мүмкін еместігіне байланысты деген тұжырым жасауға болады. Сонымен бірге Грузия және Латвия секілді елдердің тәжірибесіне сүйенсек, ондай мүмкіндік бар екенін көреміз.

Қазақстанда қазіргі уақытта мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесі мемлекеттік аудит жүйесіне ауысып көшуі сатысында тұр. Мемлекеттік аудит, институт ретінде өз дамуының бастапқы кезеңінде болуда және осы институттың даму жолын таңдаудың мүмкіндігі бар. Мәселен, батыс елдердің жолымен жүрудің, сөйтіп, сараптамалық-талдамалық қызметін тиімділік аудиті процесі кезінде жүзеге асырудың мүмкіндігі бар. Алайда, ауқымды тиімділік аудитін өткізу үшін мыналар қажет, біріншіден, бюджет бағдарламаларының барлық әкімшілері үшін қаржылық есептілік аудитін өткізу, екіншіден, мемлекеттік аудитті. әдістемелік және ақпараттық қамтамасыз ету жүйесі құрылуы тиіс. Бұл бағыттағы жұмыстар тек бастапқы сатыда ғана болуда. Сондықтан бастапқы сатыда ресейлік тәжірибені пайдалану мен оны икемдеу және сараптамалық-талдамалық қызметіне ерекше көңіл бөлу орынды болады.

Осылайша Қазақстанда тиімділік аудитінің бейімделген әдіснамасы болмағандықтан, осы саладағы дайындалған мамандар жоқтығынан, сондай-ақ қаржылық есептіліктің толыққанды аудитінсіз, біздің ойымызша, Есеп комитетінің қызметіндегі практикада сараптамалық-талдамалық іс-шараларын пайдалану қажет және оны жетілдіру керек. Сонымен қатар тиімділік аудитін белсенді түрде дамытқанымыз және оны енгізуді жеделдету дұрыс болады.

Тұтастай алғанда Қазақстандағы мемлекеттік аудиттің даму жолдары айқындалды, оны енгізудің Тұжырымдамасы қабылданды, республиканың Парламентінде мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы заң жобасы қаралуда жатыр. Сонымен бірге, біздің пікірімізше, оның белгілі бір қырлары, яғни қосымша қарауды талап ететін аспектілері бар.

Мәселен, Жоғары қаржылық бақылау органының заң жобаларының алдын ала сараптамасын жүзеге асыруы, біздің пікірімізше, мемлекеттік басқарудың тиімділігін арттырудың тиімді тетіктері болып табылады. Қазіргі уақытта Қазақстандағы заң жобасының экономикалық сараптамасын Ұлттық экономика министрілігі өткізеді, сонымен бірге бұндай сараптаманы өткізуге Үкімет қызметін бағалауға уәкілеттік алған тәуелсіз органың жүзеге асыруының зор тиімділігі болады. Қазақстандағы мемлекеттік аудиттің жаңа жүйесін қалыптастыру үдерісінде Ресей Федерациясының үлгісі бойынша Қазақстан Республикасының Есеп комитеті заң жобасының сараптамасын жүзеге асыруы мүмкіндігін көздеу лайықты деп санаймыз.

Әлемдік қаржылық дағдарыс көрсеткендей, мемлекеттік аудиттің дәстүрлі құралдарын пайдалану қа-

уіп-қатерлерді уақтылы анықтау және экономиканың жұмыс істеуінің тиімділігін бағалау үшін жеткіліксіз болып табылады. Осыған орай көптеген елдер ұлттық шешуші көрсеткіштерді белсене енгізе бастады және оларды стратегиялардың, бағдарламалардың, мемлекеттік органдар және тұтастай алғанда Үкіметтің қызметінің тиімділігін бағалау процесіндегі ЖҚБО –ның қызметінде пайдалана бастады.

ЖҚБО-ның бақылау объектілерінің қызметін бағалаудың шешуші ұлттық көрсеткіштерін қолдануы практикасын Қазақстан үшін пайдалану айтарлықтай қызығушылық танытуы мүмкін. Біздің ойымызша, шешуші ұлттық көрсеткіштері тиімділік аудитін өткізу процесінде де, және де Есеп комитетінің сараптамалық-талдамалық қызметі процесінде де пайдаланылуы мүмкін. Бұл ретте Қазақстанда шешуші ұлттық көрсеткіштерін енгізу тиімділік аудиті секілді мемлекеттік аудиттің дамуына, сондай-ақ сараптамалық-талдамалық қызметтің сапасының артуына айтарлықтай дәрежеде ықпал етуі мүмкін.

Қазақстан Республикасының Есеп комитетіне бекітіліп берілген функцияларға негіздей отырып, сондай-ақ мемлекеттік аудитке көшкен соң, атқарылуы көзделген функциялар бойынша біз оның сараптамалық-талдамалық қызметінің он бағытын бөліп алдық:

- 1) бюджеттің жобасын алдына ала бағалау.
- 2) заң жобасының сараптамасы.
- 3) Қазынашылықтың күнделікті операциялық күнінің ақпаратын пайдалана отырып, республикалық бюджеттің атқарылуын жедел талдау.
- 4) бақылау іс-шараларының нәтижелері бойынша талдамалық материалдарын дайындау.
- 5) мемлекеттік салалық бағдарламаларды іске асыруы, республикалық бюджеттің қаражатын және активтерін мемлекеттің пайдалану мәселелері бойынша талдамалық материалдарын және баяндамаларды дайындау.
- 6) мемлекеттік органдардың және субъектілердің тиімділігін бағалау мәселелері бойынша талдамалық материалдары және баяндамаларын дайындау.
- 7) Президентке Есеп комитетінің талдамалық ақпарат жұмыстары туралы тоқсан сайын есебін дайындау.
- 8) Бюджеттің кірістері мен шығыстарының атқарылуына факторлық талдау.
- 9) Қазақстанның макроэкономикалық көрсеткіштеріне, Республиканың әлеуметтік-экономикалық дамуына мемлекеттік бюджет параметрлерінің негізгі ықпалын талдау.
- 10) Үкіметтің республикалық бюджеттің атқарылуы туралы есебіне Есеп комитетінің қорытындысын дайындау.

Сонымен бірге, біздің ойымызша, сараптамалық-талдамалық қызмет және сараптамалық-талдамалық іс-шаралар ұғымдарының аражігін ажырату қажет. ЖҚБО-ның сараптамалық-талдамалық қызметі деп оның талдау өткізу арқылы және сараптамалық белгілі бір пікірді білдірумен өзіне жүктелген функцияларды іске асырумен байланысты қызметі түсіндіріледі. Сараптамалық-талдамалық іс-шаралары деген ұғым біздің ойымызша, сараптамалық-талдамалық

қызметі деген түсінікке тең болмайды, өйткені сараптамалық-талдамалық қызметі бұл тұрақты және ұдайы негізде өткізілетін сараптамалық талдау процестерінің, сондай-ақ сараптамалық-талдамалық іс-шараларының жиынтығы.

Сараптамалық-талдамалық іс-шаралары ең алдымен, объектінің және оның мәнінің айқын көрінуімен және оқшаулануымен сипатталады. Соған сай сараптамалық-талдамалық қызметтің бөлінген барлық түрін сараптамалық-талдамалық іс-шаралары түрлеріне қатынасты алуға болмайды, олардың көпшілігі өз бетімен бір процесс және кешенділік пен атаулылық принципіне келіңкіремейді.

Осыдан келе мынадай тұжырым жасауға болады, сараптамалық-талдамалық іс-шаралары, оқшауланған іс-шаралары ретінде, көп дәрежеде бағалауды өткізумен және Есеп комитетінің өз функциясын іске асыру процесінде оларға таралатын мән және құбылыс туралы сараптамалық пікір шығару құзыретіне байланысты болады.

Осындай тұжырымдардың негізінде, біздер сараптамалық-талдамалық іс-шараларға қатысты келесі тұжыруды ұсынамыз. «Сараптамалық-талдамалық іс-шаралар дегеніміз ол арқылы Есеп комитетінің функциясының, міндеті және құзыреті іске асырылуы қамтамасыз етілетін сараптамалық-талдамалық қызметінің жүзеге асырылуының ұйымдастырушылық нысаны».

Сондай-ақ біз «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасының Заң жобасы нормаларына негізделген нақтылы анықтаманың тұжыру ұсынылды. Сараптамалық-талдамалық іс-шаралары бұл бағалау, соның ішінде өткізілетін тиімділік аудит, қаржылық есептілік аудиті және сәйкестік аудиті нәтижелері бойынша, мемлекеттік аудит объектілерінің қызметі тиімділігі, мемлекеттің қаржылық ресурстары басқару тиімділігін және бұл процестердің елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына ықпалын бағалау болып табылады.

Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасы Заң жобасының 12-бабына сәйкес Есеп комитеті мемлекеттік аудит типтерімен сәйкес мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау өткізу арқылы талдау және бағалауды жүзеге асырады [5]:

1) Қазақстан Республикасы бюджет жүйесінің принциптеріне сәйкес республикалық бюджетті қалыптастыру және оның атқарылуы;

2) мемлекеттік аудит объект қызметінің, Қазақстан Республикасының мемлекеттік жоспарлау Жүйесінің құжаттарын республикалық бюджет атқарылуы және мемлекет активтерін пайдалану бөлігінде іске асыру тиімділігі, сондай-ақ Қазақстан Республикасының Президенті тапсырмаларын өзге де бағыттар бойынша;

3) квазимемлекеттік сектордың республикалық субъектілері қызметінің экономиканың немесе оның жеке алғандағы экономика саласының, әлеуметтік және мемлекеттік басқару аясында дамуы;

4) мемлекеттік және мемлекет кепілдендірілген қарызды, мемлекеттің жалпы сыртқы қарызына мониторинг өткізу бойынша қызметті қалыптастыру және басқару;

5) байланысты гранттар, бюджеттік инвестициялар, мемлекеттік және мемлекет кепілдендірілген займдардың, мемлекеттік кепілдендірілуімен тартылынған займдардың және мемлекет активтерін пайдаланылуының тиімділігі;

6) мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарының қызметі;

7) ұлттық қаржылық ресурстары бөлінген (жұмсалған) тауарлар, жұмыстар, қызмет көрсетулер мен сатып алынған тауарлар, жұмыстар, қызмет көрсетулердің нарықтық құны арасындағы айырманы бағалауды қоса алғанда мемлекеттік органдары және квазимемлекеттік сектордың республикалық субъектілері тауарлар, жұмыстар, қызмет көрсетулерін сатып алуды, баға құру тәртібін жүзеге асырудың сатып алу жоспарлары, сатып алынуы және тиімділігінің негіздемесі;

8) квазимемлекеттік сектор субъектілерінің активтерін басқарудың тиімділігі.

Аталған норма сараптамалық-талдамалық іс-шараларын өткізу аясын айқындайды, өйткені, Қазақстан Республикасының Есеп комитетінің қызметі практикасы және Ресей Федерациясының Есеп палатасының жұмыс істеу тәжірибесін зерделеу көрсеткендей бағалаудың кейбір түрлерін аудиттің типіне сәйкес аудиторлық іс-шараларын өткізу арқылы да, сараптамалық-талдамалық іс-шараларын өткізу арқылы да өткізу мүмкін болып табылады. Сараптамалық-талдамалық іс-шараларының ұсынылған тұжырымдамалары негізінде заңнамасы аясындағы белгіленген шектерде біздер сараптамалық-талдамалық іс-шараларының келесі түрлерін бөліп қарастырамыз:

1) мемлекеттік аудиттің объектілері қызметінің тиімділігін бағалау;

2) Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жоспарлауы жүйесінің құжаттарын іске асыруын бағалау;

3) ұлттық холдингтер дамуы стратегиясын іске асыруын бағалау;

4) квазимемлекеттік сектор республикалық субъектілері қызметінің экономиканың немесе экономиканың жеке саласының, әлеуметтік сала, мемлекеттік басқару аясында т.б. салалары дамуына әсерін бағалау;

5) байланысты гранттар, бюджеттік инвестициялар, мемлекеттік және мемлекет кепілдендірген займдарды, мемлекет кепілімен тартылатын займдардың пайдаланылуы тиімділігін бағалау;

6) мемлекеттік меншікті басқару тиімділігін бағалау;

7) квазимемлекеттік сектордың субъектілері активтерін басқарудың тиімділігін бағалау;

8) мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарының қызметін бағалау.

Сараптамалық-талдамалық іс-шаралардың мәнінен көрінетіндей, сондай-ақ шетелдік практикадан байқалғандай әрбір сараптамалық-талдамалық іс-шараларды өткізу процесінің зерттеулер аналогиясы бойынша жасалуы тиіс және икемді әрі бірегей болмақ, түрлі ақпараттың пайдаланылуы, жалпы ғылыми және арнаулы әдістерін қоса алғанда бағалау және әдістеме құралдарын пайдалану.

Осыған байланысты, белгілі бір әдістері және әдістемелерін басы артық регламенттеу және міндеттеу сараптамалық-талдамалық іс-шаралар нәтижелілігіне теріс әсер етуі мүмкін. Осыған орай сараптамалық-талдамалық іс-шаралар нәтижелерін ұйымдастыру, өткізу және ресімдеу процесінде ғана іс-әрекеттердің жалпы ретімен регламенттеу дұрыс деп санаймыз.

Біз атап өткендей, бақылау органдарының қызметіндегі практиксында сараптамалық-талдамалық іс-шаралардың жеткілікті таралмағаны сондай-ақ бақылау объектісі қызметін бағалауды өткізу үшін әдіснамалық инструментарийдің болмауына орай туындаған. Өткізілген зерттеулердің шеңберінде қоса орындаушы «Қолданбалы экономика институты» мекемесімен бірге екі әдістеме ұсынылды, және де оларды сараптамалық-талдамалық іс-шаралар өткізу процесінде пайдалануға болады.

Оның алғашқысы «Бақылау объектісінің тиімділігін бағалау әдістемесі» мемлекеттік органның қызметі

тиімділігін бағалауды өткізуге бағытталған. Осы әдістемеге сәйкес мемлекеттік органның қызметі тиімділігін бағалауды біріккен көрсеткіштері негізінде, мына үш шешуші критерилерге негіздеп өткізу ұсынылады:

- «Стратегиялық даму жоспарының мақсаттарына және міндеттеріне қол жеткізу» критерийі

- «Бақылау объектісі қызметінің түпкі нәтижелерін жақсарту» критерийі

- «Бюджет қаражатын пайдаланылуының тиімділігі» критерийі.

Өзекті болып табылатын екінші әдістемесі - сала аралық балансының моделін қолдануға негізделген «Бақылау объектісінің қызметі тиімділігін бағалауды өткізу кезінде саларалық балансы моделін пайдалану әдістемесі». Осы әдістемесінің ерекшелігі сол, ол бақылау объектісінің қызметінің экономика саласына әсерін бағалауға мүмкіндік береді. Бұл бюджет шығыстарын қысқартуы және секвестірлеу жағдайында өзекті болып табылатын осы шығыстардың мультипликативтік тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді.

Тұтастай алғанда, өткізілген зерттеулер көрсеткендей, бүгінгі күні стратегиялық және бағдарламалық құжаттарын іске асыруды бағалауда жүйелік бірегей қарауды қамтамасыз ету мақсатында сараптамалық-талдамалық іс-шараларды енгізудің және олардың елдің және жекелеген өңірлерінің әлеуметтік-экономикалық дамуы әсерін белгілеудің қажеттілігі бар. Бұл Қазақстан Республикасының тұрақты дамуын қамтамасыз етуі үшін стратегиялық және бағдарламалық құжаттардың іс жүзіндегі мән-мағынасымен, сондай-ақ қазіргі замандағы зерттелетін мәселенің әдіснамалық әзірлемелері төмен болуы, пысықталмауымен байланысты болып отыр.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі:

1. Материалы расширенного заседания Правительства Республики Казахстан под председательством Главы государства от 11 февраля 2015 года.
2. / <http://www.akorda.kz/>
3. План первоочередных мероприятий по обеспечению устойчивого развития экономики и социальной стабильности Российской Федерации в 2015 году, утвержденный Распоряжением Премьер-министра от 27 января 2015 года №98-р. /сайт Правительства РФ/ <http://government.ru/>.
4. Отчет о работе Счетной палаты в 2014 году./ сайт Счетной палаты Российской Федерации/ <http://audit.gov.ru/>.
5. Годовой отчет австралийского национального офиса аудиторов за 2014 год / сайт национального офиса аудита Австралии / <http://www.anao.gov.au/>.
6. Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Заңының Жобасы <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1300001446/>

**ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНА БӨЛІНГЕН РЕСПУБЛИКАЛЫҚ
БЮДЖЕТ ҚАРАЖАТЫНЫҢ ПАЙДАЛАНЫЛУЫН, СОНДАЙ-АҚ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫЛЫҚ
БАҚЫЛАУ СТАНДАРТТАРЫНЫҢ САҚТАЛУЫН БАҚЫЛАУДЫҢ ҚОРЫТЫНДЫСЫ ТУРАЛЫ**

**ОБ ИТОГАХ КОНТРОЛЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СРЕДСТВ РЕСПУБЛИКАНСКОГО
БЮДЖЕТА, ВЫДЕЛЕННЫХ ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ, А ТАКЖЕ
СОБЛЮДЕНИЯ СТАНДАРТОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ**

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті Шығыс Қазақстан облысына бөлінген республикалық бюджет қаражатының пайдаланылуын, сондай-ақ Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарының сақталуын бақылаудың қорытындысын қарап, Шығыс Қазақстан облысының жергілікті атқарушы органдары тарапынан республикалық бюджет қаражатының пайдаланылуын тиісінше ұйымдастырмау, үйлестірмеу және мониторингтемеу салдарынан, жалпы сомасы **41 508,5 млн.теңгеге** бюджет және өзге де **заңнама бұзушылықтары** және сомасы **3 346,5 млн.теңгеге** республикалық бюджет қаражатының тиімсіз пайдаланылу фактілеріне жол берілгенін атап өтеді.

Жергілікті атқарушы органдар облысты әлеуметтік-экономикалық дамытуға трансферттер түрінде бөлінетін республикалық бюджет қаражатын **жеткілікті дәрежеде** тиімді және ұтымды пайдаланбай отыр.

2013 жылы нысаналы трансферттерді пайдаланудың қорытындысы бойынша жекелеген тікелей және түпкілікті нәтижелерге **қол жеткізілмеген**. Республикалық бюджеттен берілетін трансферттердің пайдаланылуы бойынша есептілік бұзушылықтармен жасалады.

Игерілмеген қаражаттың жалпы сомасы **730 млн.-нан астам теңгені** құрады, бұл ретте 2013 жылы пайдаланылмаған **95,9 млн.теңге**, 2014 жылы толық пайдалануға қалдырылғанымен есепті кезеңде де игерілмеген. Нысаналы трансферттер бойынша нәтижелер туралы келісімді бұза отырып, **109,1 млн.теңге** жұмсалған.

Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета, рассмотрев итоги контроля использования средств республиканского бюджета, выделенных Восточно-Казахстанской области, а также соблюдения Стандартов государственного финансового контроля, отмечает, что из-за отсутствия должной организации, координации и мониторинга использования средств республиканского бюджета со стороны местных исполнительных органов Восточно-Казахстанской области допущены **факты нарушений** бюджетного и иного законодательства на общую сумму **41 508,5 млн.тенге** и неэффективного использования средств республиканского бюджета в сумме **3 346,5 млн.тенге**.

Средства республиканского бюджета, выделяемые на социально-экономическое развитие области в виде трансфертов, местными исполнительными органами используются **недостаточно** эффективно и рационально.

В 2013 году отдельные прямые и конечные результаты по итогам использования целевых трансфертов **не достигнуты**. Отчетность об использовании трансфертов из республиканского бюджета составляется с нарушениями.

Общая сумма **неосвоенных средств** составила свыше **730 млн.тенге**, в том числе неиспользованные в 2013 году **95,9 млн.тенге**, оставшиеся на доиспользование в 2014 году. В нарушение соглашений о результатах по целевым трансфертам израсходовано **109,1 млн.тенге**.

Инвестициялық жобаларды іске асыруға жергілікті бюджеттен **3 063,2 млн. теңге толық қаржыландырылмаған**. «Бесқарағай ауылындағы су құбырлары желілерін реконструкциялау» атты инвестициялық жобаның **216,4 млн. теңгеге** қымбаттауы республикалық бюджет қаражаты есебінен **негізсіз** жүргізілген. Жол-саласындағы іске асырылуына республикалық бюджеттен **2,0 млрд.-тан астам теңге** жұмсалған бірқатар инвестициялық жобалар тоқтатылған. Экономикалық қорытындысы және техникалық-экономикалық негіздемесі болмаса да, тиісінше, **7 492,1 млн. теңгеге** және **6 602,3 млн. теңгеге** жекелеген инвестициялық жобалар іске асырыла бастаған.

На реализацию инвестиционных проектов из местного бюджета **недофинансировано 3 063,2 млн.тенге**. **Удорожание** инвестиционного проекта «Реконструкция сетей водопроводов в с. Бескарагай» на сумму **216,4 млн.тенге необоснованно** произведено за счет средств республиканского бюджета.

Ряд инвестиционных проектов в дорожной отрасли, на реализацию которых из республиканского бюджета затрачено более **2,0 млрд.тенге**, приостановлен. Реализация отдельных инвестиционных проектов начата при отсутствии соответствующих экономических заключений и технико-экономических обоснований на сумму **7 492,1 млн.тенге** и **6 602,3 млн.тенге** соответственно.

Усть-Каменогорск

Жергілікті атқарушы органдар 8 567,0 млн. теңге мөлшеріндегі қаражатты толық игергенімен, **5** сумен жабдықтау және су бұру **объектісі** және **1** жылу энергетикалық жүйе **объектісі пайдалануға берілмеген**. Облыстың сумен жабдықтау желілерін салуға **1 465,5 млн. теңге** жұмсалған төрт ауылдық елді мекенінің тұрғындары санитариялық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келетін сапалы ауыз сумен **қамтамасыз етілмеген**.

При полном освоении средств в размере 8 567,0 млн.тенге местными исполнительными органами **не введены в эксплуатацию 5 объектов** водоснабжения и водоотведения и **1 объект** теплоэнергетической системы. Жители четырех сельских населенных пунктов области, на строительство сетей водоснабжения которых **затрачено 1 465,5 млн.тенге**, качественной питьевой водой, соответствующей санитарно-эпидемиологическим требованиям, **не обеспечены**.

2014 жылы 3 388,8 млн. теңге толық игерілгенімен, кезекте тұрғандарға арналған **9,3 мың шаршы метр** (230 пәтер) жалға берілетін тұрғын үй **пайдалануға енгізілмеген**, Риддер қаласының 6 шағынауданында пайдалануға қабылданған 60 пәтерлі үш тұрғын үй инженерлік желілері жүргізілмегендіктен, оларға осы уақытқа дейін тұрғындар қоныстанбаған.

Мемлекеттік қабылдау комиссиялары жұмыс көлемдері аяқталмаса да, сметалық құны **1 613,6 млн.теңге** тұратын объектілерді пайдалануға қабылдаған. Семей қаласындағы құны **18 540,7 млн. теңгенің** қазандық жылу желілері мен ЖЭО-1, Өскемен қаласындағы құны **1 826,1 млн. теңгенің** кәріздерді тазарту құрылыстары мемлекеттік қабылдау комиссиясының актілерінсіз пайдаланылып жатыр.

Шығыс Қазақстан облысы бойынша тексеру комиссиясы Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарының және Сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылауды жүргізу қағидасының талаптарының жекелеген бұзушылықтарына жол берген.

В 2014 году при полном освоении 3 388,8 млн.тенге в эксплуатацию **не введены 9,3 тыс.кв. метров** (230 квартир) арендного жилья для очередников, принятые в эксплуатацию три 60-ти квартирных жилых дома в 6 микрорайоне г.Риддер до настоящего времени не заселены жильцами из-за отсутствия инженерных сетей.

Государственными приемочными комиссиями при наличии незавершенных объемов работ приняты в эксплуатацию объекты сметной стоимостью **1 613,6 млн.тенге**. Без актов государственной приемочной комиссии эксплуатируются тепловые сети котельной и ТЭЦ-1 в г. Семей стоимостью **18 540,7 млн.тенге** и очистные сооружения канализации в г. Усть-Каменогорске стоимостью **1 826,1 млн.тенге**.

Ревизионной комиссией Восточно-Казахстанской области допущены отдельные нарушения требований Стандартов государственного финансового контроля и Правил проведения внешнего государственного финансового контроля.

МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫНЫҢ БЮДЖЕТІНЕ БӨЛІНГЕН БЮДЖЕТ ҚАРАЖАТЫНЫҢ ПАЙДАЛАНЫЛУ ТИІМДІЛІГІН, СОНДАЙ-АҚ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУ СТАНДАРТТАРЫНЫҢ САҚТАЛУЫН БАҚЫЛАУДЫҢ ҚОРЫТЫНДЫСЫ ТУРАЛЫ

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті Маңғыстау облысының бюджетіне бөлінген бюджет қаражатының пайдаланылу тиімділігін, сондай-ақ Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарының сақталуын бақылаудың қорытындысын қарап, жалпы сомасы **41 990,0 млн. теңгеге** – бюджет және өзге де заңнама **бұзушылықтары** және **1 836,0 млн. теңгеге** – республикалық бюджет қаражатының **тиімсіз пайдаланылу фактілерін** атап өтеді.

2013-2014 жылдары мемлекеттік-жеке меншік әріптестік шеңберінде инвестициялық жобалар іске асырылмаған.

Қабылданған шараларға қарамастан, Индустриаландыру картасында көзделген **33 жобадан** тек **20 жоба** – жоспарлы қуаттылығына, **6 жоба** – жоспарлы қуаттылығының кемінде 50%-ына қол жеткізген, **5 жоба** бойынша өндіріс іске қосылмаған, **2 жоба** проблемалы жобаларға жатады.

Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета, рассмотрев итоги контроля эффективности использования бюджетных средств, выделенных бюджету Мангистауской области, а также соблюдения Стандартов государственного финансового контроля, отмечает **факты нарушений** бюджетного и иного законодательства на общую сумму **41 990,0 млн. тенге** и **неэффективного использования** средств республиканского бюджета на сумму **1 836,0 млн. тенге**.

За период с 2013 по 2014 год инвестиционные проекты в рамках государственно-частного партнерства **не реализовывались**.

Несмотря на принимаемые меры, **из 33 проектов**, предусмотренных Картой индустриализации, только **20** проектов достигли плановых мощностей, **6** проектов – менее 50 % от плановой мощности, по **5** проектам производство не осуществлялось, к проблемным проектам относится **2**.

Нысаналы трансферттердің есебінен инвестициялық жобаларды іске асыру кезінде жергілікті бюджеттен **453,0 млн. теңгеге** қоса қаржыландыру **қамтамасыз етілмеген**, бұл республикалық бюджетке қосымша жүктемеге алып келді.

Жергілікті бюджеттік бағдарламалар әкімшілері нысаналы трансферттер бойынша нәтижелер туралы келісімдерде көзделген іс-шараларға қол жеткізілмеуіне алып келген, жоғары тұрған бюджеттен алынған жалпы сомасы 674,6 млн. теңге нысаналы трансферттердің игерілмеуіне жол берген.

Пайдалануға берілген жалпы сомасы **825,8 млн. теңгенің** объектілері коммуналдық меншіктің балансына қабылданбаған.

При реализации инвестиционных проектов за счет целевых трансфертов софинансирование из местного бюджета на сумму **453,0 млн. тенге не обеспечено**, что привело к дополнительной нагрузке на республиканский бюджет. Администраторами местных бюджетных программ допущено неосвоение полученных из вышестоящего бюджета целевых трансфертов на общую сумму **674,6 млн. тенге**, повлекшее недостижение мероприятий, предусмотренных в соглашениях о результатах по целевым трансфертам.

Введенные в эксплуатацию объекты на общую сумму **825,8 млн. тенге** на баланс в коммунальную собственность не приняты.

Моноқалаларды дамытудың 2012-2020 жылдарға арналған бағдарламасын іске асыру кезінде **4 нысаналы индикаторға** толық көлемде қол жеткізілмеген.

При реализации Программы развития моногородов на 2012-2020 годы в полном объеме **не достигнуты 4 целевых индикатора**.

Құрылыс басқармасы жалпы сомасы **4 793,7 млн.теңгеге** мемлекеттік сатып алу туралы заңнама бұзушылықтарына жол берген.

Түпқараған ауданының құрылыс бөлімінде **4** жоба бойынша жалпы сомасы **57,9 млн.теңгеге**, соның ішінде Ақшұқыр ауылында **53,7 млн. теңгеге** мектеп салу бойынша жұмыстарды растаудың анықтығын қамтамасыз етпеген, **6** мердігерлік ұйымның уақытша ғимараттар мен құрылыстардан жалпы сомасы **4,1 млн. теңге** қайтарымды сомаларды өтеуі жөнінде шаралар қабылданбаған.

Түпқараған ауданында 2014 жылы **53,2 млн. теңге** сомасындағы толық пайдаланылмаған нысаналы трансферттердің республикалық бюджетке қайтарылуын қамтамасыз етпеген.

Жобалаушы «Tortay engineering Co» ЖШС «Ақшұқыр ауылында 960 орындық мектеп салу» жобасы бойынша, жобалаушы «Маңғыстау Нефте-Строй Проект» ЖШС «Мұнайлы ауданының Батыр ауылдық округінде инженерлік-коммуникациялық инфрақұрылымды салу үшін абаттандырудың құрылыс салу жобасы. Электрмен жабдықтау 0,4 кВ» бойынша жобалау-сметалық құжаттамаларды сапасыз әзірлеген.

Управлением строительства допущены нарушения законодательства о государственных закупках на общую сумму **4 793,7 млн. тенге**.

В Отделе строительства Тупкараганского района по **4** проектам не обеспечена достоверность подтверждения работ на общую сумму **57,9 млн. тенге**, в том числе по строительству школы в селе Акшукур на сумму **53,7 млн.тенге**, не приняты меры по возмещению 6 подрядными организациями возвратных сумм от временных зданий и сооружений на общую сумму **4,1 млн. тенге**. В Тупкараганском районе не обеспечен возврат в доход республиканского бюджета недоиспользованных в 2014 году средств целевых трансфертов в сумме **53,2 млн. тенге**.

Некачественно разработаны проектно-сметные документации проектировщиком – ТОО «Tortay engineering Co» по проекту «Строительство школы на 960 мест с. Акшукур», проектировщиком – ТОО «Мангистау Нефте-Строй Проект» по проекту «Проект застройки обустройства на строительство инженерно-коммуникационной инфраструктуры в сельском округе Батыр Мунайлинского района. Электроснабжение 0,4 кВ».

ОБ ИТОГАХ КОНТРОЛЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ, ВЫДЕЛЕННЫХ БЮДЖЕТУ МАНГИСТАУСКОЙ ОБЛАСТИ, А ТАКЖЕ СОБЛЮДЕНИЯ СТАНДАРТОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ

Облыстың құрылыс, білім беру және денсаулық сақтау басқармалары жалпы сомасы **6 687,4 млн. теңгеге** – бухгалтерлік есеп пен қаржылық есептілік **бұзушылықтарына** жол берген.

Управлениями строительства, образования и здравоохранения области допущены **нарушения** бухгалтерского учета и финансовой отчетности на общую сумму **6 687,4 млн. тенге**.

Облыстың жергілікті атқарушы органдарының тарапынан тиісті мониторингтің жасалмауы ҚР-дағы тұрғын үй құрылысының 2011-2014 жылдарға арналған бағдарламасының және «Қолжетімді тұрғын үй – 2020» бағдарламасының қымбат емес және қол жетімді тұрғын үй салу арқылы орта тап азаматтарын тұрғын үймен қамтамасыз ету жөніндегі негізгі мақсатына толық көлемде **қол жеткізілмеуіне** алып келген.

2011-2013 жылдары Ақтау қаласындағы «Аққу» шағынауданының 1-кезегінің үйлерін салу үшін «Каспий» әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорациясы» ұлтық компаниясы» акционерлік қоғамының (бұдан әрі – «Каспий» ӘКК» ҰК» АҚ) есеп шотына **5 062,5 млн. теңге** аударылған. Алайда, 2015 жылғы 1 шілдедегі жағдай бойынша тұрғын үй құрылыс жинақтары жүйесі арқылы бір де бір шаршы метр баспана **пайдалануға берілмеген**.

«Каспий» ӘКК» ҰК» АҚ «Аққу» шағынауданындағы үйлерді салу кезінде тұрғын үйдің жайлылық деңгейі есептеулерінің 3-дәрежеден 4-дәрежеге өзгеруіне байланысты пайда болған **347,7 млн. теңге** мөлшеріндегі бюджеттік кредиттік артық сомасын қайтармаған.

Бұл ретте «Caspiy Build» ЖШС («Каспий» ӘКК» ҰК» АҚ-ның еншілес компаниясы) орындалған жұмыстардың актілері болмаса да, мердігер ұйым – «MAG Корпорациясы» ЖШС-ға **1 647,5 млн. теңгені** негізсіз аударған.

Отсутствие должного мониторинга со стороны местных исполнительных органов области привело к тому, что основная цель Программы жилищного строительства в РК на 2011-2014 годы и Программы «Доступное жилье-2020» по обеспечению граждан среднего класса жильем посредством строительства недорогого и доступного жилья, в полном объеме **не достигнута**.

На строительство домов I очереди микрорайона «Акку» г. Ақтау на расчетный счет акционерного общества «Национальная компания Социально-предпринимательская корпорация «Каспий» (далее – АО «НК «СПК «Каспий»») в 2011-2013 годах перечислено **5 062,5 млн. тенге**, однако по состоянию на 1 июля 2015 года ни одного квадратного метра жилья через систему жилищных сбережений в эксплуатацию **не введено**.

АО «НК «СПК «Каспий» не произведен возврат излишней суммы бюджетного кредита в размере **347,7 млн. тенге**, образовавшейся в связи с изменением расчетов с 3-го на 4 уровень комфортности жилья при строительстве домов микрорайона «Акку».

При этом ТОО «Caspiy Build» (дочерняя компания АО «НК «СПК «Каспий»») при отсутствии актов выполненных работ подрядной организации – ТОО «Корпорация MAG» необоснованно перечислено **1 647,5 млн. тенге**.

Білім беру басқармасы 932 адамды оқытқаны үшін ведомстволық бағынысты ұйымдарына **12,5 млн.теңгені** артық төлеген.

Управлением образования подведомственным организациям за обучение 932 человек излишне выплачено **12,5 млн. тенге**.

Маңғыстау облысының тексеру комиссиясында Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттары және Сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылауды жүргізу қағидасы талаптарының жекелеген **бұзушылықтары** анықталды.

В Ревизионной комиссии по Мангистауской области выявлены отдельные **нарушения** требований Стандартов государственного финансового контроля и Правил проведения внешнего государственного финансового контроля.

БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ БЮДЖЕТІНЕ БӨЛІНГЕН БЮДЖЕТ ҚАРАЖАТЫНЫҢ ПАЙДАЛАНЫЛУ ТИІМДІЛІГІН, СОНДАЙ-АҚ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУ СТАНДАРТТАРЫНЫҢ САҚТАЛУЫН БАҚЫЛАУДЫҢ ҚОРЫТЫНДЫСЫ ТУРАЛЫ

ОБ ИТОГАХ КОНТРОЛЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ, ВЫДЕЛЕННЫХ БЮДЖЕТУ ЗАПАДНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ, А ТАКЖЕ СОБЛЮДЕНИЯ СТАНДАРТОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті Батыс Қазақстан облысының бюджетіне бөлінген бюджет қаражатының пайдаланылу тиімділігін, сондай-ақ Мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарының сақталуын бақылаудың қорытындысын қарап, жалпы сомасы **25 266,8 млн. теңгеге** – бюджет және өзге де заңнама бұзушылықтары, **279,0 млн. теңгеге** – бюджет қаражатын тиімсіз пайдалану фактілерін атап өтеді.

Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета, рассмотрев итоги контроля эффективности использования бюджетных средств, выделенных бюджету Западно-Казахстанской области, а также соблюдения Стандартов государственного финансового контроля, отмечает факты нарушений бюджетного и иного законодательства на общую сумму **25 266,8 млн. тенге**, неэффективного использования бюджетных средств на сумму **279,0 млн. тенге**.

«Бизнестің жол картасы – 2020» бағдарламасы жеткілікті дәрежеде тиімді іске асырылмауда. Соңғы **4 жылда** күтіліп отырған **жұмыс орындары санының** артуының орнына **төмендегені** байқалады.

Программа «Дорожная карта бизнеса 2020» реализуется недостаточно эффективно. За последние **4 года** вместо ожидаемого роста наблюдается **снижение количества рабочих мест**.

Уральск

Іске асырылуы жоспарланған жобалар мен нысаналы трансферттер көлемдерінің Батыс Қазақстан облысының стратегиялық даму құжаттарымен байланыстырылмауы Облыстың әлеуметтік-экономикалық даму болжамындағы іс-шаралардың орындалмауына және облыстың басым бюджеттік инвестициялық жобаларының тізбесінде көзделмеген жобалардың іске асырылуына әкеп соғады.

Нысаналы трансферттер бойынша нәтижелер туралы келісімдерді (бұдан әрі – Келісімдер) қалыптастыруға формальды көзқарастың нәтижесінде олардың мазмұнының сапасы және уақтылы жасалуы қамтамасыз етілмеуде.

2013-2014 жылдары қажетті негіздемелері мен есептеулері болмаған бюджеттік өтінімдердің негізінде республикалық бюджеттен жалпы сомасы **15 052,9 млн. теңге**, соның ішінде аяқталған құрылыс объектісін іске асыруға – **229,2 млн. теңге** нысаналы трансферттер мен кредиттер бөлінген.

Отсутствие увязки планируемых к реализации проектов и объемов целевых трансфертов со стратегическими документами развития Западно-Казахстанской области приводит к неисполнению мероприятий Прогноза социально-экономического развития области и реализации проектов, не предусмотренных перечнем приоритетных бюджетных инвестиционных проектов области.

В результате **формального подхода** к формированию соглашений о результатах по целевым трансфертам (далее – Соглашения) качество их содержания и своевременность заключения **не обеспечиваются**.

На основании бюджетных заявок, не имеющих необходимых обоснований и расчетов, в 2013-2014 годах выделены целевые трансферты и кредиты из республиканского бюджета на общую сумму **15 052,9 млн. тенге**, в том числе на реализацию завершеного объекта строительства – **229,2 млн. тенге**.

Өздерінің шарттық міндеттемелерін тиісінше орындамаған **6 мердігерге** қатысты сот органдарына талап қою жіберілмеген не уақтылы жіберілмеген, бұл мемлекеттік сатып алудың жосықсыз қатысушыларының заңнамада белгіленген жауаптылықтан құтылуына мүмкіндік берген.

В отношении **6 подрядчиков**, ненадлежащим образом исполнивших свои договорные обязательства, иски в судебные органы не направлены либо направлены несвоевременно, что позволило недобросовестным участникам государственных закупок избежать установленной законодательством ответственности.

Батыс Қазақстан облысының халқы үшін тауарлық **газға арналған тариф** Атырау және Ақтөбе облыстарындағы **осындай тарифтерден** үш есеге **асып кетуде**, бұл өңірде газ өңдеуші зауыттың болмауына және делдалдардың болуына байланысты туындап отыр.

Тариф на товарный газ для населения Западно-Казахстанской области в три раза **превышает аналогичные тарифы** в Атырауской и Актыубинской областях, что обусловлено отсутствием в регионе газоперерабатывающего завода и наличием посредников.

Бюджет кодексінің 46-бабының 5-1-тармағын бұза отырып, сомасы **1 253,0 млн. теңге** тұратын **94** бюджеттік инвестициялық жобаны облыстық бюджеттен **қоса қаржыландыру қамтамасыз етілмеген**, бұл объектілерді пайдалануға беру мерзімдерін кешіктіру және Келісімдердің нәтижелерін орындамау себептерінің бірі болып табылады.

Жоспарлаудағы кемшіліктер Моноқалаларды дамытудың 2012-2020 жылдарға арналған бағдарламасы бойынша жобаларды іске асыру және жаңа өндірістерді дамытуға арналған гранттар беру үшін банктердің кредиттерімен пайыздық ставканы субсидиялауға бөлінген нысаналы трансферттердің игерілмеуіне алып келген.

В нарушение пункта 5-1 статьи 46 Бюджетного кодекса из областного бюджета **не обеспечено софинансирование** реализации **94** бюджетных инвестиционных проектов на сумму **1 253,0 млн. тенге**, что является одной из причин срыва сроков ввода объектов в эксплуатацию и невыполнения результатов Соглашений.

Недостатки в планировании привели к неосвоению целевых трансфертов, выделенных по Программе развития моногородов на 2012-2020 годы на субсидирование процентной ставки по кредитам банков для реализации проектов и предоставление грантов на развитие новых производств.

А. ГОРЯИНОВ*Член Счетного комитета*

ОБ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРАНСФЕРТОВ, ВЫДЕЛЕННЫХ ИЗ РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА РЕГИОНАМ

Счетным комитетом Республики Казахстан (далее – Счетный комитет) при проведении контрольно-аналитической деятельности большое внимание уделяется межбюджетным отношениям, в частности, эффективности использования трансфертов, выделенных из республиканского бюджета регионам.

При этом Счетным комитетом неоднократно отмечалось, что по-прежнему остается не решенной проблема межбюджетных отношений в части ужесточения контроля со стороны администраторов бюджетных программ за эффективным использованием трансфертов, обеспечением полного их освоения на местах и усилением ответственности местных исполнительных органов.

В соответствии с Бюджетным кодексом Республики Казахстан (далее – Бюджетный кодекс) межбюджетные отношения регулируются между республиканским и областным бюджетом, бюджетами города республиканского значения, столицы трансфертами. Трансферты между уровнями бюджетов подразделяются на трансферты общего характера, целевые текущие трансферты, целевые трансферты на развитие. Трансферты между уровнями бюджетов являются безвозмездными и невозвратными платежами из одного уровня бюджета в другой.

Целевые трансферты должны использоваться местными исполнительными органами только в соответствии с их целевым назначением, определенным в соответствующих бюджетных программах.

Аналитические мероприятия показывают, что объемы выделяемых трансфертов из средств республиканского бюджета ежегодно растут, что в дальнейшем приводит к усилению зависимости местных бюджетов от республиканского.

Так, в 2014 году общая сумма трансфертов, выделенных из республиканского бюджета регионам, составила 2 167,4 млрд. тенге, в том числе целевых трансфертов на развитие – 616,6 млрд. тенге, целевых текущих трансфертов – 527,7 млрд. тенге и субвенций – 978,1 млрд. тенге.

В 2014 году общий объем трансфертов по сравнению с 2013 годом вырос на 13,5 %, или на 258 млрд. тенге.

При этом, сумма целевых трансфертов на развитие в 2014 году по сравнению с предыдущим годом увеличилась на 16,5 % (на 87,5 млрд. тенге), целевых текущих трансфертов – на 11,3 % (58,2 млрд. тенге) и субвенций – на 13,0 % (на 112,3 млрд. тенге).

Наибольшее увеличение объемов выделенных целевых трансфертов на развитие регионов наблюдается в Костанайской области – на 51,5 %, Алматинской области – на 37,8 %, Павлодарской области – на 37,5 %, г. Астане – на 37,3 %, г. Алматы – на 27,6 %, Жамбылской области – на 28 %.

Наибольшее увеличение целевых текущих трансфертов отмечается в Атырауской области – на 55,9 %, Южно-Казахстанской области – на 36,2 %, г. Алматы – на 33,1 %, Мангистауской области – на 32,6 %, Актюбинской области – на 23,7 %.

Из выделенных в 2014 году 1 189,3 млрд. тенге целевых трансфертов акиматами областей, городов Астаны и Алматы не освоено 3,4 млрд. тенге.

На 1 июля 2015 года бюджетам регионов из республиканского бюджета выделены целевые трансферты в размере 488,3 млрд. тенге, что по сравнению с аналогичным периодом 2014 года меньше на 96,7 млрд. тенге, или на 16,6 %.

Местными исполнительными органами за 1 полугодие 2015 года не освоено 9,9 млрд. тенге целевых трансфертов.

Важно отметить, что трансферты, по сути, являются основным источником пополнения доходов местных бюджетов, которые настраивают тем самым, регионы на иждивенчество и не стимулируют их на полноценное использование своего доходного потенциала.

Так, значительную долю в доходах областей продолжают занимать поступления из республиканского бюджета, объемы которых за последние годы в большинстве регионов имеют тенденцию к увеличению.

Например, в доходах местных исполнительных органов по итогам 2014 года доля трансфертов в доходах регионов в среднем составила 58,4 %, в 2013 году – 58,7 %, в 2012 году – 60,5 %.

По-прежнему наибольшую долю трансферты занимают в местных бюджетах Южно-Казахстанской (82,7 %), Жамбылской (80,6 %), Северо-Казахстанской (78,2 %), Восточно-Казахстанской (70,0 %), Акмолинской (69,2 %), Кызылординской (68,3 %) и Костанайской (68,1 %) областей.

Контрольные мероприятия Счетного комитета свидетельствуют, что несовершенство межбюджетных отношений, низкая ответственность со стороны центральных и местных уполномоченных государственных органов приводят к росту нарушений бюджетного и иного законодательства при использовании трансфертов.

За истекший период текущего года Счетным комитетом проведены комплексные контрольные мероприятия в Восточно-Казахстанской, Западно-Казахстанской и Мангистауской областях, в том числе проверено насколько эффективно используются выделяемые регионам трансферты на реализацию важнейших государственных и отраслевых программ.

В частности, во втором квартале 2015 года Счетным комитетом проведенным контролем использования средств республиканского бюджета, выделенных Восточно-Казахстанской области, а также соблюдения Стандартов государственного финансового контроля выявлены факты нарушений бюджетного и иного законодательства на общую сумму 41,5 млрд.тенге и неэффективного использования средств республиканского бюджета в сумме 3,3 млрд.тенге.

В 2013-2014 годах не было обеспечено освоение средств республиканского бюджета в общей сумме 738,0 млн.тенге, что свидетельствует о недостаточной эффективности управления бюджетными средствами и администрирования бюджетных программ.

Неиспользованные в 2013 году средства в сумме 95,9 млн. тенге, которые остались на доиспользование в 2014 году также не были освоены в отчетном периоде.

Увеличение размеров трансфертов, выделяемых из республиканского бюджета, свидетельствует об усилении зависимости местного бюджета от поступлений из республиканского бюджета, что негативно отражается на стимулировании повышения налогового потенциала и обеспечении роста экономики региона за счет собственных финансовых средств.

В области недостаточно эффективно проводится работа по выявлению дополнительных резервов поступления в местный бюджет.

Вследствие чего, значительную долю в доходах области продолжают занимать поступления из республиканского бюджета.

В 2014 году доля трансфертов составила 70 %, или превышает среднереспубликанский уровень почти на 12 %.

В Управлении экономики и бюджетного планирования установлено, что объем софинансирования из бюджета Восточно-Казахстанской области на реализацию 132-х инвестиционных проектов, по которым выделены целевые трансферты из республиканского бюджета составил менее 10 %, или недофинансировано 3,1 млрд.тенге.

Счетным комитетом из охваченных контролем бюджетных средств в сумме 117,2 млрд.тенге, установлены нарушения Бюджетного кодекса на 10,3 млрд. тенге, Закона Республики Казахстан «Об архитектурной, градостроительной и строительной деятельности» – 11,4 млрд. тенге, Закона Республики Казахстан «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности» – 10,5 млрд. тенге и нарушения, связанные с планированием и формированием бюджетных заявок – 9,3 млрд. тенге.

Наиболее серьезные нарушения выявлены при контроле использования целевых текущих трансфертов.

Так, в Управлении пассажирского транспорта и автомобильных дорог установлено, что выделенные целевые трансферты использованы не в соответствии с Соглашением о результатах по целевым трансфертам - на капитальный ремонт 28 км автомобильной дороги «Аксуат-Бокей-Карасу-Акжар-Омск-Майкапчагай» на сумму 6,8 млн.тенге.

Ряд инвестиционных проектов в дорожной отрасли, на реализацию которых из республиканского бюджета затрачено 2,2 млрд.тенге, приостановлен.

Так, на протяжении пяти лет велась реализация проекта «Капитальный ремонт 51 км автомобильной дороги Аксуат-Бокей-Карасу-Акжар-Омск-Майкапчагай в Тарбагатайском районе», которая до настоящего времени не завершена, при этом из республиканского бюджета было затрачено в период 2010-2013 годы – 1,8 млрд.тенге.

Жители четырех сельских населенных пунктов в трех районах области, на строительство сетей водоснабжения которых в 2013-2014 годах затрачено 1,5 млрд.тенге, качественной питьевой водой, соответствующей санитарно-эпидемиологическим требованиям, не обеспечены.

За счет трансфертов, выделенных из республиканского бюджета, осуществлено финансирование реконструкции водопроводных сетей с. Акжар Тарбагатайского района на сумму 102,3 млн.тенге, что не было предусмотрено Соглашением о результатах по целевым трансфертам.

В отделе архитектуры, градостроительства и строительства г. Риддер установлено, что принятые в конце 2014 года в эксплуатацию три 60-ти квартирных жилых

дома с общей сметной стоимостью 1,3 млрд.тенге, до настоящего времени не заселены жильцами, из-за отсутствия инженерных сетей, строительство которых запланировано только в 2015 году.

В отделе архитектуры, строительства, ЖКХ, пассажирского транспорта и автомобильных дорог Бескарагайского района установлено, что подлежащая к финансированию из местного бюджета сумма удорожания проекта по реконструкции сетей водопроводов в с.Бескарагай в размере 216,4 млн.тенге, фактически профинансирована из республиканского бюджета.

Аналогичные нарушения бюджетного и иного законодательства выявлены при проведении контроля в других областях республики.

Так, контролем эффективности использования бюджетных средств, выделенных бюджету Западно-Казахстанской области выявлены факты нарушений бюджетного и иного законодательства на общую сумму 25 266,8 млн. тенге, неэффективного использования бюджетных средств на сумму 279,0 млн. тенге.

На основании бюджетных заявок, не имеющих необходимых обоснований и расчетов, в 2013-2014 годах выделены целевые трансферты и кредиты из республиканского бюджета на общую сумму 15 052,9 млн. тенге, в том числе на реализацию завершеного объекта строительства – 229,2 млн. тенге.

В нарушение Бюджетного кодекса из областного бюджета не обеспечено софинансирование реализации 94 бюджетных инвестиционных проектов на сумму 1 253,0 млн. тенге, что является одной из причин срыва сроков ввода объектов в эксплуатацию и невыполнения результатов Соглашений по результатам .

Недостатки в планировании привели к неосвоению целевых трансфертов, выделенных по Программе развития моногородов на 2012-2020 годы на субсидирование процентной ставки по кредитам банков для реализации проектов и предоставление грантов на развитие новых производств.

Контролем эффективности использования бюджетных средств, выделенных бюджету Мангистауской области выявлены факты нарушений бюджетного и иного законодательства на общую сумму 41 990,0 млн. тенге и неэффективного использования средств республиканского бюджета на сумму 1 836,0 млн. тенге.

При реализации инвестиционных проектов за счет целевых трансфертов софинансирование из местного бюджета на сумму 453,0 млн. тенге не обеспечено, что привело к дополнительной нагрузке на республиканский бюджет. Администраторами местных бюджетных программ допущено неосвоение полученных из вышестоящего бюджета целевых трансфертов на общую сумму 674,6 млн. тенге, повлекшее не достижение мероприятий, предусмотренных в соглашениях о результатах по целевым трансфертам.

Отсутствие должного мониторинга со стороны местных исполнительных органов области привело к тому, что основная цель Программы жилищного строительства в Республике Ка-

захстан на 2011-2014 годы и Программы «Доступное жилье-2020» по обеспечению граждан среднего класса жильем посредством строительства недорогого и доступного жилья, в полном объеме не достигнута.

АО «НК «СПК «Каспий» не произведен возврат излишней суммы бюджетного кредита в размере 347,7 млн. тенге, образовавшейся в связи с изменением расчетов с 3-го на 4 уровень комфортности жилья при строительстве домов микрорайона «Акку».

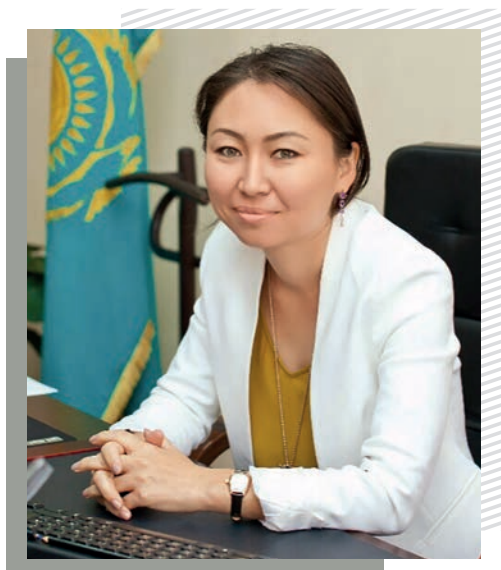
Результаты контрольных мероприятий, проведенных в регионах, подтверждают факты неполного освоения выделенных трансфертов, нерационального, нецелевого и неэффективного их расходования, а также усиления зависимости местного бюджета от поступлений из республиканского бюджета.

В проекте Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле» предусмотрено, что Счетный комитет будет нацелен не столько на выявление различных нарушений в деятельности объекта контроля, а в большей степени на предупреждение финансовых нарушений.

Таким образом, в условиях новой экономической политики администраторам бюджетных программ необходимо повысить ответственность за реализацию обозначенных Главой государства задач по обеспечению большей прозрачности и эффективности использования бюджетных средств, в частности, за целевым и эффективным использованием трансфертов.

А. БАЙДАУЛЕТОВА
Член Ревизионной комиссии
по городу Астане

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРИВЛЕЧЕННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ТЕРРИТОРИЮ СПЕЦИАЛЬНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЗОНЫ «АСТАНА – НОВЫЙ ГОРОД»

Статья посвящена исследованию роли специальной экономической зоны «Астана – Новый Город» в экономическом и социальном развитии столицы.

В качестве объекта анализа рассматриваются развитие Индустриального парка, эффективность предоставляемых налоговых и таможенных преференций, а также другие меры государственной поддержки в рамках привлечения капиталовложений на территорию СЭЗ.

В статье освещены инновационные формы развития региона, привлечение иностранных инвестиций и расширение международного сотрудничества посредством стимулирования экспорта.

В целях активизации внешнеэкономических связей, поддержки отраслей экономики, решения социальных проблем, привлечения инвестиций, технологий и современного менеджмента широкое распространение в мировой экономике получили специальные экономические зоны – локальные территории в различных странах со специальным экономико-правовым льготным режимом хозяйствования.

Наиболее известными специальными экономическими зонами в мире являются «Силиконовая долина» в США, где производится более 20 % мирового объема средств вычислительной техники и компьютеров, специальные экономические зоны Китая, а также Объединённых Арабских Эмиратов, один из которых (Дубай, ОАЭ) согласно международному рейтингу экономических зон в 2014 году [1] признана лучшей специальной экономической зоной в мире, создающей условия для ведения бизнеса.

В Республике Казахстан на сегодняшний день создано 10 [2] специальных экономических зон, одной из которых является СЭЗ «Астана – новый город» (далее – СЭЗ).

Территория СЭЗ [3] составляет 7 634,71 га, в состав которой входит Индустриальный парк №1 площадью

598,1 га, Индустриальный парк №2 площадью 433,1 га и городская легкорельсовая линия площадью 72,41 гектара.

Для роста деловой активности инвесторов на территории СЭЗ действуют льготный налоговый и таможенный режимы, государством создаются условия по строительству инфраструктурных сооружений, отводу земельных участков (аренда).

Так, по информации Департамента государственных доходов по городу Астана за 2010-2014 годы предприятиям СЭЗ, участвующим во внешнеэкономической деятельности, оказаны таможенные преференции на общую сумму 80,0 млрд. тенге. [4]

Кроме того, в соответствии с налоговым законодательством Республики Казахстан с 2012 года по 2014 год предоставлены налоговые льготы 53 участникам СЭЗ на сумму более 6,0 млрд.тенге. [5]

Обеспечение СЭЗ инфраструктурой является одним из ключевых условий для благоприятного развития и функционирования масштабных и капиталоемких производств, а также для привлечения средств инвесторов и заемного финансирования.

Так, по информации СЭЗ «Астана – новый город» в настоящее время Индустриальный парк обеспечен

подстанцией, распределительными пунктами, магистральной теплотрассой протяженностью 3,4 км. [6]

Другим стимулятором инвестиций на территорию СЭЗ является предоставление земельных участков во временное возмездное землепользование (аренда) для осуществления приоритетных видов деятельности в порядке, предусмотренном Законом Республики Казахстан от 21 июля 2011 года № 469-IV «О специальных экономических зонах в Республике Казахстан».

На сегодняшний день согласно данным СЭЗ «Астана – новый город» положительное решение Координационного совета на временное возмездное землепользование получили все участники СЭЗ, действующие на территории Индустриального парка.

Вышеуказанные рычаги привлечения инвестиций позволили привлечь на территорию СЭЗ значительный объем капиталовложений.

Так, согласно данным Комитета по инвестициям Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан по состоянию на 1 июля 2015 года в Единый реестр участников специальной экономической зоны включено 95 участников СЭЗ, основная доля которых задействована в сфере строительства 61 % и остальные 39 % в сфере промышленности.

Данными предприятиями реализуются 124 проекта, стоимостью 1 201,2 млрд.тенге. [7]

С момента действия СЭЗ по настоящее время привлечено инвестиций на сумму 2 257,6 млрд.тенге, из которых 106,6 млрд.тенге или 4,7 % являются иностранными вложениями и 2 2151,0 млрд.тенге или 95,3 % приходится на долю отечественных инвестиций. [8]

За последние пять лет согласно информации Управления государственных доходов «Астана – Жана кала» участниками СЭЗ выплачено налогов (ИПН, ИПН с иностранных лиц и СН) на более чем 17,0 млрд.тенге, предприятиями Индустриального парка произведено продукции на сумму 347,8 млрд.тенге, создано около 3 000 новых рабочих мест.

В рамках внешнеэкономической деятельности, которая является одной из основных целей создания СЭЗ, экспортировано продукции на сумму 9,1 млрд.тенге. [9]

В целях развития и внедрения инноваций в городе Астане, постановлением акимата города Астаны от 31 мая 2011 года № 30-484п на территории СЭЗ создано АО «Astana Innovations».

На сегодняшний день, по информации СЭЗ «Астана – новый город», количество инновационных предприятий (старт-ап-компаний) составило – 16, где создано более 70 рабочих мест, за период с 2012 года по 2014 годы реализовано более 170 инновационных проектов. [10]

Между тем, как показывает анализ, в функционировании СЭЗ имеют место некоторые проблемы.

Так, процент готовности необходимой инфраструктуры в Индустриальном парке обеспечен не в полном объеме и составляет 80 %.

К примеру, протяженность автомобильной дороги составляет 18,7 км или 80 % от необходимого километража, протяженность водопровода 23 км или 77 %, бытовой канализации 22,4 км или 80 %, ливневой канализации 33,5 км или 82 %. [11]

Кроме того, по информации СЭЗ «Астана – новый город» в зоне Индустриального парка из 21 действующего производственного предприятия временным теплоснабжением обеспечены только 4 объекта (АО «Локомотив құрастыру зауыты», ТОО «АБК-Максат», ТОО «Электровоз құрастыру зауыты», ТОО «Тұлпар-Тальго»), тогда как на остальных объектах теплоснабжение отсутствует, в связи с чем, инвесторами предусматривается автономное теплоснабжение.

Одной из основных причин неполного завершения работ по строительству инфраструктуры является несвоевременное выделение финансирования, которое не обеспечивалось в течение 3 лет (с 2012 г. по 2014 г.).

Кроме того, при предоставлении земельных участков во временное возмездное землепользование (аренда) отмечается долговременность процедуры их

оформления, что, в свою очередь, сдерживает бесперебойную реализацию производственных проектов.

По данным Управления земельных отношений по состоянию на 1 полугодие 2015 года из 55 объектов, получивших положительное решение Координационного совета на аренду земельных участков, 17 находятся на стадии оформления [12].

Вместе с тем, стоит отметить, что экспортом занимается лишь одно предприятие, АО «Локомотив курастыру зауыты», по выпуску тепловозов, которым с момента его действия создано 701 новое рабочее место, выпущено продукции на сумму 172,9 млрд.тенге, экспортировано 12 тепловозов в такие страны как Таджикистан, Украина, Киргизстан и Туркменистан.

Анализ деятельности введенных в эксплуатацию производственных предприятий показывает, что всеми предприятиями, кроме ТОО АБК «Максат» (ТОО АБК «Максат» создано 268 новых рабочих мест, произведено продукции на сумму 13,1 млрд. тенге), не выполняется проектная мощность, а большинством не достигается и половина запланированного объема производства.

Таким образом, несмотря на имеющуюся положительную тенденцию инвестиционной активности участников СЭЗ, отмечаются отдельные проблемы, негативно отражающиеся на функционировании СЭЗ и требующие решений.

Во-первых, необходимо обеспечить своевременное финансирование в рамках строительства инфраструктуры для проектов Индустриального парка.

Во-вторых, разработать комплекс мер по снижению административных барьеров, в частности, ускорения процесса оформления земельных участков.

В-третьих, учитывая низкую долю иностранных капиталовложений на территории СЭЗ, необходимо проводить работу в направлении совершенствования сервисных услуг иностранным инвесторам, а также организовывать информационно-презентационные мероприятия за рубежом.

В-четвертых, отмечая слабую экспорториентированность предприятий СЭЗ (*экспортирует 1 предприятие*), необходимо разработать меры по развитию и продвижению экспорта, включающие мероприятия по продвижению товарных знаков, информационно-аналитическому содействию потенциальным экспортерам и другие мероприятия.

В-пятых, в рамках обеспечения достижения запланированной производственной мощности, необходимо разработать дополнительные инструменты координации участников СЭЗ при запуске проектов, создать дополнительные меры по укреплению платформы для коммерциализации товаров, производимых предприятиями Индустриального парка, в особенности для предприятий, реализующих проекты в приоритетных секторах обрабатывающей промышленности.

Список использованных источников:

1. fDiIntelligence Global Free Zones of the Year 2014
2. Данные Комитета по инвестициям Министерства по инвестициям и развитию РК
3. Данные Управления администрирования специальной экономической зоны «Астана – новый город»
4. Данные Департамента государственных доходов по городу Астана
5. Данные Департамента государственных доходов по городу Астана
6. Данные Управления администрирования специальной экономической зоны «Астана – новый город»
7. Данные Управления администрирования специальной экономической зоны «Астана – новый город»
8. Данные Управления администрирования специальной экономической зоны «Астана – новый город»
9. Данные Управления администрирования специальной экономической зоны «Астана – новый город»
10. Данные АО «Astana Innovations»
11. Данные Управления администрирования специальной экономической зоны «Астана – новый город»
12. Данные Управления земельных отношений города Астана

А. НУРСЕИТОВ

*Институт мировой экономики и политики
при Фонде Первого Президента
Республики Казахстан – Лидера Нации
ведущий эксперт по экономическим исследованиям
к.э.н., доцент*

НОВЫЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ФИНАНСОВЫЙ ИНСТИТУТ: АЗИАТСКИЙ БАНК ИНФРАСТРУКТУРНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ

В начале 2016 года к своей деятельности приступит новый международный финансовый институт - Азиатский банк инфраструктурных инвестиций (АБИИ). Он создается в качестве многостороннего банка развития, призванного обеспечивать финансовую поддержку развитию производственной инфраструктуры в Азии.

Потенциал нового банка развития планируется использовать, прежде всего, для реализации проекта «Экономический пояс Шелкового пути», инициированного Председателем КНР Си Цзиньпином во время выступления в Назарбаев университете 7 сентября 2013 года в ходе государственного визита в Казахстан. В целях укрепления экономических связей и расширения пространства развития Евразии лидер Китая выдвинул новую модель сотрудничества стран региона путем строительства единой дорожной сети, открытия транспортной магистрали от Тихого океана до Балтийского моря, совершенствования трансграничной транспортной инфраструктуры в пользу создания сети транспорта, соединяющей Восточную, Западную и Южную Азию. Это позволит усилить торговые связи, поскольку в экономическом поясе Шелкового пути проживает около 3 млрд. населения и имеются огромные рынки. Для развития торгово-инвестиционного сотрудничества предстоит ликвидация торговых барьеров, снижение издержек торговли и инвестиций, повышение скорости и качества экономических операций. Важно и усиление валютных потоков на основе расчетов в национальных валютах. Китай уже подписал около трех десятков соглашений о взаимном обмене валют с центральными банками других стран и стремится сделать юань такой же международной валютой, как доллар США, евро, японская иена, британский фунт стерлингов. Расширение географии применения национальных валют, более активное использование их в обмене и расчетах

в текущих и капитальных операциях позволят снизить издержки денежных операций, укрепить способности стран к противодействию финансовым рискам и повысить международную конкурентоспособность региональной экономики.

Таким образом, Си Цзиньпин предложил крупномасштабный проект, направленный на развитие регионального сотрудничества и транспортной инфраструктуры, усиление торговых связей и валютных потоков, подкрепленный подписанными со всеми государствами Центральной Азии соглашениями о переходе во взаимных расчетах на национальные валюты.

Позднее лидер КНР, находясь в октябре 2013 года с визитом в Индонезии, выдвинул для стран Юго-Восточной Азии другой, не менее значимый проект «Морской Шелковый путь XXI века», который вместе с проектом «Экономический пояс Шелкового пути» образовали долгосрочную стратегию международного развития «Один пояс – один путь». По существу, оба проекта играют важную роль в этой стратегии. Один из них направлен на развитие сухопутного Шелкового пути через Центральную Азию с выходом в Россию, Европу, Южную Азию и на Ближний Восток, другой предполагает использование возможностей морского Шелкового пути через Южно-Китайское море, Малаккский пролив, Индийский океан в Красное море и Средиземноморье, с выходом на побережья как Атлантического океана, так и Индийского океана. Сухопутный Шелковый путь поможет снизить высокую зависимость Китая от морских путей, поскольку в межконтинентальных грузовых перевозках между Азией и Европой на морской транспорт в настоящее время, по информации Национальной компании «Казахстан темир жолы», приходится более 98 % перевозок.

Стратегическая цель Китая, возможно, состоит в создании сложной и открытой сети экономических связей со странами Европы, Азии и Африки для того, чтобы со временем стать главным катализатором роста мировой экономики, торговли и инвестиций. Для её реализации Китай располагает достаточными финансовыми ресурсами, а самый главный его актив – это громадный по ёмкости внутренний рынок, доступ к которому стремятся получить бизнес из многих стран мира. Промышленное перепроизводство по ряду видов товаров и высокий инвестиционный потенциал Китая создают предпосылки для роста экспорта товаров, услуг, капитала и рабочей силы в прилегающие соседние регионы.

Ключевым элементом новой внешнеполитической стратегии Китая становится Азиатский банк инфраструктурных инвестиций, инициатива создания которого принадлежит также китайскому лидеру. Впервые она была озвучена им на Деловом саммите Азиатско-Тихоокеанского экономического сотрудничества в Бали 7 октября 2013 года. Тогда предполагалось, что целью нового финансового учреждения станет содействие реализации инфраструктурных проектов в странах Азии для сокращения разрыва в их экономическом развитии. Приоритетными направлениями финансирования предлагались энергетика, транспорт, логистика, городская и сельская инфраструктура. Задумывалось, что АБИИ будет дополнять деятельность Всемирного банка и Азиатского банка развития, но сфокусируется больше на развитии инфраструктуры.

Уже через год, 24 октября 2014 года, в Пекине учредители банка подписали Меморандум о взаимопонимании по созданию АБИИ. Его учредителями выступили Китай и еще 20 азиатских стран, включая Казахстан. Участники октябрьской встречи утвердили заместителя министра финансов КНР Цзинь Лицуня на пост генерального секретаря Международного временного секретариата АБИИ, а штаб-квартиру нового финансового института решили разместить в Пекине. Первоначальный капитал банка составит 50 млрд. долл. США с фактическим наполнением в объеме 10 млрд. долл.

Подписанное 29 июня 2015 года 50 странами, в том числе Казахстаном (остальные семь стран подпишут до конца 2015 года), соглашение об учреждении АБИИ позволило активизировать подготовку запуска операционной деятельности банка, в том числе по формированию управленческих структур и подбору персонала. Новый банк развития может заработать в начале 2016 года после завершения процедуры ратификации как минимум десятью странами-участницами АБИИ.

Согласно соглашению об учреждении АБИИ, целями банка являются содействие устойчивому экономическому развитию, создание материальных благ, улучшение сети инфраструктуры в Азии посредством инвестиций в ее строительство и другие промышленные секторы, а также продвижение регионального сотрудничества и партнерства.

Приоритетными направлениями финансирования АБИИ станут инвестиции в инфраструктуру развивающихся стран - региональных членов, в том числе в энергетика, транспорт и телекоммуникации, сельское

хозяйство, водоснабжение, улучшение санитарных условий, охрану окружающей среды, градостроительство и логистику.

Учредительными документами предусмотрено, что региональные акционеры (37 азиатских стран, включая Казахстан) будут владеть 75 % капитала банка, а остальные 25 % делятся между 20 нерегиональными странами (Бразилия, Германия, Франция, Великобритания и др.). Из крупных стран от участия в АБИИ отказались США и Япония.

Разработкой политического курса АБИИ, как предполагается, займется президент банка, обязанности которого с 1 сентября 2015 года исполняет генеральный секретарь Международного временного секретариата АБИИ Цзинь Лицунь, вместе с вице-президентами. Президентом нового банка может стать только представитель Азии.

Совет директоров из 12 членов не будет постоянно находиться в штаб-квартире банка, что позволит сократить иерархию уровней управления. Представители Китая, Индии и России станут постоянными членами Совета директоров. Представительство других стран зависит от объема вклада в уставной капитал банка. Поскольку 75 % капитала АБИИ приходится на страны Азии и Ближнего Востока, их представители получают в Совете директоров девять мест, тогда как страны ЕС и других регионов, внесшие 25 % капитала, получают три места. Совет управляющих, который назначает директоров, будет проводить годовые собрания банка.

Совокупный уставный капитал АБИИ составит 100 млрд. долл. Доля каждой страны в капитале банка зависит от размера ВВП и внесенного вклада. Страны-участницы должны оплатить пятую часть своего взноса капитала, а остальные 80 % предоставить по требованию.

Крупнейшими вкладчиками АБИИ стали Китай – 29,78 млрд., Индия – 8,37 млрд. и Россия – 6,54 млрд. долл. США. Среди внерегиональных игроков лидерами стали Германия – 4,48 млрд., Республика Корея – 3,74 млрд. и Австралия – 3,69 млрд. долл. В десятку крупнейших инвесторов вошли также Франция (3,37 млрд. долл.), Индонезия (3,36 млрд.), Бразилия (3,18 млрд.) и Великобритания (3,0 млрд.). На этом фоне стоимость взноса Казахстана в уставной капитал банка составила 729,3 млн. долл.

В соответствии с соглашением об учреждении АБИИ, КНР досталось 30,34 % акций банка, Индии – 8,52 %, России – 6,6 %. Китай, Индия и Россия получили 26 %, 7,51 % и 5,93 % голосов соответственно. Разница между акциями и голосами вызвана тем, что 15 % голосов равно распределены между всеми учредителями банка вне зависимости от их доли в капитале. Это сделано для того, чтобы сгладить влияние главных держателей акций, ограничив тройку лидеров 40 % голосов. В результате у них не будет возможности диктовать свою политику при принятии решений, поскольку для этого нужно три четверти всех проголосовавших.

Немаловажным вопросом стал выбор валюты для расчетов в рамках АБИИ. На первых порах предполагалось, что помимо использования какой-либо одной валюты (доллара США или юаня) в банке может быть

введено отдельное средство расчета на основе валютной корзины азиатских стран-членов АБИИ. Возможно, кредиты и расчеты, связанные со сделками в китайской валюте, могут использовать юань в качестве валюты расчета. В настоящее время возникли лишь контуры осуществления расчетов в юанях и применение валютной корзины АБИИ, что будет способствовать увеличению доли национальных валют азиатских стран в международных инвестициях.

АБИИ может создавать специальные фонды для прямого финансирования проектов особого назначения. Такие фонды имеются, например, в Азиатском банке развития. Они финансируются в основном Японией. В дополнение к уставному капиталу АБИИ может занимать средства у других международных учреждений по развитию. Однако поначалу банк, видимо, будет получать займы в основном из Китая и Гонконга, а не с мировых рынков капитала.

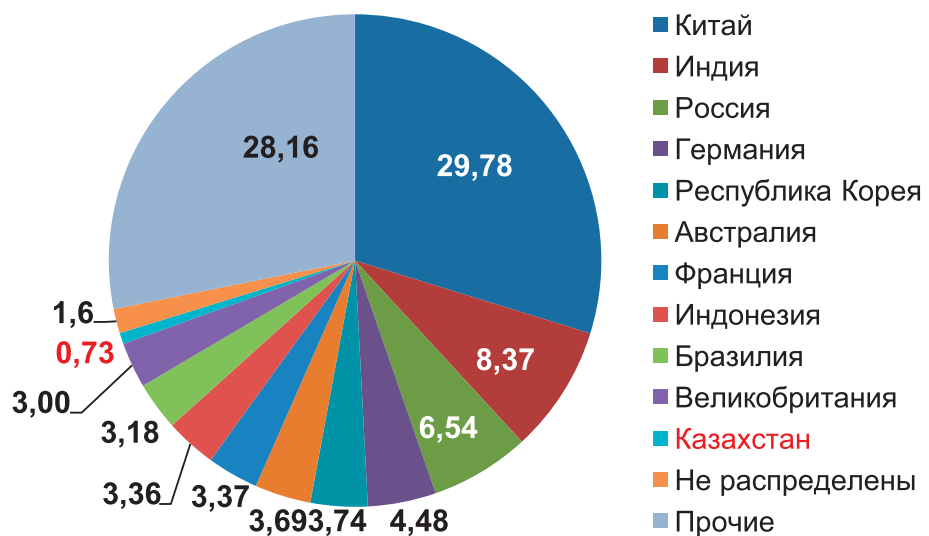
АБИИ планирует использовать возможности Гонконга как крупного международного финансового центра, в том числе как площадки для выпуска облигаций. Это вызвано тем, что бывший британский анклав имеет ряд важных преимуществ: во-первых, здесь сформировался развитый финансовый рынок с выгодными условиями для эмиссии ценных бумаг, во-вторых, имеется легкая доступность для международных инвесторов, в-третьих, Гонконг накопил большой опыт по выпуску исламских облигаций («сукук»). Это важно с учетом того, что многие страны, расположенные вдоль Шелкового пути, являются мусульманскими и предпочитают привлекать исламские облигации «сукук», что дает им возможность вкладывать инвестиции с прибылью, не нарушая законов шариата, запрещающих взимание и получение ссудного процента. Нельзя не учитывать и то, что Гонконг - ключевой юаневый оффшорный рынок, предоставляющий первоклассные услуги по управлению активами. С точки зрения логистики, город служит крупным центром международных морских и воздушных грузоперевозок. К тому же в Гонконге реализуются такие крупные инфраструктурные проекты, как сооружение 30-километрового морского моста «Гонконг-Макао-Чжухай». Всё это позволяет ему стать ведущей финансовой площадкой для привлечения капитала в рамках стратегии «Один пояс, один путь». Тем более, Гонконг и сам заинтересован в участии в реализации этой масштабной стратегии, направленной на укрепление торговых и инфраструктурных связей между Азией, Европой и Африкой. Поэтому неслучайным стало обсуждение АБИИ возможности открытия представительского офиса в Гонконге.

Создание нового международного финансового института – Азиатского банка инфраструктурных инвестиций стало предметом дискуссий и спорных мнений.

Одни эксперты рассматривают АБИИ вместе с Фондом Шелкового пути и Новым банком развития БРИКС как конкурентов Всемирному банку, Азиатскому банку развития и МВФ, где доминируют США и Япония. Позиция США состоит в том, что Китаю лучше инвестировать средства через существующие международные финансовые институты. Однако предоставление кредитов развивающимся странам они обуславливают выполнением определенных условий (соблюдение прав человека, защита окружающей среды и др.). Нельзя не учитывать, что США не смогли выполнить свое обещание и предоставить Китаю и другим крупным развивающимся странам больше прав голоса в этих финансовых институтах. В результате страны Запада рискуют оказаться в новом мире с несколькими конкурирующими региональными властями и противостоянием между многосторонними учреждениями, если не обновят учреждения и правила, долгое время поддерживавшие международный финансовый порядок. США и Япония сами отклонили и предложение принять участие в создании АБИИ, указав в качестве причины такого решения обеспокоенность по поводу приемлемого уровня долга, защиты окружающей среды и вопросов управления банком. Кроме того, они обеспокоены тем, что Китай может использовать АБИИ для продвижения своих геополитических и экономических интересов. Такая позиция возможно вызвана страхами и опасениями того, что Китай выстроит свое экономическое могущество на мировой арене в противовес существующему безраздельному господству американского доллара.

Однако Китай сфокусирован больше на внутренних проблемах, а на мировой арене делает все возможное, чтобы создание новых банков и формирование

Взносы в капитал банка, млрд. долл. США

региональных объединений, не выглядело как противостояние интересам Запада. КНР демонстрирует свое желание дружить со всеми игроками, учитывать их интересы и потребности.

Другие эксперты считают, что АБИИ могут дополнить ограниченные возможности существующих международных финансовых организаций в плане финансирования развития инфраструктуры и мировой экономики.

Вместе с тем, видный экономист Кеннет Рогофф справедливо указывает на то, что в подобных дискуссиях мало внимания уделяется тому, почему многостороннее кредитование в целях развития часто не работает и как решить эту проблему. По его мнению, институты развития успешнее работали тогда, когда служили в качестве «банков знаний», помогали распространять лучшие технологии и практики, а самые большие неудачи связаны с грандиозными проектами, которые не соответствовали целям долгосрочного развития. Самым ярким примером стало строительство гидроэлектростанций. Нередко затраты намного превышают первоначальные оценки, а средства, необходимые для технического обслуживания, недооцениваются. С этим связана тенденция переоценки экономического эффекта крупных инфраструктурных проектов для стран с плохим управлением или высокой коррупцией и, наоборот, недооцениваются долгосрочные социальные издержки погашения взятых ради этого кредитов. С такими рисками может столкнуться и АБИИ. Большое значение приобретает оценка работы банка не по объему финансирования проектов, а по тому, как их выбирают. Если АБИИ будет рассматривать себя больше в качестве «банка знаний», чем «денежной машины», то именно это может принести реальную добавленную стоимость. АБИИ решил взять за основу лучший опыт, в том числе Всемирного банка и Азиатского банка развития.

Инициатива Китая по созданию АБИИ оказалась своевременной и важной для азиатских стран, озабоченных проблемой качественного обновления своей инфраструктуры. По оценкам АБР, огромная потребность Азии в инвестициях для развития инфраструктуры составляет 8 трлн. долл. до 2020 года, а вложение инвестиций в инфраструктуру служит эффективным способом стимулирования экономического роста. С учетом финансовых возможностей Китая и других крупных стран инвестиции АБИИ в рамках стратегии «Один пояс, один путь» будут способствовать развитию экономик стран-партнеров, испытывающих недостаток инвестиций со стороны существующих международных финансовых институтов. В конечном счете, рост экономики региона пойдет на пользу также китайской экономике и укреплению её положения в мире.

Интерес Казахстана к новому банку развития состоит в том, чтобы развивать инвестиционное и инфраструктурное сотрудничество на пространстве Евразии. Тем более, Казахстан одним из первых в регионе начал принимать меры к возрождению Великого Шелкового пути. С этим связаны инициативы Президента Нурсултана Назарбаева по строительству автобана «Западная Европа – Западный Китай», морского порта в Актау, а

также железной дороги, соединяющей Китай с Туркменистаном и Ираном через специальную экономическую зону «Хоргос». Казахстан стремится стать и региональным хабом АБИИ в г. Астане, где уже создается международный финансовый центр для всего региона Центральной Азии.

Статус Казахстана как регионального члена открывает доступ к средствам АБИИ. Поэтому важно активное участие Казахстана в работе банка и предлагать конкретные инфраструктурные проекты. По сведениям Министерства национальной экономики Республики Казахстан, вопрос участия представителя Казахстана в работе АБИИ будет рассмотрен после утверждения Советом управляющих банка внутренних подзаконных документов, определяющих его операционную и кадровую политику, а список инфраструктурных проектов планируется сформировать и направить в банк в начале 2016 года, т.е. после начала его работы.

Развитие транспортно-логистической и финансовой инфраструктуры Шелкового пути нашло воплощение в программе «Нурлы жол», предложенной в Послании главы государства народу Казахстана от 11 ноября 2014 года, а в Китае – в новой стратегии «Один пояс, один путь». По существу, их объединяет общая идеология, нацеленная на соединение рынков Европы и Азии с помощью инфраструктуры Центральной Азии, где Казахстан становится ключевым и важным партнером.

Вместе с тем, Китай стал крупнейшим торговым партнером Казахстана, наряду с ЕС и Россией. Его доля в товарообороте Казахстана, по данным национальной статистики, выросла с 6 % в 2000 году до 14,4 % в 2014 году, достигнув 17,2 млрд. долл. При этом казахстанский экспорт в Китай составил 9,8 млрд. долл. (12,5 % к общему объему экспорта), а импорт – почти 7,4 млрд. долл. (5,6 % к общему объему импорта). Однако вследствие снижения спроса Китая на сырьевые товары объемы экспорта за последние три года снижаются, что привело к уменьшению положительного сальдо торгового баланса Казахстана с КНР в 4,1 раза: с 9,8 млрд. долл. в 2011 году до 2,4 млрд. долл. в 2014 году.

Китай стал для Казахстана не только крупным рынком сбыта товаров, но и выходом в мировое экономическое пространство через тихоокеанский порт Ляньюньган, где с мая 2014 года начал функционировать совместный казахстанско-китайский логистический терминал. Он создан для повышения экспортно-импортного и транзитного потенциала Казахстана железнодорожным транспортом, обеспечивая выход в динамично развивающиеся страны Азиатско-Тихоокеанского региона и Юго-Восточной Азии.

Казахстан давно сотрудничает с Китаем в энергетической и ресурсодобывающей отраслях экономики. Новый этап стратегического партнерства двух стран начинается с активизации взаимодействия в обрабатывающих секторах экономики, включая машиностроение и переработку ресурсов. Казахстан, как и другие страны Центральной Азии, получит от Китая гидроэлектростанции, промышленные предприятия и трубопроводы в обмен на нефть, газ, металлы и прочие сырьевые товары. На переговорах Президента Казах-

стана Нурсултана Назарбаева с Председателем КНР Си Цзиньпином в г. Пекине, состоявшихся 31 августа 2015 года, уже достигнута договоренность о создании 45 совместных объектов, по 25 из которых подписаны соглашения на общую сумму в 23 млрд. долл. В этой связи для развития сотрудничества в таких сферах, как производство, инвестиции, торговля, энергетика, инфраструктура и высокие технологии, становится важным использовать возможности АБИИ и Фонда Шелкового пути.

Ранее во время переговоров в Москве 8 мая 2015 года главы государств КНР и России объявили о создании «общего экономического пространства Евразии» путем сопряжения китайской стратегии «Один пояс, один путь» и Евразийского экономического союза, членами которого, помимо России, являются Армения, Беларусь, Казахстан и Кыргызстан. Главная цель ЕАЭС состоит в обеспечении свободного движения товаров, услуг, капитала и рабочей силы в рамках единой таможенной территории. Общий рынок ЕАЭС становится важным для проекта «Экономического пояса Шелкового пути», предусматривающего создание зоны свободной торговли, стандартизацию торговых норм и правил, тесную координацию внешней торговли с третьими странами. В случае успешной реализации региональной интеграции не исключено, что Китай может упрочить свое экономическое превосходство на евразийском пространстве. Это обусловлено тем, что Китай может стать более сильным торгово-экономическим партнером в российско-китайском союзе. На его фоне слабость России, находящейся под санкциями Запада, выделяется тем, что она может предложить восточному соседу лишь дорогие энергетические ресурсы, минеральное сырье и оружие.

В целом, создаваемый Азиатский банк инфраструктурных инвестиций с уставным капиталом в 100 млрд.

долл., наряду с Всемирным банком, Азиатским банком развития и МВФ может стать важным международным институтом для финансирования инфраструктуры в азиатских странах, в том числе в Казахстане и соседних странах Центральной Азии. Новый банк развития заинтересован не в вытеснении существующих финансовых институтов, а в том, чтобы обеспечивать развитие региональной экономики. Поэтому их общие усилия могут привести к привлечению больших инвестиций в развитие Азии. Тем более, сотрудничество АБИИ с АБР, Всемирным банком и МВФ уже началось.

Представляется целесообразным Казахстану представить свой список инфраструктурных проектов, не дожидаясь завершения всех организационных процедур по созданию нового банка. Тем более, Китай намерен ежегодно вкладывать инвестиции за рубежом в среднем по 100 млрд. долл. в ходе текущей пятилетки, возможно, используя для этого АБИИ, наряду с Фондом Шелкового пути и Новым банком развития БРИКС.

Создание нового международного финансового института является позитивным процессом для мировой экономики, так как это позволяет больше средств привлечь и направить на оказание помощи развитию бедных стран, а странам со средним уровнем дохода обеспечить развитие транспорта, коммуникаций и энергетики.

Важно также исходить не только из того, что инфраструктурные проекты приносят пользу тем, кто их строит, но и рассматривать эти проекты через призму коридоров будущего экономического развития, понимаемых как создаваемых зон нового производства и социальной инфраструктуры, возникающих вокруг них транспортных или энергетических проектов. Это приводит к переменам в представлениях о логистике, потоках грузов и пассажиров, что открывает новые возможности для бизнеса, населения и заинтересованных стран.

Список использованных источников:

1. Акижанов С. Казахстан стал одним из соучредителей Азиатского банка инфраструктурных инвестиций // Kazinform. – 2014. – 24 октября.
2. Глава АБИИ пообещал запустить работу банка до конца года // INTERFAX. – 2015. – 25 августа.
3. Нехайчук Ю. Азиатский банк инфраструктурных инвестиций возглавил представитель Китая // Ведомости. – 2014. – 25 августа.
4. Зюзин Н. Новый Азиатский банк намерен задействовать финансовые возможности Гонконга – министр // ТАСС. – 2015. – 20 июля.
5. Казахстану будет принадлежать меньше 1 % акций АБИИ // Курсив. – 2015. – 3 июля.
6. Выступление Председателя КНР Си Цзиньпина в Назарбаев университете (полный текст) // Посольство Китайской Народной Республики в Республике Казахстан. – 2013. – 16 сентября.
7. Сыроежкин К. Экономический пояс на Шелковом пути... с китайскими иероглифами // Байтерек. – 2013. - № 12.
8. Спенс М. Китай платит другим за будущее // Ведомости. – 2015. – 6 июля.
9. Коростиков М., Едовина Т. Россию вписали в рецепт инвестиций по-пекински // Коммерсант. – 2015. – 29 июня.
10. Рогофф К. Ненадежная машина: нужен ли миру еще один инфраструктурный банк // Forbes. – 2015. – 3 июля.
11. Китай может получить право вето в Азиатском банке инфраструктурных инвестиций // ТАСС. – 2015. – 16 июня.
12. Исаев А. Китай укрепляет рычаги экономической дипломатии // EastRussia. – 2015. – 29 мая.
13. Комментарий: Разработка Устава АБИИ обладает историческим значением // Агентство Синьхуа. – 2015. – 25 мая.
14. Слотер Э-М. Успех АИВ – дипломатическое фиаско США // Ведомости. – 2015. – 27 мая.
15. В Астане может быть создан региональный хаб Азиатского банка инфраструктурных инвестиций // Казинформ. – 2015. – 15 мая.

С. ЖАМЫШЕВА

*РГП «Центр по исследованию
финансовых нарушений»*

Главный научный консультант-аналитик

ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ АУДИТА СООТВЕТСТВИЯ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

Глава государства в своем Послании народу Казахстана от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» перед органами государственного финансового контроля поставил задачу по созданию комплексной системы государственного аудита на основе самого передового мирового опыта[1].

Основные принципы и общие подходы, а также этапы развития государственного финансового контроля и внедрения государственного аудита нашли отражение в Концепции внедрения государственного аудита в Республике Казахстан, утвержденной Указом Главы государства от 3 сентября 2013 года № 634 (далее - Концепция).

Концепцией предусматривается создать законодательную и методологическую базу государственного аудита, соответствующую руководящим принципам Лимской декларации и международным стандартам аудита, а также совершенствовать законодательную и методологическую базы действующей системы государственного финансового контроля[2].

В реализацию Концепции разработан проект Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле» (далее - проект Закона).

Основное назначение государственного аудита заключается в содействии успешной реализации экономической политики, эффективному использованию производственного потенциала страны, регионов, отраслей, сфер и др.

В проекте Закона предусмотрено, что Счетный комитет осуществляет аудит соответствия: 1) деятельности объекта государственного аудита по использованию бюджетных средств и национальных ресурсов; 2) достоверности и правильности ведения объектом государственного аудита бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности; 3) выполнения государственными органами и субъектами квазигосударственного сектора, условий договоров; 4) полноты

и своевременности поступлений в республиканский бюджет, взимания поступлений в бюджет, а также правильности возврата, зачета ошибочно (излишне) оплаченных сумм из республиканского бюджета; 5) исполнения государственного чрезвычайного бюджета; 6) использования средств республиканского бюджета, в том числе целевых трансфертов и кредитов, связанных грантов, государственных и гарантированных государством займов, а также займов, привлекаемых под поручительство государства, активов государства; 7) формирования и использования Национального фонда Республики Казахстан; 8) использования активов Национального Банка Республики Казахстан только с согласия или по поручению Президента Республики Казахстан [3].

Аудит соответствия (финансового контроля) является одним из наиболее действенных механизмов государственного аудита. Эта деятельность заключается в оценке соблюдения объектом аудита законодательства, в том числе правовых актов, регламентирующих его деятельность.

В рамках исследовательской работы на тему: «Исследование передовой международной практики особенностей планирования и проведения аудита соответствия с разработкой методологического руководства, протестированного на основе пилотного проекта» проводимой РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» (далее - РГП «ЦИФН») проведен анализ нормативно-методологической базы Высших органов финансового контроля (далее - ВОФК) зарубежных стран, в том числе опыт внедрения стандартов ISSAI проведение аудита соответствия, таких стран дальнего зарубежья как Австралия, Канада, Великобритания, Индия, Сингапур, Швеция, Нидерланды, Германия и стран ближнего зарубежья - Российская Федерация, Беларусь, Украина, Эстония, Армения, Азербайджан [4,5].

По итогам изучения и анализа нормативно-методологической базы проведения внешнего государственного аудита соответствия ВОФК перечисленных зарубежных стран, хотелось бы отметить опыт Российской Федерации, Армении и Эстонии, которые находились с Республикой Казахстан на одинаковых стартовых позициях в вопросе реформирования системы Государственного финансового контроля (ГФК). Анализ показывает, что в этих странах подход к разработке стандартов, в том числе стандартов аудита на соответствия проходил поэтапно. Разработка стандартов проводилась на основе утвержденных Планов их разработки. Для повышения качества их разработки были созданы рабочие группы по разработке стандартов внешнего государственного финансового контроля. При этом, в этих странах имеются ссылки в законодательстве на применение стандартов ISA и ISSAI.

Счетной палатой Российской Федерации при формировании и развитии системы методологического обеспечения контрольной и экспертно-аналитической деятельности, системной стандартизации государственного финансового контроля предварительно изучаются международные стандарты государственного аудита (СГА).

Специфическая система стандартов внешнего государственного финансового контроля в России, обусловленная особенностями мандата Счетной палаты, учитывает широкую базу стандартов INTOSAI, основывается на требованиях и положениях соответствующих международных документов.

Аудит на соответствие Счетной палатой Российской Федерации проводится совместно с финансовым аудитом и аудитом эффективности.

Проведение финансового аудита регламентируется в СГА 103 «Проведение финансового аудита», устанавливающим основные требования, которые необходимо выполнять на различных этапах проведения аудита отчетности и аудита соблюдения законодательства [6].

По мнению российских экспертов, финансовый аудит должен рассматриваться как тип финансового контроля законности формирования и использования государственных средств, в то время как аудит эффективности – как тип финансового контроля результатов формирования и использования государственных средств.

Определение достоверности отчета об исполнении бюджета и подготовка соответствующего заключения невозможны без проверки соответствия доходов и расходов бюджетному законодательству, а также положениям и требованиям других нормативных правовых актов в бюджетной сфере.

Аналогично, определение соответствия бюджетных расходов проверяемого объекта требованиям законов и иных нормативных правовых невозможно без проведения аудита его финансовой отчетности.

Считаем возможным, применение такого подхода приемлемым для Казахстана, т.е. проведение аудита соответствия на всех стадиях бюджетного процесса. Финансовый аудит должен включать две взаимосвязанные стороны – аудит финансовой отчетности и аудит соблюдения законодательства.

Доминирующим критерием в оценке деятельности ВОФК является применение общепризнанных международных стандартов аудита, уровень их внедрения и концепция использования в повседневной практике аудиторов. Международные стандарты и руководства ВОФК, ISSAI и INTOSAI GOV, разработанные или адаптированные INTOSAI специально для органов государственного финансового контроля, призваны служить отправным пунктом в процессе повышения качества и профессионализма аудиторов, укрепления доверия к ним во всем мире [7].

Анализ проведения государственного аудита в указанных странах показывает, что в основном для проведения аудита на соответствие используются национальные стандарты, которые разработаны на основе международных стандартов INTOSAI (Великобритания, Канада, Австралия, Индия, Нидерланды, Россия, Азербайджан, Германия, Армения). В таких странах, как Эстония, Украина, Швеция, Сингапур, Нидерланды стандарты ISSAI 4100 и 4200 используют напрямую.

Все ВОФК стран прямо или опосредованно, через имплементацию, используют международные стандарты ISSAI 4100 и 4200 в своей деятельности. При этом при проведении аудита соответствия и при использовании стандартов ISSAI 4100 и 4200 они сталкиваются с определенными трудностями. К основным трудностям можно отнести: сложность определения уровня существенности, определение размера выборки, выбор критериев аудита.

При использовании стандартов ISSAI 4100 и 4200 существуют сложности в практическом применении стандартов ISSAI 4200 и в ходе проведения аудита на соответствие, сложность оценки рисков.

Для внедрения стандартов аудитов соответствия многим странам требуется время, чтобы переварить огромное количество новых понятий и подходов.

Так, Суд Счетов Нидерландов, где используют стандарты ISSAI для проведения аудита соответствия проводит работу по определению объектов контроля на основании анализа оценки рисков (составляет 1-1,5 месяцев, проводят предварительное интервью, проводят оценку деятельности служб внутреннего аудита министерств, также предметом контроля может быть новая политика министерства, срочность ее принятия, незапланированные расходы) [8].

В Австралии, где используются Национальные стандарты, разработанные на базе стандартов ISSAI имеется опыт по использованию промежуточного аудита, который дает возможность аудитору получить правильное понимание организации и области ее деятельности, включая средства внутреннего контроля, используемые этой организацией и позволяет Службе аудита (внутреннего аудита) сделать предварительную оценку рисков допущения существенных ошибок в финансовой отчетности организации и запланировать аудит таким образом, чтобы снизить аудиторские риски до приемлемого уровня [9].

Интересен опыт Индии, где используют Национальные стандарты, соответствующие стандартам ISSAI. Здесь определяются критерии для аудита соответствия [10].

Аудит на соответствие в исследуемых странах в основном проводится совместно с финансовым аудитом и аудитом эффективности (Великобритания, Канада, Австралия, Индия, Нидерланды, Россия и др.) Такой подход, по мнению ВОФК этих стран, способствует минимизации издержек. В таких странах как Сингапур, Эстония, Украина аудит на соответствие проводится отдельно. При этом в Сингапуре и в Украине аудит на соответствие также проводится и в рамках финансового аудита и аудита эффективности.

Рассмотрение опыта ВОФК Сингапура показало, что основной функцией ВОФК Сингапура является непосредственное проведение аудита, аудит соответствия является составной частью государственного аудита. Изучение отчетов о деятельности ВОФК Сингапура, свидетельствует о том, что проведение государственного аудита в большей степени сконцентрировано на финансовом аудите и аудите соответствия [11].

Анализируя в сравнении подходы проведения аудита на соответствие в Казахстане и Сингапуре, можно выявить определенное сходство. В Сингапуре аудит на соответствие может проводиться отдельно, а также совместно с финансовым аудитом и аудитом эффективности.

Рассматривая в сравнении подходы проведения аудита на соответствие в Казахстане и Украине, можно выявить определенное сходство. В Украине, в отличие от Канады и Великобритании, аудит на соответствие может проводиться отдельно, а также совместно с финансовым аудитом и аудитом эффективности. Такой же подход используется и в Казахстане. Контроль на соответствие в зависимости от целей и предмета может проводиться самостоятельно, являться частью проведения контроля эффективности и контроля финансовой отчетности (Приложение №1 к приказу Председателя Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета №246 н/к от 23.12.2013 г.). Аудит соответствия, проводимый самостоятельно предполагает более детальное ознакомление с материалами контроля, в том числе детальный контроль на соответствие соблюдения норм законодательства при выполнении объектом контроля операций с поступлением средств в бюджет и их использованием.

В то же время, Счетная палата Украины проводит аудит соответствия в комплексе. Комплексный аудит, в свою очередь, включает в большей или меньшей мере элементы и финансового аудита, и аудита соответствия, и аудита эффективности. Такое объединение разных подходов, безусловно, можно применять и в Казахстане, что позволит рассмотреть изучаемый вопрос в целом, выработать всестороннее видение проблемы с точки зрения финансирования, законодательного обеспечения, задействованных механизмов реализации и организационных структур.

Образцом оптимального подхода к вопросу использования функций высшего органа контроля есть опыт Швеции. Профессиональными составляющими организационной структуры органа государственного финансового аудита являются секции:

1) финансового аудита (анализ общего финансового состояния предприятий и учреждений; проверка

соблюдения положений нормативно-регулирующих документов);

2) аудита административной деятельности (определение экономичности и эффективности, оценка качества и количества предоставляемых услуг, анализ достижения объектом контроля поставленной цели, соответствие законодательству);

3) аудита компьютерных и бухгалтерских систем государственного контроля.

При составлении заключения (отчета) по итогам аудита учитывается профессиональное суждение во избежание риска принятия неверного решения по выявленным нарушениям [12].

Данный опыт интересен для Казахстана с позиции четкого разграничения направлений государственного аудита и повышения ответственности аудиторов на основе учета профессионального суждения аудиторов.

Многие ВОФК пока еще не берут на себя риск использования профессионального суждения и пока основываются на традиционных подходах при проведении аудита соответствия.

Существуют проблемы внедрения и использования международных стандартов ISSAI в практике проведения аудита соответствия. К ним можно отнести такие как:

- недостаточная увязка между теорией и практикой международных стандартов;
- трудности в определении «правильности» и дальнейшие соображения об этом типе аудита;
- руководящие принципы не дают исчерпывающей и достаточной основы судебной функции;
- отсутствие руководства для определения разумной и ограниченной уверенности при аудите соответствия.

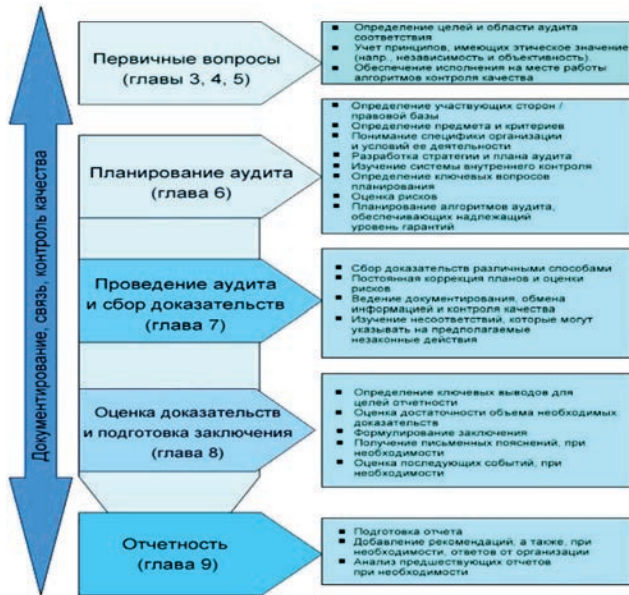
Вместе с тем, все государства творчески подходят к разработке руководств по проведению аудита соответствия. В данном направлении, они проводят соответствующие исследования в разрезе отраслей, вопросов, связанных с государственной политикой, разработкой и реализацией государственных программ.

Во всех руководствах по проведению аудита соответствия рассмотрены ряд последовательных действий, результаты которых оформляются в соответствующих аудиторских документах. Схема организации аудита соответствия показана на *схеме 1*.

Основные принципиальные подходы к определению аудита соответствия, принципы, цели в исследуемых государствах идентичны. В целом, все стандарты и руководства ориентированы и соответствуют стандартам ISSAI 4000, 4100 и 4200. Что касается руководств по проведению аудита соответствия, то практические рекомендации совпадают по этапам проведения аудита соответствия. Однако, во всех имеющихся руководствах не расписаны конкретные критерии проведения аудита соответствия.

Таким образом, во всех исследуемых государствах этапы проведения аудита идентичны. Вместе с тем, имеются отличия, которые касаются только периодичностью проведения последующих мероприятий, направленных на контроль исполнения рекомендаций. В отдельных государствах последующие мероприятия

Схема 1

осуществляются с периодичностью раз в три года, в других раз в четыре года, в целом, необходимо отметить, что при повторном аудите аудиторы обращают внимание на исполнение рекомендаций.

В силу национальных особенностей Республики Казахстан, уровня социально-экономического развития предлагается использовать метод трансформации стандартов INTOSAI. При этом:

1. Учесть сложности и проблемы внедрения и использования международных стандартов ISSAI в практике проведения аудита соответствия.

При разработке и формировании нормативно-методологической базы аудита соответствия в Казахстане было бы целесообразно взять за основу существующую структуру стандартов и методологических руководств.

Также трактовку ключевых критериев соответствия необходимо сохранить и имплементировать в Стандарт и Руководства по проведению аудита соответствия.

2. Учесть опыт стран (Российская Федерация, Украина, Армения и Эстония), которые находились с Республикой Казахстан на одинаковых стартовых позициях в вопросе реформирования системы ГФК.

3. Учитывая то, что действующий контрольный аппарат имеет подготовку и опыт работы в основном по выявлению нарушений и несоответствий в финансово-бюджетной сфере, было бы целесообразно в дальнейшем сделать акцент на разработку детализированных рекомендаций, содержащих пошаговые описания аналитических методов и процедур, используемых в аудите соответствия зарубежных стран.

4. Считаем, что на сегодняшний день проведение отдельно аудита на соответствие для практики ВОФК Казахстана более приемлемо. Внедрение совмещения аудита на соответствие с аудитом финансовой отчетности – это будущая перспектива развития аудита в Казахстане, которая должна предполагать, в первую очередь, повышение уровня профессиональной подготовки аудиторов-контролеров.

5. Целесообразно также формирование библиотеки лучшего мирового опыта путем перевода сборников лучших практик (Канады, Австралии, Германии и др.) и сборников примененных критериев аудита соответствия по сферам государственного управления (Великобритания).

Аудит соответствия должен быть независимым, объективным и надежным. При этом должно быть определено исполняются ли, или функционируют ли объекты аудита в соответствии с требованиями нормативных правовых актов, регулирующих деятельность объекта аудита.

Список использованных источников:

1. Послание Президента Республики Казахстан народу Казахстана от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства»;
2. Указ Главы государства «Об утверждении Концепции внедрения государственного аудита в Республике Казахстан» от 3 сентября 2013 года № 634;
3. Проект Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле», который постановлением Правительства Республики Казахстан от 31 декабря 2013 года №1446 внесен на рассмотрение в Парламент Республики Казахстан;
4. Организация государственного аудита в других странах (uchebnikionline.com);
5. Официальные сайты ВОФК указанных стран;
6. Федеральный закон от 5 апреля 2013 г. № 41-ФЗ «О Счетной палате Российской Федерации»;
7. Международные стандарты для высших органов финансового контроля (ISSAI) изданы Международной организацией высших органов финансового контроля. (INTOSSAI)// www.intosai.org.;
8. Государственные финансы в Нидерландах http://www.rijksacademie.nl/files/010%20afbeeldingen%20content/0000%20Boekenreeks/Public%20finance%20in%20the%20NL_webversie.pdf;
9. <http://www.anao.gov.au/> - Австралийский национальный офис аудита;
10. <http://www.saiindia.gov.in> - Офис Генерального аудитора и контролера Индии;
11. SSA-Singapore Standards of Auditing (<http://caa.isca.org.sg/standards/ssa>);
12. Официальный сайт ВОФК Королевства Швеции (www.riksrevisionen.se).

А. КАРИ

*РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений»,
Научный консультант-аналитик*

*Академия государственного управления
при Президенте Республики Казахстан,
докторант*

О РОЛИ ЭКСПЕРТНО-АНАЛИТИЧЕСКИХ МЕРОПРИЯТИЙ В ПРАКТИКЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ВНЕШНЕГО ГОСУДАРСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ

Трансформация системы государственного финансового контроля в систему государственно-аудита в Казахстане предполагает выделение трех основных форм государственного аудита: аудит финансовой отчетности, аудит эффективности и аудит соответствия. Вместе с тем, как показывает зарубежный опыт, экспертно-аналитические мероприятия являются значимым компонентом в деятельности Высших органов финансового контроля. В казахстанской практике преобладают контрольные мероприятия, в то время как, экспертно-аналитические мероприятия практически не проводятся. В данной статье автором анализируется применимость экспертно-аналитических мероприятий и возможность их внедрения в практику деятельности органов контроля.

Настоящий период характеризуется значительным ухудшением внешних факторов для развития экономики Казахстана. Замедление темпов общемирового экономического роста, снижение цен на нефть, а также влияние интеграционных процессов создают существенные риски для Казахстана. Совместное заявление Правительства и Национального банка, а также поручения Главы государства, данные на расширенном заседании Правительства, в феврале текущего года, определяют механизмы снижения данных рисков и экономическую политику страны на предстоящий период [1].

Принимаемые меры можно условно разделить на три ключевые группы:

1) Направленные на стимулирование экономического роста (контрциклическая экономическая политика): предполагают реализацию программ по развитию инфраструктуры, программ по поддержке отечественного бизнеса.

2) Направленные на оптимизацию государственных расходов: предполагают сокращение расходов в госу-

дарственных органах и субъектах квазигосударственного сектора.

3) Направленные на укрепление финансовой системы и оздоровление банковского сектора: предполагают сокращение доли проблемных кредитов и совершенствование механизма регулирования финансового рынка.

В Российской Федерации, находящейся в еще более сложной экономической ситуации, в начале текущего года, также был принят антикризисный план. Принимаемые меры, в целом, идентичны казахстанским и заключаются в поддержке предпринимательства и сельского хозяйства, увеличении импортозамещения и экспорта, укреплении банковской системы, а также сокращении государственных расходов [2]. Хотелось бы обратить внимание на роль, предусмотренную для органов государственного аудита в реализации антикризисного плана в России. Осуществление мониторинга за деятельностью Правительства по реализации антикризисной программы в России возложено на Счетную палату.

Выделение значительных объемов средств из Национального фонда Республики Казахстан для поддержания экономического роста, в том числе в рамках программы «Нұрлы Жол», требует усиления функции государственного финансового контроля в Казахстане. Проводимая трансформация существующей системы финансового контроля в систему государственного аудита, внедрение передовой методологии, новых инструментов контроля и оценки, должны способствовать усилению контрольной функции государства.

В соответствии с Концепцией внедрения государственного аудита в Казахстане государственный аудит будет предполагать оценку деятельности государственных органов и субъектов квазигосударственного сектора в развитии экономики или отдельных ее отраслей, сфер государственного управления, позволяющую своевременно выработать рекомендации для повышения эффективности управления и использования государственных средств и активов.

Проводимые в настоящее время процессы реформирования системы финансового контроля предполагают усиление, в первую очередь, аналитической составляющей, что подразумевает повышение значимости экспертно-аналитических мероприятий в практике деятельности органов государственного аудита и финансового контроля. Это связано с рядом причин:

1) Сама сущность контрольного мероприятия предполагает его проведение по факту завершения какого-либо события, оно отягощено необходимостью соблюдения значительных процедурных формальностей. В этом отношении экспертно-аналитическое мероприятие обладает большей гибкостью и оперативностью. Следовательно, экспертно-аналитическое мероприятие имеет большой потенциал своевременного управленческого воздействия, что приобретает большую актуальность в кризисных условиях.

2) Возможно проведение экспертно-аналитических мероприятий и вынесение оценки в отношении не только свершившихся фактов, но и потенциально возможных сценариев. В частности, Глава государства дал поручение о сокращении расходов бюджета в предстоящий период. В процессе сокращения государственных расходов необходимо, в первую очередь, учитывать мультипликационный эффект этих расходов на экономическое развитие страны в целом и ее отдельных отраслей. Это актуально в условиях кризиса и особенно актуально в условиях экономической интеграции. В целях повышения эффективности секвестирования, на наш взгляд, необходимо проведение оценки программ органом внешнего контроля с позиции их мультипликативного эффекта. Проведение комплексной оценки программ невозможно реализовать в рамках контрольного мероприятия и требует проведения именно экспертно-аналитических мероприятий.

3) Расширение потенциальной сферы контроля. В настоящее время имеет место значительная централизация реального сектора экономики Казахстана, при этом доля квазигосударственного сектора составляет большую ее часть. В то же время, под государственный финансовый контроль, деятельность субъектов квази-

государственного сектора, подпадает лишь в части расходования средств выделенных из республиканского бюджета. Возникает противоречивая ситуация, когда основная часть государственной собственности остается вне контроля и оценки за ее эффективным использованием. Осуществление данной оценки затруднительно в рамках контрольных мероприятий, вместе с тем вполне возможно проведение оценки эффективности в рамках экспертно-аналитических мероприятий органов внешнего контроля и государственного аудита.

В наибольшей степени необходимость экспертно-аналитической деятельности связана с деятельностью органов внешнего государственного аудита. Как показывает практика деятельности органов контроля, несмотря на наличие явных потенциальных преимуществ, экспертно-аналитические мероприятия как форма реализации функции органов контроля, распространены и применяются мало. На наш взгляд, это связано с отсутствием соответствующей методологии и инструментов для проведения оценки. В 2014 году РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» было проведено исследование по данной тематике. В данной статье мы хотели бы отразить некоторые выводы данного исследования.

Изучение зарубежного опыта проведения и регламентации экспертно-аналитической деятельности Высших органов финансового контроля (далее ВОФК) позволяет сделать определенные выводы о проведении экспертно-аналитических мероприятий в Казахстане. В ходе исследования был рассмотрен опыт одиннадцати стран, таких как США, Великобритания, Грузия, Латвия, Сингапур, Малайзия, Канада, Франция, Россия. Экспертно-аналитическая деятельность ВОФК во всех рассмотренных странах, кроме Российской Федерации законодательно и методологически специально не регламентирована. Отсутствуют соответствующие нормы в законах, регулирующих деятельность ВОФК, а также стандарты и правила, в которых предусматривалась бы методология проведения экспертно-аналитических мероприятий.

Анализ документов, являющихся результатом деятельности ВОФК, таких как аудиторские отчеты, аналитические доклады, годовые отчеты позволяет сделать вывод о том, что в странах, в которых государственный аудит как институт сформирован, экспертно-аналитическая работа органами контроля осуществляется в процессе проведения аудита эффективности.

Изучение стандартов, связанных с проведением аудита эффективности позволило сделать вывод о том, что полномасштабное проведение аудита эффективности приводит к отсутствию необходимости в проведении экспертно-аналитических мероприятий, так как сам по себе аудит эффективности большей частью состоит из аналитической работы. Открытость ВОФК, участие экспертного сообщества в обсуждении результатов аудита, активная деятельность независимых экспертов и рейтинговых агентств, на наш взгляд, также приводит к отсутствию необходимости в дополнительной экспертно-аналитической работе ВОФК в зарубежных странах.

В России Счетная палата активно применяет такую форму государственного аудита как экспертно-аналитические мероприятия. В 2014 году было проведено 96 экспертно-аналитических мероприятий. Прослеживается определенная зависимость между распространенностью применения ВОФК аудита эффективности и экспертно-аналитических мероприятий [3]. Тот факт, что в Российской Федерации было проведено 96 экспертно-аналитических мероприятий и всего лишь 3 аудита эффективности, а в Австралии за тот же период времени проведено 58 аудитов эффективности [4], подтверждает вывод о том, что в странах с длительной историей развития государственного аудита превалирует аудит эффективности.

Таким образом, можно сделать вывод о том, что необходимость проведения экспертно-аналитической деятельности связана с невозможностью одномоментного перехода к аудиту эффективности. В то же время опыт таких стран как Грузия и Латвия показывает, что такая возможность существует.

В Казахстане в настоящее время система государственного финансового контроля находится в стадии трансформации в систему государственного аудита. Государственный аудит, как институт находится на начальном этапе своего развития и существует возможность выбора пути развития данного института. Существует возможность пойти по пути западных стран и осуществлять экспертно-аналитическую деятельность в процессе аудита эффективности. Однако для проведения полномасштабного аудита эффективности необходимо, во-первых провести аудит финансовой отчетности всех администраторов бюджетных программ, во-вторых должны быть созданы системы методического и информационного обеспечения государственного аудита. В этом направлении работа находится только на начальной стадии. Поэтому целесообразно на начальном этапе использовать российский опыт и обособить и уделить особое внимание экспертно-аналитической деятельности.

Таким образом, в Казахстане ввиду отсутствия адаптированной методологии аудита эффективности, подготовленных специалистов в этой сфере, а также полноценного аудита финансовой отчетности, на наш взгляд, необходимо использовать и совершенствовать экспертно-аналитические мероприятия в практике деятельности Счетного комитета. Параллельно следует активно развивать аудит эффективности и ускорить его внедрение.

Пути развития государственного аудита в Казахстане в целом определены, принята Концепция внедрения, на рассмотрении в Парламенте республики находится законопроект о государственном аудите и финансовом контроле. Вместе с тем, на наш взгляд, существуют определенные аспекты, требующие дополнительного рассмотрения.

Так, осуществление предварительной экспертизы законопроектов Высшим органом финансового контроля, по нашему мнению, является эффективным механизмом повышения эффективности государственного управления. В настоящее время в Казахстане эконо-

мическая экспертиза законопроектов проводится Министерством национальной экономики, в то же время проведение такой экспертизы независимым органом, уполномоченным осуществлять оценку деятельности Правительства, будет иметь больший эффект. В процессе формирования новой системы государственного аудита в Казахстане полагаем целесообразным предусмотреть возможность осуществления экспертизы законопроектов Счетным комитетом Республики Казахстан по примеру Российской Федерации.

Как показал мировой финансовый кризис, использование традиционных инструментов государственного аудита является недостаточным для своевременного выявления рисков и оценки эффективности функционирования экономики. В этой связи многие страны начинают активно внедрять ключевые национальные показатели и использовать их в деятельности ВОФК в процессе оценки эффективности стратегий, программ, деятельности государственных органов и Правительства в целом.

Практика оценки деятельности объектов контроля ВОФК с применением ключевых национальных показателей может представлять значительный интерес для Казахстана. На наш взгляд, ключевые национальные показатели могут быть использованы как в процессе проведения аудита эффективности, так и в процессе экспертно-аналитической деятельности Счетного Комитета. При этом внедрение ключевых национальных показателей в Казахстане может в значительной степени способствовать развитию такой формы государственного аудита как аудит эффективности, а также повышению качества экспертно-аналитической деятельности.

Основываясь на закрепленных за Счетным комитетом Республики Казахстан функциях, а также на функциях, исполнение которых предусмотрено после перехода на государственный аудит нами были выделены десять направлений его экспертно-аналитической деятельности.

- 1) Предварительная оценка проекта бюджета.
- 2) Экспертиза законопроектов.
- 3) Оперативный анализ исполнения республиканского бюджета с использованием ежедневной информации операционного дня Казначейства.
- 4) Подготовка аналитических материалов по результатам контрольных мероприятий.
- 5) Подготовка аналитических материалов и докладов по вопросам реализации государственных отраслевых программ, использования средств республиканского бюджета и активов государства
- 6) Подготовка аналитических материалов и докладов по вопросам оценки эффективности государственных органов и субъектов
- 7) Подготовка ежеквартальной аналитической информации Президенту о работе Счетного Комитета
- 8) Факторный анализ исполнения доходов и расходов бюджета.
- 9) Анализ влияния основных параметров государственного бюджета на социально-экономическое развитие Республики, на макроэкономические показатели Казахстана.

10) Подготовка заключения Счетного комитета к Отчету Правительства об исполнении республиканского бюджета.

Вместе с тем, на наш взгляд необходимо произвести разграничение понятий экспертно-аналитической деятельности и экспертно-аналитического мероприятия. Под экспертно-аналитической деятельностью ВОФК, следует понимать его деятельность, связанную с реализацией возложенных функций, посредством проведения анализа и выражения определенного экспертного мнения. Понятие экспертно-аналитического мероприятия, по нашему мнению, не вполне идентично понятию экспертно-аналитической деятельности, поскольку экспертно-аналитическая деятельность представляет собой совокупность процессов экспертного анализа, проводимых на постоянной и регулярной основе, а также совокупность экспертно-аналитических мероприятий.

Экспертно-аналитическое мероприятие характеризуется, в первую очередь, выраженностью и обособленностью его объекта и предмета. Соответственно не все выделенные виды экспертно-аналитической деятельности можно отнести к видам экспертно-аналитических мероприятий, поскольку большая часть из них представляет собой процесс и не вполне соответствует принципу комплексности и адресности. Исходя из этого, можно сделать вывод о том, что экспертно-аналитическое мероприятие, как обособленное мероприятие, в большей степени связано с проведением оценки и вынесением экспертного мнения о предмете и явлении, на которое распространяется компетенция Счетного комитета в процессе реализации своих функций.

На основании данных выводов, нами предлагается следующая общая формулировка экспертно-аналитического мероприятия. «Экспертно-аналитическое мероприятие представляет собой организационную форму осуществления экспертно-аналитической деятельности, посредством которой обеспечивается реализация функций, задач и компетенции Счетного комитета».

Также нами предложена более детальная формулировка, основанная на нормах проекта Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле». Экспертно-аналитическое мероприятие – оценка, проводимая в том числе по результатам аудита эффективности, аудита финансовой отчетности и аудита соответствия, эффективности деятельности объектов государственного аудита, эффективности управления финансовыми ресурсами государства и влияния этих процессов на социально-экономическое развитие страны.

В соответствии со статьей 12 проекта Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле» Счетный комитет посредством проведения государственного аудита и финансового контроля в соответствии с типами государственного аудита осуществляет анализ и оценку [5]:

1) формирования и исполнения республиканского бюджета в соответствии с принципами бюджетной системы Республики Казахстан;

2) эффективности деятельности объектов государственного аудита, реализации документов Системы

государственного планирования Республики Казахстан в части исполнения республиканского бюджета и использования активов государства, а по поручениям Президента Республики Казахстан также по иным направлениям;

3) влияния деятельности республиканских субъектов квазигосударственного сектора на развитие экономики или отдельно взятой отрасли экономики, социальной и других сфер государственного управления;

4) формирования и управления государственным и гарантированным государством долгом, деятельности по проведению мониторинга за валовым внешним долгом государства;

5) эффективности использования связанных грантов, бюджетных инвестиций, государственных и гарантированных государством займов, займов, привлекаемых под поручительство государства, и активов государства;

6) деятельности органов государственного аудита и финансового контроля;

7) обоснованности планирования, реализуемости и эффективности осуществления государственными органами и республиканскими субъектами квазигосударственного сектора закупок товаров, работ, услуг, порядка ценообразования, включая оценку разницы между размером выделенных (затраченных) национальных финансовых ресурсов на приобретение товаров, работ, услуг и рыночной стоимостью приобретенных товаров, работ, услуг;

8) эффективности управления активами субъектов квазигосударственного сектора.

Данная норма определяет сферу проведения экспертно-аналитических мероприятий, поскольку как показывает практика деятельности Счетного комитета Республики Казахстан и изучение опыта функционирования Счетной палаты Российской Федерации, проведение некоторых видов оценки является возможным как посредством проведения аудиторских мероприятий в соответствии с типами аудита, так и посредством проведения экспертно-аналитических мероприятий.

Основываясь на предложенных формулировках экспертно-аналитического мероприятия, в пределах сферы определенной законодательством, нами были выделены следующие виды экспертно-аналитических мероприятий:

1) оценка эффективности деятельности объектов государственного аудита;

2) оценка реализации документов Системы государственного планирования Республики Казахстан;

3) оценка реализации стратегий развития национальных холдингов;

4) оценка влияния деятельности республиканских субъектов квазигосударственного сектора на развитие экономики или отдельно взятой отрасли экономики, социальной и других сфер государственного управления;

5) оценка эффективности использования связанных грантов, бюджетных инвестиций, государственных и гарантированных государством займов, займов, привлекаемых под поручительство государства;

6) оценка эффективности управления государственной собственностью;

7) оценка эффективности управления активами субъектов квазигосударственного сектора;

8) оценка деятельности органов государственного аудита и финансового контроля.

Как следует из самой сущности экспертно-аналитического мероприятия, а также из зарубежной практики, процесс проведения каждого экспертно-аналитического мероприятия должен быть построен по аналогии исследования и являться гибким и уникальным, возможно использование различной информации, использование различных инструментов оценки и методик, включая общенаучные и специальные методы.

В этой связи полагаем, что излишняя регламентация и навязывание определенных методов и методик может негативно повлиять на результативность экспертно-аналитического мероприятия. Полагаем целесообразным регламентацию лишь общей последовательности действий в процессе организации, проведения и оформления результатов экспертно-аналитического мероприятия.

Как нами было отмечено, недостаточная распространенность экспертно-аналитических мероприятий в практике деятельности органов контроля также вызвана отсутствием методологического инструментария для проведения оценки деятельности объектов контроля. В рамках проведенного исследования, нами совместно с соисполнителем ТОО «Институт прикладной экономики» было предложено две методики, использование которых возможно в процессе проведения экспертно-аналитических мероприятий.

Первая из них «Методика оценки эффективности объекта контроля» направлена на проведение оценки

эффективности деятельности государственного органа. В соответствии с этой методикой предлагается проведение оценки деятельности государственных органов на основе интегрированного показателя, рассчитанного на основе трех ключевых критериев:

- критерий «Достижение целей и задач стратегического плана развития»
- критерий «Улучшение конечных результатов деятельности объекта контроля»
- критерий «Эффективность использования бюджетных средств».

Актуальной представляется вторая методика «Методика использования модели межотраслевого баланса при проведении оценки эффективности деятельности объекта контроля», основанная на применении модели межотраслевого баланса. Особенность данной методики заключается в том, что она позволяет провести оценку влияния деятельности объекта контроля на отрасли экономики. Это позволяет оценить мультипликативный эффект расходов, что является актуальным в условиях сокращения бюджетных расходов и секвестирования.

В целом, проведенное исследование показало, что на сегодняшний день имеется необходимость внедрения экспертно-аналитических мероприятий в целях обеспечения системного подхода к оценке реализации стратегических и программных документов и установлению их воздействия на социально-экономическое развитие страны и отдельных регионов. Это предопределено практическим значением стратегических и программных документов для обеспечения стабильного развития Республики Казахстан, а также низкой методологической проработанностью исследуемого вопроса на современном этапе.

Список использованных источников:

1. Материалы расширенного заседания Правительства Республики Казахстан под председательством Главы государства от 11 февраля 2015 года. / <http://www.akorda.kz/>
2. План первоочередных мероприятий по обеспечению устойчивого развития экономики и социальной стабильности Российской Федерации в 2015 году, утвержденный Распоряжением Премьер-министра от 27 января 2015 года №98-р. /сайт Правительства РФ/ <http://government.ru/>.
3. Отчет о работе Счетной палаты в 2014 году./ сайт Счетной палаты Российской Федерации / <http://audit.gov.ru/>.
4. Годовой отчет австралийского национального офиса аудитора за 2014 год / сайт Национального офиса аудита Австралии / <http://www.anao.gov.au/>.
5. Проект Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле» / <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1300001446/>
6. Ключевые слова: государственный аудит, мониторинг, оценка, контроль, эффективность, государственные программы, стратегические документы.
7. Негізгі сөздер: мемлекеттік аудит, мониторинг, бағалау, бақылау, тиімділік, мемлекеттік бағдарламалар, стратегиялық құжаттар.
8. Keywords: state audit, monitoring, evaluation, control, efficiency, government programs, strategic documents.

РГП «ЦЕНТР ПО ИССЛЕДОВАНИЮ
ФИНАНСОВЫХ НАРУШЕНИЙ»
СЧЕТНОГО КОМИТЕТА ПО КОНТРОЛЮ
ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА

СПЕКТР НАШИХ УСЛУГ

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕМЛЕКЕТТИК
Аудит

Исследование актуальных вопросов государственного финансового контроля и аудита

Повышение квалификации работников органов государственного финансового контроля

Проведение исследований в области экономики и финансов

Проведение тематических семинаров и тренингов

Выпуск финансово-экономического журнала «МЕМЛЕКЕТТИК АУДИТ-ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АУДИТ»

Подробная информация на сайте www.cifn.kz

ПРИГЛАШАЕМ К СОТРУДНИЧЕСТВУ

- научно-исследовательские институты
- консалтинговые и аудиторские компании
- общественные профессиональные организации
- независимых исследователей, ученых
- преподавателей ВУЗов
- магистрантов

РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН
010000, г. Астана, Левый берег, ул. Орынбор,
дом №8, «Дом министерств»

Тел./факс: 8 (7172) 74 19 31,
74 16 90, 74 17 33
www.cifn.kz

NURSEITOV A.

*Leading Expert on Economic Research Institute of the World Economics and Politics under the Fund of the First President of Kazakhstan – Leader of the Nation
PhD in Economics, Associate Professor*

NEW INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTION: THE ASIAN INFRASTRUCTURE INVESTMENT BANK

In the beginning of 2016 a new international financial institution - the Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) will be launched. It is being established as a multilateral development bank, and its mission is to provide financial support to the development of industrial infrastructure in Asia.

It is planned to use the potential of the new development bank, first of all, for the implementation of «The Silk Road Economic Belt» project, initiated by the Chairman of the Peoples Republic of China Xi Jinping during his address at the Nazarbayev University on September 7, 2013 during his state visit to Kazakhstan. With a view of strengthening of the economic relations and expansion of the Eurasian space’s development the Chinese leader has put forward a new model of cooperation of the regional countries through construction of unified railway network, creating a thoroughfare linking of the Pacific Ocean with the Baltic Sea, improvement of an across-the-border transportation infrastructure in order to create transport network connecting the Eastern, Western and Southern Parts of Asia. It will allow to strengthen commercial relations, as about 3 billion people live and huge markets are located there within the Silk Road Economic Belt area. In order to develop cooperation in the spheres of trade and investments barriers to trade must be eliminated, costs of trade and investment operations must be decreased, economic operations’ speed and quality must be increased. A strengthening the currency streams on the basis of making the payments in national currencies is important too. China has already signed about thirty swap arrangements with the central banks of other countries and aspires to make yuan an international currency of the same moral weight as US Dollar, Euro, the Japanese Yen, the British Pound Sterling have.

An expansion of geography of national currencies use, their more active use in an exchange and swaps in on-going

operations and capital transactions will allow to lower costs of financial operations, strengthen capacities of the countries as to mitigating the financial risks and raise the international competitiveness of regional economy.

Thus, Xi Jinping has offered a large-scale project aimed at a development of regional cooperation and transport infrastructure, strengthening the commercial relations and the currency streams, supported by signed with all nations of the Central Asia agreements on transition to national currencies in clearing operations.

Later the Peoples Republic of China (PRC) leader, during his visit to Indonesia in October, 2013, has put forward for the countries of the South East Asian region an another significant project named «the 21st Century Maritime Silk Road» which together with «the Silk Road Economic Belt» project have formed “the One Belt, One Road” long-term international development strategy. In essence, both projects play an important role in this strategy. One of them is aimed at a development of the Terrestrial Silk Road through the Central Asia attaining further Russia, Europe, Southern Asia and the Middle East, another one uses opportunities of the Maritime Silk Road going through the South China Sea, the Strait of Malacca, the Indian Ocean and attaining the Red Sea and the Mediterranean Sea and attaining at the same time coasts of both the Atlantic and Indian Ocean.

The Terrestrial Silk Road will help to lower a high level of China’s dependence on maritime shipping routes, because in compliance with the Kazakhstan Temir Zholy National Company data more than 98 % of transportations in an intercontinental freight traffic between Asia and Europe are provided via a sea transport.

Probably, a creation of a complex and open network of economic relations with Europe, Asia and Africa nations – in order to become the main catalyst of investments flow system and economic as well as trade growth is the

strategic purpose of China. China has sufficient financial resources for its realisation and its most important asset is an enormous by size domestic market and very many businessmen from many countries of the world aspire to enter the PRC domestic market. An industrial overproduction as to a number of kinds of the goods and a high investment potential of China create the necessary prerequisites for a growth in export of goods, services, investments and a labour force to neighbouring regions.

The Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) is becoming the key element of a new foreign policy strategy of China, which creation initiative belongs also to the Chinese leader. For the first time it has been aired at the summit of Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC) Economic Leaders that took place on Bali, Indonesia, on October 7, 2013. Then it was supposed that a rendering the assistance to infrastructural projects implementation in the countries of Asia for a gap in their economic development reduction would become the purpose of the new financial institution. Spheres of power, transport, logistics, an urban and rural infrastructure have been proposed as priority directions for financing. It has been supposed that the AIIB will supplement the World Bank and Asian Development Bank activities, but it will be focused more on infrastructure development.

A year later, on October 24, 2014, in Beijing founders of the bank have signed Memorandum of Understanding (MOU) to establish the AIIB. At a Special Ministerial Meeting following the signing of the MOU. China and 20 other Asian nations, including Kazakhstan, have taken part in the ceremony as founders of the bank. Participants of the October meeting have confirmed a candidacy of Mr. Jin Liqun, the Peoples Republic of China deputy finance minister, to-be-appointed as the AIIB Multilateral Interim Secretariat Secretary General, and they have decided to locate the new financial institution headquarters in Beijing. A volume of the bank initial capital will amount to USD 50 bln. with an actual paid-in capital volume amounting to USD 10 bln.

Signed by 50 countries, including Kazakhstan (other seven countries will sign it till the end of 2015), on June 29, 2015 the establishment agreement has allowed to make more dynamic a preparation process of a start of the bank operational activity, including the formation of administrative structures and personnel selection process. The development new bank might start to work at the beginning of 2016 after the ratification procedure completion by at least ten participating countries. According to the agreement on the AIIB establishment, the bank purposes are rendering the assistance to a sustainable economic development, creation of material welfare, improvement of the infrastructure network in Asia by means of investments into construction of it and others industrial sectors and also an advancement of regional cooperation and partnership.

Investments into an infrastructure of developing countries-regional AIIB members will become priority directions of the AIIB financing, including investments into power, transport and telecommunications, agriculture, water supply spheres, as well as an improvement of

sanitary conditions, the environment preservation, a town-planning and logistics.

It is provided in the bank founding documents that regional shareholders (37 Asian countries, including Kazakhstan) will own 75 % of the bank capital and a remaining 25 % will be shared between 20 countries located in other than the region parts of the world (Brazil, Germany, France, the Great Britain, etc.). Among the leading industrial nations the US and Japan have refused to participate in the AIIB founding activities.

The AIIB political line activities policy will be worked out by the Bank President, which duties are executed by the AIIB Multilateral Interim Secretariat Secretary General Jin Liqun, since September 1, 2015 together with vice-presidents. Only a representative of Asia can become the New Bank President. The Directors Board consisting of 12 members will not constantly sit at the bank headquarters that will allow to reduce a hierarchy of management levels. Representatives of China, India and Russia will become the Directors Board permanent members. A representation of other countries depends on a volume of their contribution to the bank authorised capital. Because 75 % of the AIIB capital belongs to countries of Asia and the Middle East, their representatives will hold nine places at the Board, whereas nations of the EU and other regions, will hold 3 places at the Directors Board, having contributed 25 % of the capital volume. The Governors Board which appoints directors, will hold the bank's annual meetings.

The AIIB cumulative authorised capital will make up USD 100 bln. A share of each country in the bank capital depends on the GDP size and the made contribution volume. The participating countries should pay a fifth part of the general volume of their own contribution to the bank capital and remaining 80 % they must provide on demand.

China with its USD 29.78 bln., India with USD 8.37 bln. and Russia with USD 6.54 bln. have become the AIIB largest investors. The Republic of Korea with USD 3.74 bln., Germany with its USD 4.48 billion and Australia with USD 3.69 bln. have become leaders among extraregional players. Also France (USD 3.37 bln.), Indonesia (USD 3.36 bln.), Brazil (USD 3.18 bln.) and the Great Britain (USD 3.0 bln.) have become members of the club of bank's biggest ten investors. USD 729.3 mln. is a value of our nation, Kazakhstan contribution to the bank authorised capital, against this background,

According to the AIIB establishment agreement, the Peoples Republic of China has obtained 30.34 % of the bank shares, India – 8.52 %, Russia – 6.6 %. China, India and Russia have obtained 26 %, 7.51 % and 5.93 % of votes accordingly. The difference between shares' volumes and votes' volumes is caused by a reason that 15 % of votes are equally distributed between all founders of the bank regardless of their share in the capital. It is arranged in the aforesaid way in order to mitigate an influence of the main holders of shares, having limited of the leaders triplet's maximal influence by 40 % of votes. As a result they will not have an opportunity to dictate the policy during the decision-making processes because in order to attain a positive result in the procedure one must obtain a support of three quarters of all votes.

The choice of a transaction currency within the framework of the AIIB activity has become an important issue to-be-considered. At first, it was supposed that besides use of any certain currency (US dollar or yuan) at the bank, a separate clearing-off means on the basis of a currency basket of the AIIB Asian member countries could be introduced. Probably, loans and clearing-off operations connected with transactions in the Chinese currency can use yuan as a clearing currency. Now only clearing-off in yuans procedures and the AIIB currency basket use outlines are existing there at the bank that will promote an increase in a share of national currencies of Asian countries in the international investments structure.

The AIIB can set up special funds for a direct financing of projects of a special purpose. Such funds were set up, for example, at the Asian Development Bank. They are financed basically by Japan. In addition to the authorised capital stock, the AIIB can borrow funds from other international development institutions. However, in the beginning, the bank, probably, will take up loans basically from China and Hong Kong, not from the international capital markets.

The AIIB plans to use potentials of Hong Kong as the major international financial centre, including its function as a platform for bonds issues. Because this former British enclave has a number of important advantages: firstly, a developed financial market with favourable conditions for issue of securities is working here, secondly, the Hong Kong market is easily accessible for international investors, thirdly, Hong Kong has accumulated a wide experience on an issuance of Islamic bonds («sukuk»).

It is important taking into account that many countries located along the Silk Road are Muslim countries and prefer to attract funds using the Islamic «sukuk» bonds that gives them a chance to make investments and make profit, without breaking the Shariah laws forbidding a collection and receipt of loan interests. It is necessary to take into consideration that Hong Kong is a major renminbi (yuan) offshore market, rendering the first class services on asset management. From the point of view of logistics, the city serves as the major centre of the international sea and air cargo transportation.

Besides, such a large infrastructural project as a construction of 30 kilometres long the Hong Kong–Zhuhai–Macau Sea Bridge construction is underway in Hong Kong now. All the aforesaid causes enable it to become a leading financial platform for attraction of investments within

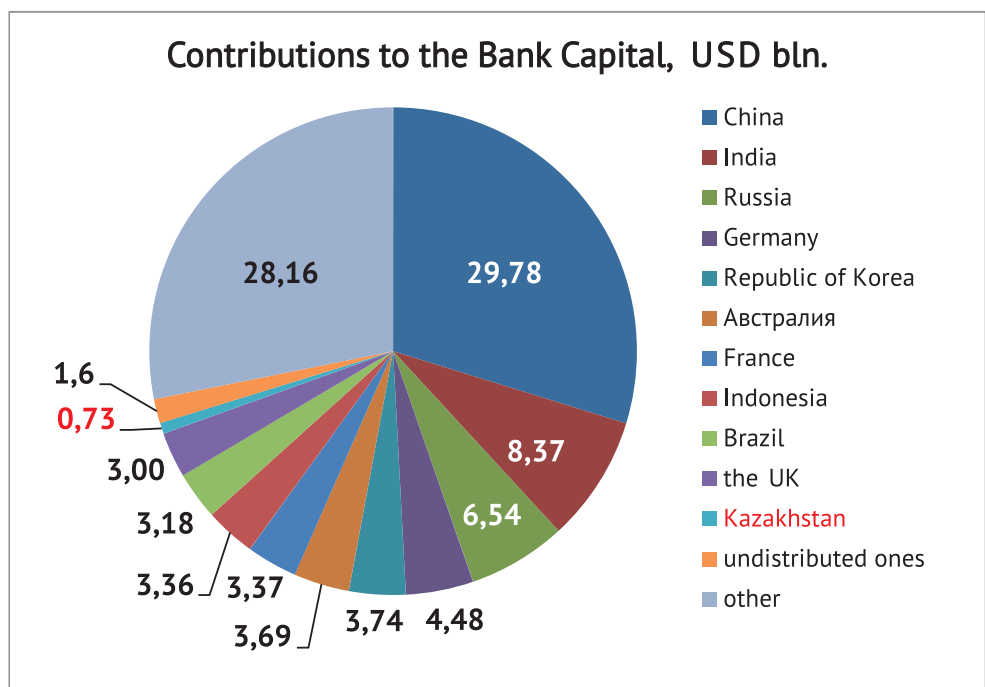
the framework of “the One Belt, One Road” strategy. All the more, Hong Kong itself is interested in participation in this large-scale strategy implementation aimed at a strengthening of commercial and infrastructural communications between Asia, Europe and Africa. Therefore a discussion at the AIIB on a possibility of opening the office in Hong Kong was not accidental event.

An establishment of a new international financial institution - i.e. of the AIIB - became a subject of various discussions and disputes.

By some experts the AIIB, the Silk Road Fund and the BRICS Development Bank are considered the competitors of the World Bank, the Asian Development Bank and IMF where the US and Japan dominate. In the US opinion it is better for China to invest funds through existing international financial institutions. However, the US makes its providing of loans conditional on a fulfillment of special conditions (respect for human rights, protection of the environment, etc.)

It is necessary to take into consideration that the US could not fulfil its promise and grant more votes to China and other major emerging market countries in these financial institutions. As a result nations of the West risk to find themselves in the new world with the several competing regional powers and opposition between multilateral institutions if they will not update establishments and rules that have been supporting the international financial order for a long time. The US and Japan have rejected also an offer to take part in the AIIB founding, having specified as the reason of such a decision their concern as to an acceptable level of a debt, protection of the environment and doubts relating to an adequate transparency and governance standards of the bank.

Besides, they are worried that China can use the AIIB for advancement of its own geopolitical and economic interests. Probably, such a position is caused by fears and apprehensions as to a materialization of an idea that

China will become the leading global economic power and will oppose an existing undivided rule of the US Dollar. However, China is focused more on its own internal problems and it does all its best to persuade others in the international arena that founding the new banks and creation of regional associations aim is not creation of an opposition to the West's interests. PRC demonstrates a desire to be on friendly terms with all players, taking into consideration their interests and needs.

Some other experts assert that AIIB can supplement the limited capacities of the existing international financial organisations in respect of financing the infrastructure development and the global economy development.

At the same time, a prominent economist Kenneth Rogoff truly says that in similar discussions they paid far too little attention to understanding why multilateral development lending has so often failed, and what might be done to make it work better. In his opinion, multilateral development institutions have probably had their most consistent success when they serve as "knowledge" banks, helping to share experience, best practices, and technical knowledge, their greatest failures have come from funding grandiose projects that were not in line with the long-term development purposes. Dam construction is a leading historical example.

Quite often costs invariably far exceed initial estimates, and planners often woefully underestimate the skills and funding needed to ensure maintenance and repairs. In general, there is a tendency to overestimate the economic benefits of big infrastructure projects in countries riddled by poor governance and corruption, and to underestimate the long-run social costs of having to repay loans. Obviously, the AIIB runs this risk. Bank activities assessment not on the basis of volumes of its financing of projects, but on the basis of the ways and method how it chooses them is of a considerable importance. If the AIIB views itself mainly as a knowledge bank, rather than a funding vehicle, it could provide real added value. The AIIB has decided to assume as a basis the best practices, including ones of the World Bank and the Asian Development Bank.

The initiative of China on the AIIB founding has proven to be timely and important step for the Asian countries worried by a problem of qualitatively updating their own national infrastructure systems. In compliance with the ADB estimations, a huge infrastructure needs across developing Asia make up USD 8 bln. until 2020, at the same time investments into an infrastructure serves as an effective way of stimulation of the economic growth. Taking into account China and other large countries financial capacities one can say that the AIIB investments within "the One Belt, One Road" strategy framework will promote an economic development of the partnering countries lacking in investments from existing international financial institutions. In the end, a growth of economy of the region will do the Chinese economy and strengthening of its positions in the world good.

Interest of Kazakhstan in the new development bank relates to developing the investment and infrastructural cooperation on the Eurasian space. All the more, Kazakhstan was one of the first countries of the region

to start to make arrangements for revival of the Great Silk Road. President Nursultan Nazarbayev initiatives on «the Western Europe - the Western China» autobahn, the Aktau seaport and also the railway connecting China with Turkmenistan and Iran through the "Khorgos" Special Economic Zone construction are linked to it. Kazakhstan aspires to become at AIIB regional hub in Astana where the international financial centre for the entire Central Asian region is already being created.

The status of Kazakhstan as a regional member opens access to the AIIB funds. Therefore it is important for Kazakhstan to actively participate in the bank activities and offer concrete infrastructural projects. According to the Republic of Kazakhstan Ministry of National Economy data, the Kazakhstan representative participation in the AIIB activities issue will be considered after an approval by the Bank's Board of Governors of the internal subordinate regulatory documents defining its operational and personnel selection rules, and a list of infrastructural projects is planned to prepare and file to the bank at the beginning of 2016, i.e. after the start of the bank activities.

The Silk Road transportation-logistical and financial infrastructure development has been embodied in the "Nurly zhol" program, proposed in the State of the Nation Address of the Head of the State to the Kazakhstani people on November 11, 2014, and in China - in a new "the One Belt, One Road" strategy. In essence, they are united by a common ideology aimed at linking the European markets with the Asian ones via the Central Asia infrastructures system where Kazakhstan is becoming a key and important partner.

At the same time, China became the largest trading partner of Kazakhstan, along with EU and Russia. In compliance with the national statistics data, its share in Kazakhstani exports and imports turnover has grown from level of about 6 % in 2000 to 14.4 % in 2014, having reached a volume of USD 17.2 bln. E.g., Kazakhstani exports to China amounted to USD 9.8 bln. (12.5 % of the national exports total volume), and import - almost USD 7.4 bln. (5.6 % of the national imports total volume). However, owing to China's demand for commodities reduction export volumes decreased over the last three years that has led to a 4.1 times reduction of a positive balance of a trade of Kazakhstan regarding commercial relations with the Peoples Republic of China: from about USD 9.8 bln. in 2011 to USD 2.4 bln. in 2014.

For Kazakhstan China became not only a huge market for goods sale, but also an exit route linking the country with the international economic space through the Pacific port of Lianyungang where the joint Kazakhstani-Chinese logistical terminal has started to function in May, 2014. It has been created for ensuring the increase in Kazakhstani export-import and transit potentials via use of railway routes, providing a connection to the dynamically developing countries of the Asian-Pacific Region and South East Asia.

Kazakhstan co-operates for quite a long time with China in power-producing and extractive sectors of the economy. A new stage of strategic partnership of two countries is starting to take place owing to the interaction

activization in the economy secondary production sectors, including the engineering industry and raw materials processing industry. Kazakhstan, as well as other countries of the Central Asia, will receive from China hydroelectric power stations, the equipments for industrial enterprises and pipelines in exchange for oil, gas, metals and other commodities. At the negotiations between the President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev and the Chairman of the Peoples Republic of China Xi Jinping in Beijing, that took place on August 31, 2015, they have already reached an arrangement on founding the 45 joint objects, and in regard to 25 of the objects they have signed agreements with a total sum amounting to USD 23 bln. Thereupon the AIIB and Silk Road Fund capacities use for cooperation development in such spheres as manufacturing, investments, trade, power production, an infrastructure and high technologies is becoming more important tool.

Earlier during negotiations in Moscow on May 8, 2015 heads of the states of PRC and Russia declared a creation of “a Common Economic Space of Eurasia» via conjugation of the Chinese “One Belt, One Road” strategy and the Eurasian Economic Union which members are Russia, Armenia, Belarus, Kazakhstan and Kyrgyzstan. The EEU primary aim is ensuring a free movement of the goods, services, investments and labour within the framework of unified customs territory. The EEU common market is becoming more important for the Silk Road Economic Belt project, providing for a free trade zone creation, trade norms and rules standardization, a close coordination of external trade with the third countries.

In case of a regional integration’s successful realisation it is possible that China will strengthen its own economic dominance on the Eurasian space. China can become a stronger trade and economic partner in the Russian-Chinese union, a probability of this turn of events determines aforesaid opinion about possible PRC dominance in the future. Russia – with sanctions of the West imposed on it – is able to propose to its Eastern neighbour only expensive energy resources, mineral raw materials and weaponry, and against the background of aforesaid situation, a weakness of Russia is appreciably notable.

As a whole, the Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) – its authorized capital amounts USD 100 billion – along with the World Bank, the ADB and IMF can become an important international institution specialized in the Asian countries infrastructure financing, including infrastructure financing in Kazakhstan and neighbouring countries of the Central Asia. The new development bank is interested not in ousting the existing financial institutions, it is interested in ensuring the regional economy development. Therefore their general efforts can lead to attraction of big investments into development of Asia. All the more, the AIIB cooperation with the ADB, the World Bank and IMF has already begun.

There appear to be sufficient reasons for Kazakhstan to present its own list of infrastructural projects, without awaiting the ending of all organizational procedures on the new bank founding. All the more, China intends to make on the average USD100bln. investments abroad every year during the current five-year period, probably, using thereto the AIIB, along with the Silk Road Fund and the BRICS Development Bank.

An establishment of a new international financial institution is a positive process for the Global Economy, because it gives an opportunity of attracting more funds and directing the funds to rendering an assistance to the poor countries development, and as to the countries with the average income level it gives an opportunity of ensuring the transport, communications and energy sector development.

It is important also to proceed not only from the assumption that infrastructural projects benefit those who implement them, but it is important to consider these projects through a prism of corridors of the future economic development as zones of new industries and a social infrastructure now being created, and being implemented around them transportation or energy projects. It leads to changes in conceptions about logistics, passengers and cargoes flows and this alterations open new opportunities for business, population and interested countries.

The bibliography:

1. Акижанов С. Казахстан стал одним из соучредителей Азиатского банка инфраструктурных инвестиций // Kazinform. – 2014. – 24 октября.
2. Глава АБИИ пообещал запустить работу банка до конца года // INTERFAX. —2015. – 25 августа.
3. Нехайчук Ю. Азиатский банк инфраструктурных инвестиций возглавил представитель Китая // Ведомости. – 2014. – 25 августа.
4. Зюзин Н. Новый Азиатский банк намерен задействовать финансовые возможности Гонконга – министр // ТАСС. – 2015. – 20 июля.
5. Казахстану будет принадлежать меньше 1 % акций АБИИ // Курсив. – 2015. – 3 июля.
6. Выступление Председателя КНР Си Цзиньпина в Назарбаев университете (полный текст) // Посольство Китайской Народной Республики в Республике Казахстан. – 2013. – 16 сентября.
7. Сыроежкин К. Экономический пояс на Шелковом пути... с китайскими иероглифами // Байтерек. – 2013. - № 12.
8. Спенс М. Китай платит другим за будущее // Ведомости. – 2015. – 6 июля.
9. Коростиков М., Едовина Т. Россию вписали в рецепт инвестиций по-пекински // Коммерсант. – 2015. – 29 июня.
10. Kenneth Rogoff . Will China’s Infrastructure Bank Work?/ Read more at <http://www.project-syndicate.org/commentary/china-aiib-recommendations-by-kenneth-rogoff-2015-04#860IEhwpXj46T5Qb.99>
11. Китай может получить право вето в Азиатском банке инфраструктурных инвестиций // ТАСС. – 2015. – 16 июня.
12. Исаев А. Китай укрепляет рычаги экономической дипломатии // EastRussia. – 2015. – 29 мая.
13. Комментарий: Разработка Устава АБИИ обладает историческим значением // Агентство Синьхуа. – 2015. – 25 мая.
14. Слотер Э.-М. Успех AIIB – дипломатическое фиаско США // Ведомости. – 2015. – 27 мая.
15. В Астане может быть создан региональный хаб Азиатского банка инфраструктурных инвестиций // Казинформ. – 2015. – 15 мая.

1-СҰРАҚ. КВАЗИМЕМЛЕКЕТТІК СЕКТОР СУБЪЕКТИЛЕРІН ЖАРҒЫЛЫҚ КАПИТАЛЫНА САЛЫМ РЕТІНДЕ НЕГІЗГІ ҚАРАЖАТТЫ БЕРУ ҚАРАЙ ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛАДЫ ?

Жауап: Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2010 жылғы 3 тамыздағы № 393 Бұйрығымен бекітілген, 12.10.2013ж. № 481 өзгертілген Мемлекеттік мекемелерде бухгалтерлік есеп жүргізу ережесіне (бұдан әрі - Қағидалары) сәйкес әрі осы Қағидалардың 88-1 тармағына сай квазимемлекеттік сектор субъектілерін түзуге немесе толықтыруға бюджеттік бағдарламалар әкімшісі берген негізгі қаражатты бухгалтерлік есепте көрсету Қазақстан Республикасы Үкіметінің, жергілікті атқарушы органдардың, мемлекеттік мүлікті иелену бойынша уәкілетті органның шешімдері негізінде жүргізіледі.

Мемлекеттік мүлік туралы Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес баланстық құны бойынша квазимемлекеттік сектор субъектілерін (мемлекеттік кәсіпорындарды) түзуге немесе толықтыруға негізгі қаражатты беру кезінде бюджеттік бағдарламалар әкімшісі мынадай жазба жүргізеді: 2120 «Ұзақ мерзімді қаржылық инвестициялар» шотының дебеті 2300 «Негізгі құралдар» кіші бөлімі шоттарының кредиті; 2391 «Негізгі құралдардың жинақталған амортизациясы» қосалқы шотының дебеті және 2300 «Негізгі құралдар» шоттарының кредиті; бір мезгілде: есептен шығарылған негізгі құралдар бойынша күрделі салымдарды қаржыландырудың сомасын есептен шығару: 5011 «Күрделі салымдарды қаржыландыру» шотының дебеті және 6020 «Күрделі салымдарды қаржыландырудан түсетін кірістер» шотының кредиті.

Қазақстан Республикасының мемлекеттік мүлік туралы заңнамасына сәйкес жауапкершілігі шектеулі серіктестіктердің жарғылық капиталына мүліктік салым ретінде не Қазақстан Республикасының бағалау қызметі туралы заңнамасына сәйкес бағалаушы жүргізген берілетін негізгі құралдарды бағалау нәтижелері бойынша бюджеттік бағдарламалар әкімшісінің акционерлік қоғамдардың акцияларын сатып алуға ақы төлеу үшін негізгі құралдарды беру кезінде жазбалар жүргізіледі. Негізгі құралдарды қайта бағалау (жете бағалау): 2300 «Негізгі құралдар» шотының дебеті және 5111 «Негізгі құралдарды қайта бағалауға резерв» қосалқы шотының кредиті;

5111 «Негізгі құралдарды қайта бағалауға резерв» қосалқы шотының дебеті және 2391 «Негізгі құралдардың жинақталған амортизациясы» шотының кредиті. Негізгі құралдарды беру: 2120 «Ұзақ мерзімді қаржылық инвестициялар» шотының дебеті және 2300 «Негізгі құралдардың» кіші бөлімі шоттарының кредиті;

2391 «Негізгі құралдардың жинақталған амортизациясы» қосалқы шотының дебеті және 2300 «Негізгі құралдар» кіші бөлімі шоттарының кредиті; бір мезгілде: есептен шығарылған негізгі құралдар бойынша күрделі салымдарды қаржыландырудың сомасын есептен шығару:

5011 «Күрделі салымдарды қаржыландыру» қосалқы шотының дебеті және 6020 «Күрделі салымдарды қаржыландырудан түсетін кірістер» шотының кредиті; негізгі құралдарды қайта бағалау бойынша резервті есептен шығару:

5111 «Негізгі құралдарды қайта бағалауға резерв» қосалқы шотының дебеті және 5220 «Алдағы жылдардағы қаржы нәтижесі» шотының кредиті.

СҰРАҚ 2. БЮДЖЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫ ӘКІМШІСІ ҰЗАҚ МЕРЗІМДІ АКТИВТЕРДІ САТЫП АЛУЫ ЖӘНЕ КҮРДЕЛІ ҚАРЖЫ СИПАТЫНДАҒЫ ОПЕРАЦИЯЛАРМЕН ҚАЙТАРУСЫЗ МЕМЛЕКЕТТІК КӘСІПОРЫНДАРДЫ ҚАРЖЫЛАНДЫРУ ҮШІН ҚАНДАЙ ЖОЛМЕН ЖҰМЫСТАРДЫ ІСКЕ АСЫРАДЫ?

Жауап: Мемлекеттік мекемелерде бухгалтерлік есеп жүргізу ережесін бекіту туралы (бұдан әрі - Қағидалары) Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2010 жылғы 3 тамыздағы № 393 Бұйрығымен бекітілген аталған қағидаларға сай 124-1-тармағында «Бюджеттік бағдарламалар әкімшісі ұзақ мерзімді активтерді сатып алу үшін мемлекеттік кәсіпорындарды өтеусіз қаржыландыру бойынша операцияларды және күрделі сипаттағы шығындарды жүзеге асыруды шоттардың мынадай корреспонденцияларымен көрсетеді: ақшалай қаражатты аудару кезінде: 1280 «Өзге қысқа мерзімді дебиторлық берешек» шотының дебеті және 1081 «Қаржыландырудың жеке жоспары бойынша міндеттемелерді қабылдауға арналған жоспарлы тағайындаулар», 1091 «Қаржыландырудың жеке жоспары бойынша міндеттемелерді қабылдауға арналған жоспарлы тағайындаулар» қосалқы шоттарының кредиті;

ақшалай қаражатты мақсатты пайдалану үшін мемлекеттік кәсіпорындардан тиісті растайтын құжаттарды алу кезінде: 7140 «Өзге операциялық шығыстар» шотының дебеті және 1280 «Өзге қысқа мерзімді дебиторлық берешек» шотының кредиті.

СҰРАҚ 3: МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕЛЕРІ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ ПРОЦЕСТЕ НЕГІЗГІ ҚАРАЖАТТАРЫНЫҢ ЖӨНДЕУ ШЫҒЫНДАРЫНЫҢ МӘСЕЛЕРІ ТУЫНДАЙДЫ. МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕЛЕРІ ШЫҒЫНДАРЫН ЕСЕПКЕ АЛУЫ ҮШІН ҚАНДАЙ КРИТЕРИЙЛЕРДІ БАСШЫЛЫҚҚА АЛУЫ ТИІС? АҒЫМДАҒЫ ЖӨНДЕУГЕ НЕМЕСЕ КҮРДЕЛІ ЖӨНДЕУГЕ АРНАЛҒАН ШЫҒЫСТАРДЫ «КАПИТАЛДЫҚ САЛЫНЫМДЫ ҚАРЖЫЛАНДЫРУ» БӨЛІГІНЕ ЖАТҚЫЗУҒА БОЛА МА, ОСЫ ЖӨНДЕУГЕ АРНАЛҒАН ШЫҒЫСТАРДЫ ОБЪЕКТ НЕГІЗГІ ҚАРАЖАТТАРЫНЫҢ ҚҰНЫ ОДАН ӘРІ ҚЫМБАТТАУЫНА ӘКЕП СОҒАДЫ ДЕП БОЛЖАМДАУҒА БОЛА МА?

Жауап: Мемлекеттік мекемелерде бухгалтерлік есеп жүргізу ережесін бекіту туралы Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2010 жылғы 3 тамыздағы №393 Бұйрығымен бекітілген, 24.07.2012ж. өзгертілген қағидаларының 273-тармағына сәйкес негізгі құралдар объектілеріне объектінің техникалық жағдайын сақтау мен қолдау мақсатында жүргізілетін қызмет көрсетуге, ағымдағы жөндеуге және негізгі құралдарды қолданысқа беруге жұмсалатын шығындар алғашқы құнды өсірмейді, ал олар туындау кезіндегі ағымдағы шығыстар ретінде танылады. Кітаптарды жөндеуге және қайта жөндеуге, оның ішінде екінші рет түптеуге жұмсалатын шығындар кітап құнын өсіруге жатқызылмайды және шығысқа есептен шығарылады.

Жөндеуге жұмсалатын шығындарды есептен шығару мынадай жазбамен көрсетіледі: 7090 «Ағымдағы жөндеуге арналған шығыстар» шотының дебеті және

3210 «Жеткізушілерге және мердігерлерге қысқа мерзімді кредиторлық берешек» шотының кредиті.

Мемлекеттік мекемелерде бухгалтерлік есеп жүргізу ережесін бекіту туралы Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2010 жылғы 3 тамыздағы №393 Бұйрығымен бекітілген, 2012 ж. 24 шілдедегі өзгерістері бар қағидаларының 273-тармағына сәйкес негізгі құралдар объектілерінің құрылысын аяқтау, толық жабдықтау мен қайта жаңарту бойынша жұмыстарын жүргізу кезінде мемлекеттік мекеменің шығындары олардың құнын өсіреді. Бұл ретте егер мемлекеттік мекемеге болашақ экономикалық пайдалар алғашқы бағаланған нормалардан тыс түссе, кейінгі күрделі салымдар нәтижесінде негізгі құралдар объектілерінің баланстық құнын өсіру жүргізіледі.

Болашақ экономикалық пайдаларды (күрделі салымдарды) арттыратын шығындардың үлгілері:

- оның қуаттылығын қоса алғанда пайдалы қолданылу мерзімін ұзарту үшін негізгі құралдар объектілерінің модификациясы;
- өнім сапасын анағұрлым жақсартуға қол жеткізу үшін машиналардың бөлшектерін жетілдіру;
- бұрын бағаланған шығындарды анағұрлым қысқартуға мүмкіндік беретін жаңа өндірістік үрдістерді енгізу.

ВОПРОС 1. КАК ОСУЩЕСТВЛЯЕТСЯ ПЕРЕДАЧА ОСНОВНОГО СРЕДСТВА В КАЧЕСТВЕ ВКЛАДА В УСТАВНОЙ КАПИТАЛ СУБЪЕКТОВ КВАЗИГОСУДАРСТВЕННОГО СЕКТОРА?

Отвеч: В соответствии с пунктом 88-1 Правил ведения бухгалтерского учета в государственных учреждениях, утвержденных приказом Министра финансов Республики Казахстан от 3 августа 2010 года № 393, с изменениями от 24.07.2012 г. № 348 и изменениями от 12.10.2013 г. № 481 (далее - Правила) Отражение в бухгалтерском учете передачи основного средства администратором бюджетных программ на образование или пополнение уставного капитала субъектов квазигосударственного сектора производится на основании решений Правительства Республики Казахстан, местных исполнительных органов, уполномоченного органа по распоряжению государственным имуществом.

При передаче, в соответствии с законодательством Республики Казахстан о государственном имуществе, основных средств на образование или пополнение уставного капитала субъектов квазигосударственного сектора (государственных предприятий) по балансовой стоимости администратором бюджетных программ производятся записи:

дебет счета 2120 «Долгосрочные финансовые инвестиции» и кредит счетов подраздела 2300 «Основные средства»;

на сумму накопленной амортизации:

дебет субсчета 2391 «Накопленная амортизация основных средств» и кредит счетов подраздела 2300 «Основные средства»;

одновременно: на списание суммы финансирования капитальных вложений по выбывшим основным средствам:

дебет субсчета 5011 «Финансирование капитальных вложений» и кредит счета 6020 «Доходы от финансирования капитальных вложений».

При передаче, в соответствии с законодательством Республики Казахстан о государственном имуществе, основных средств в качестве имущественного вклада в уставный капитал товариществ с ограниченной ответственностью либо в оплату приобретения акций акционерных обществ администратором бюджетных программ по результатам оценки передаваемых основных средств, произведенных оценщиком в соответствии с законодательством Республики Казахстан об оценочной деятельности, производятся записи.

Переоценка (дооценка) основных средств:

дебет счета 2300 «Основные средства» и кредит субсчета 5111 «Резерв на переоценку основных средств»;
на сумму корректировки накопленной амортизации:
дебет субсчета 5111 «Резерв на переоценку основных средств» и кредит счета 2391 «Накопленная амортизация основных средств».

Передача основных средств:

дебет счета 2120 «Долгосрочные финансовые инвестиции» и кредит счетов подраздела 2300 «Основные средства»;

на сумму накопленной амортизации:

дебет субсчета 2391 «Накопленная амортизация основных средств» и кредит счетов подраздела 2300 «Основные средства»;

одновременно: на списание суммы финансирования капитальных вложений по выбывшим основным средствам:

дебет субсчета 5011 «Финансирование капитальных вложений» и кредит счета 6020 «Доходы от финансирования капитальных вложений»;

списание резерва по переоценке основных средств:

дебет субсчета 5111 «Резерв на переоценку основных средств» и кредит счета 5220 «Финансовый результат предыдущих лет».

ВОПРОС 2. КАКИМ ОБРАЗОМ АДМИНИСТРАТОР БЮДЖЕТНЫХ ПРОГРАММ ОТРАЖАЕТ ОПЕРАЦИИ ПО БЕЗВОЗМЕЗДНОМУ ФИНАНСИРОВАНИЮ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ДЛЯ ПРИОБРЕТЕНИЯ ДОЛГОСРОЧНЫХ АКТИВОВ И ЗАТРАТ КАПИТАЛЬНОГО ХАРАКТЕРА?

Отвеч: В соответствии с пунктом 124-1 Правил ведения бухгалтерского учета в государственных учреждениях, утвержденных приказом Министра финансов Республики Казахстан от 3 августа 2010 года № 393, с изменениями от 24.07.2012 г. № 348 и изменениями от 12.10.2013 г. № 481 (далее - Правила) Администратор бюджетных программ осуществление операций по безвозмездному финансированию государственных предприятий для приобретения долгосрочных активов и затрат капитального характера отражает следующими корреспонденциями счетов:

при перечислении денежных средств: дебет счета 1280 «Прочая краткосрочная дебиторская задолженность» и кредит субсчета 1081 «Плановые назначения на принятие обязательств по индивидуальному плану финансирования», 1091 «Плановые назначения на при-

нятие обязательств по индивидуальному плану финансирования»;

при получении от государственных предприятий соответствующих подтверждающих документов по целевому использованию денежных средств: дебет счета 7140 «Прочие операционные расходы» и кредит счета 1280 «Прочая краткосрочная дебиторская задолженность».

ВОПРОС 3: В ПРОЦЕССЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО УЧРЕЖДЕНИЯ ВОЗНИКАЮТ ЗАТРАТЫ НА РЕМОНТ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ. КАКИМИ КРИТЕРИЯМИ ГОСУДАРСТВЕННОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ ДОЛЖНО РУКОВОДСТВОВАТЬСЯ ДЛЯ ПОСТАНОВКИ НА УЧЕТ ЗАТРАТ, КАК ТЕКУЩИЕ ИЛИ КАПИТАЛЬНЫЕ, И МОЖНО ЛИ СЧИТАТЬ ДАННЫЕ ЗАТРАТЫ НА РЕМОНТ «ФИНАНСИРОВАНИЕМ КАПИТАЛЬНЫХ ВЛОЖЕНИЙ», ЧТО ПРЕДПОЛАГАЕТ В ДАЛЬНЕЙШЕМ УВЕЛИЧЕНИЕ СТОИМОСТИ ОБЪЕКТОВ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ?

Ответ: В соответствии с пунктом 273 Правил ведения бухгалтерского учета в государственных учреждениях, утвержденных приказом Министра финансов Республики Казахстан от 3 августа 2010 года № 393, с изменениями от 24.07.2012 г. № 348 и изменениями от 12.10.2013 г. № 481 (далее - Правила) затраты на обслуживание объекта основных средств, на ремонт и эксплуатацию основных средств, производимые в целях сохранения и поддержания технического состояния объекта,

первоначальную стоимость не увеличивают, а признаются как текущие расходы в момент их возникновения. Списание затрат на ремонт отражается записью: дебет счета 7090 «Расходы на текущий ремонт» и кредит счета 3210 «Краткосрочная кредиторская задолженность поставщикам и подрядчикам».

В соответствии с пунктом 271 Правил № 393 затраты государственного учреждения при проведении работ по достройке, дооборудованию или реконструкции объектов основных средств увеличивают их стоимость. При этом, увеличение балансовой стоимости объектов основных средств в результате последующих капитальных вложений производится в случае, если будущие экономические выгоды сверх первоначально оцененных норм поступят в государственное учреждение.

Примерами затрат, увеличивающих будущие экономические выгоды (капитальные вложения), могут быть затраты на:

- модификацию объекта основных средств для продления срока его полезного использования, включая повышение его мощности;
- усовершенствование деталей машин для достижения значительного улучшения качества продукции;
- внедрение новых производственных процессов, позволяющих значительно сократить ранее оцененные затраты.

**ГРАФИК СЕМИНАРОВ-ТРЕНИНГОВ ПО ПОВЫШЕНИЮ КВАЛИФИКАЦИИ
НА 2015 ГОД В Г.АСТАНЕ НА IV КВАРТАЛ 2015 ГОДА
РГП «ЦЕНТР ПО ИССЛЕДОВАНИЮ ФИНАНСОВЫХ НАРУШЕНИЙ»
СЧЁТНОГО КОМИТЕТА ПО КОНТРОЛЮ ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА**

№ п/п	Наименование семинара	Начало	Продолжительность (кол-во дней)	Завершение	Стоимость (с НДС)
ОКТАБРЬ					
1	Повышение качества работы в ревизионных комиссиях - 24 ч.	05.10.2015	3	07.10.2015	53 000,00
2	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также особенности его корректировки и внесения изменений - 16 ч.	12.10.2015	2	13.10.2015	35 000,00
3	Разработка плана развития национальных управляющих холдингов, национальных холдингов, национальных компаний, акционером которых является государство, за исключением акционерного общества «ФНБ» Самрук-Казына» - 16 ч.	15.10.2015	2	16.10.2015	35 000,00
4	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 40 ч.	19.10.2015	5	23.10.2015	65 000,00
5	МСФО для МСБ - 40 ч.	26.10.2015	5	30.10.2015	55 000,00
НОЯБРЬ					
1	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 ч.	09.11.2015	2	10.11.2015	35 000,00
2	Бюджетное законодательство и его применение – 16 ч.	12.11.2015	2	13.11.2015	35 000,00
3	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 40 ч.	16.11.2015	5	20.11.2015	65 000,00
4	Теория и практика управления рисками в государственных и негосударственных организациях - 16 ч.	23.11.2015	2	24.11.2015	70 000,00
5	Новое в МСФО – 8 ч.	27.11.2015	1	27.11.2015	55 000,00
6	Составление отчета по исполнению плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП на основе финансовой отчетности - 16 ч.	30.11.2015	2	01.12.2015	35 000,00

**ГРАФИК СЕМИНАРОВ-ТРЕНИНГОВ ПО ПОВЫШЕНИЮ КВАЛИФИКАЦИИ
НА 2016 ГОД В Г. АСТАНЕ
РГП «ЦЕНТР ПО ИССЛЕДОВАНИЮ ФИНАНСОВЫХ НАРУШЕНИЙ»
СЧЁТНОГО КОМИТЕТА ПО КОНТРОЛЮ
ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА**

№ п/п	Наименование семинара	Начало	Продолжительность (кол-во дней)	Завершение	Стоимость (с НДС)
ЯНВАРЬ					
1	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	20.01.2016	1	20.01.2016	20.01.2016
2	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 ч.	25.01.2016	2	26.01.2016	26.01.2016
3	Изменения в налоговом законодательстве Республики Казахстан - 10 ч.	29.01.2016	1	29.01.2016	29.01.2016
ФЕВРАЛЬ					
1	Контроль (аудит) финансовой отчётности в государственном и квазигосударственном секторах - 36 а.ч.	22.02.2016	5	26.02.2016	50 000,00
2	Бюджетное законодательство и его применение – 16 ч.	11.02.2016	2	12.02.2016	35 000,00
3	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 ч.	18.02.2016	2	19.02.2016	35 000,00
4	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	15.02.2016	1	15.02.2016	35 000,00
5	Изменения в налоговом законодательстве Республики Казахстан - 10 ч.	29.02.2016	1	29.02.2016	35 000,00
МАРТ					
1	Контроль (аудит) финансовой отчётности в государственном и квазигосударственном секторах - 36 а.ч.	29.02.2016	5	04.03.2016	50 000,00
2	Теория и практика управления рисками в государственных и негосударственных организациях - 16 ч.	03.03.2016	2	04.03.2016	70 000,00
3	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	11.03.2016	1	11.03.2016	35 000,00
4	Новое в МСФО – 8 ч.	14.03.2016	1	14.03.2016	55 000,00
5	Новое в МСФО ОС – 8 ч.	16.03.2016	1	16.03.2016	45 000,00
6	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 ч.	17.03.2016	2	18.03.2016	35 000,00
7	Делопроизводство и архивное дело в сфере государственного финансового контроля - 24 ч.	29.03.2016	3	31.03.2016	53 000,00
АПРЕЛЬ					
1	Развитие человеческих ресурсов в ревизионных комиссиях - 24 ч.	11.04.2016	3	08.04.2015	53 000,00
2	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 36 а.ч.	25.04.2016	1	10.04.2015	55 000,00
3	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 ч.	20.04.2016	10	28.05.2015	230 000,00
4	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	22.04.2016	5	17.04.2015	65 000,00
5	Бюджетное законодательство и его применение – 16 ч.	18.04.2016	2	21.04.2015	35 000,00
МАЙ					
1	Бюджетирование (практический модульный курс) - 24 а.ч.	04.05.2015	3	06.05.2015	190 000,00
2	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 36 а.ч.	16.05.2016	5	20.05.2016	65 000,00
3	Действующее Трудовое Законодательство РК и кадровое делопроизводство - 16 ч.	12.05.2016	2	13.05.2016	70 000,00
4	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	26.05.2016	1	26.05.2016	35 000,00
5	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 ч.	24.05.2016	2	25.05.2016	35 000,00
6	Бухгалтерский учёт в соответствии с МСФО для МСБ - 24 ч.	30.05.2016	3	01.06.2016	45 000,00
ИЮНЬ					
1	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 36 а.ч.	06.06.2016	5	10.06.2016	65 000,00
2	Международные стандарты аудита (ISA) - 24 а.ч.	27.06.2016	3	29.06.2016	45 000,00
3	Контроль (аудит) финансовой отчётности в государственном и квазигосударственном секторах - 36 а.ч.	13.06.2016	5	17.06.2016	50 000,00
4	Базовое финансовое моделирование с использованием MS Excel - 16 ч.	20.06.2016	2	21.06.2016	90 000,00

5	Делопроизводство и документооборот в организации: Правила документирования и управления документацией в государственных и негосударственных организациях - 16 ч.	22.06.2016	2	23.06.2016	45 000,00
6	HR-менеджмент (Система управления и развития персонала) - 16 ч.	22.06.2015	2	23.06.2015	40 000,00
ИЮЛЬ					
1	Финансы для нефинансовых менеджеров - 24 ч.	01.07.2015	3	03.07.2015	40 000,00
2	Финансовый анализ – 16 ч.	07.07.2015	2	08.07.2015	45 000,00
3	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 ч.	04.07.2015	2	05.07.2015	35 000,00
4	Бюджетное законодательство и его применение – 16 ч.	02.06.2016	2	03.06.2016	35 000,00
5	Контроль (аудит) финансовой отчётности в государственном и квазигосударственном секторах - 36 а.ч.	24.10.2016	5	28.10.2016	50 000,00
6	ВЫЕЗДНОЙ				
7	Тайм-менеджмент (Эффективное управление временем) для руководителей и сотрудников аппарата управления - 24 ч.	27.07.2015	3	29.07.2015	45 000,00
8	Соблюдение законодательства в сфере государственного финансового контроля - 24 ч.	27.07.2015	3	29.07.2015	53 000,00
АВГУСТ					
1	Финансовый анализ – 16 ч.	04.08.2015	2	05.08.2015	45 000,00
2	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	19.08.2016	1	19.08.2016	35 000,00
3	Бухгалтерский учёт в соответствии с МСФО для МСБ - 24 ч.	24.08.2016	3	26.08.2016	45 000,00
4	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 36 а.ч.	01.08.2016	5	05.08.2016	65 000,00
СЕНТЯБРЬ					
1	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	19.09.2016	1	19.09.2016	35 000,00
2	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 36 а.ч.	12.09.2016	5	16.09.2016	65 000,00
3	Официальный казахский язык в сфере государственного финансового контроля - 36 ч.	26.09.2016	5	30.09.2016	80 000,00
4	Комплексный курс для руководителя - 36 ч.	19.09.2016	9	23.09.2016	190 000,00
ОКТАБРЬ					
1	Повышение качества работы в ревизионных комиссиях - 24 ч.	04.10.2016	3	06.10.2016	53 000,00
2	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	10.10.2016	1	10.10.2016	35 000,00
3	Разработка плана развития национальных управляющих холдингов, национальных холдингов, национальных компаний, акционером которых является государство, за исключением акционерного общества "ФНБ" Самрук-Казына" - 16 ч.	06.10.2016	2	07.10.2016	55 000,00
4	Бухгалтерский учёт в соответствии с МСФО для МСБ - 24 ч.	12.10.2016	3	14.10.2016	45 000,00
5	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 36 а.ч.	17.10.2016	5	22.10.2016	65 000,00
НОЯБРЬ					
1	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 ч.	08.09.2015	2	09.09.2015	35 000,00
2	Бюджетное законодательство и его применение – 16 ч.	08.08.2016	2	09.08.2016	35 000,00
3	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 36 а.ч.	28.11.2016	5	02.12.2016	65 000,00
4	Теория и практика управления рисками в государственных и негосударственных организациях - 16 ч.	23.11.2015	2	24.11.2015	70 000,00
5	Эффективное управление в ревизионных комиссиях - 36 ч.	14.11.2016	5	18.11.2016	80 000,00
6	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	11.11.2016	1	11.11.2016	35 000,00
ДЕКАБРЬ					
1	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 ч.	09.11.2015	2	10.11.2015	35 000,00
2	Бюджетное законодательство и его применение – 16 ч.	31.10.2016	2	01.11.2016	35 000,00
3	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также составление отчета по его исполнению - 10 а.ч.	12.12.2016	1	12.12.2016	35 000,00

Предварительная запись участников на семинар ведётся по следующим телефонам:

тел. **(7172) 74-20-58, 74-27-22, 74-22-23** факс **74-19-31**; e-mail: seminar@cifn.kz

По вопросам заключения договора на обучение: тел. **(7172) 74-27-23**

ЖУРНАЛДЫҢ РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕСІ:

ҚОЗЫКӨРПЕШ ЕСІМҰЛЫ ЖАҢБЫРШИН
Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі
есеп комитетінің Төрағасы, э.ғ.д.,
Редакциялық кеңес төрағасы

АЛЕКСАНДР ВИКТОРОВИЧ ГОРЯИНОВ
Есеп комитетінің мүшесі

ГҮЛЖАН ЖАНПЕЙІСҚЫЗЫ ҚАРАҒҰСОВА
Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты,
Қаржы және бюджет бойынша Комитет Төрағасы, э.ғ.д.,
профессор

ОМАРХАН НҰРТАЙҰЛЫ ӨКСІКБАЕВ
Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты,
э.ғ.д.

ЕРҚАРА БАЛҚАРАҰЛЫ АЙМАҒАМБЕТОВ
Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университетінің
ректоры, ЖМ ХҒА мүше-корреспонденті, Еуразия ХЭА
академигі, э.ғ.д., профессор

АМАНЖОЛ ҚОШАНҰЛЫ ҚОШАНОВ
Қазақстан Республикасы ҰҒА академигі,
э.ғ.д., профессор

АЛДАНЫШ АРЫСТАНҒАЛИҰЛЫ НҰРЫМОВ
Еуразия ХЭА академигі және ҚҰЖҒА академигі,
Салық қызметінің екінші дәрежелі Мемлекеттік кеңесшісі,
э.ғ.д., профессор

КЕНЖЕҒАЛИ ӘБЕНҰЛЫ САҒАДИЕВ
Қазақстан Республикасы ҰҒА академигі,
э.ғ.д., профессор

РАХМАН АЛШАНҰЛЫ АЛШАНОВ
«Тұран» университетінің ректоры, э.ғ.д., профессор

АЛТАЙ БОЛТАЙХАНҰЛЫ ЗЕЙНЕЛҒАБДИН
э.ғ.д., профессор

КӨШКІМБАЕВ САПАР ХАЙСАХАНҰЛЫ
«Қазақстан Республикасы аудиторлар палатасы»
КАҰ президенті, э.ғ.к.

ЗИНАИДА ПЕТРОВНА ЗАГОСКИНА
Қазақстан Республикасы Аудиторлары Коллегиясының
және Қазақстанның ішкі Аудиторлар Институты басқарма
кеңесінің мүшесі, Ішкі аудитор дипломының иесі, Қазақстан
Республикасының аудиторы, э.ғ.к.

МУРЗИН АЛМАТ ЗАРЛЫҚҰЛЫ
«ҚБЗО» РМК директоры, э.ғ.к.,
Бас редактор

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ ЖУРНАЛА:

ДЖАНБУРЧИН КОЗЫ-КОРПЕШ ЕСИМОВИЧ
Председатель Счетного комитета по контролю за исполнением
республиканского бюджета, д.э.н.,
Председатель редакционного совета

ГОРЯИНОВ АЛЕКСАНДР ВИКТОРОВИЧ
Член Счетного комитета

КАРАГУСОВА ГУЛЬЖАН ДЖАНПЕИСОВНА
Депутат Мажилиса Парламента Республики Казахстан,
Председатель Комитета по финансам
и бюджету, д.э.н., профессор

ОКСИКБАЕВ ОМАРХАН НУРТАЕВИЧ
Депутат Мажилиса Парламента Республики Казахстан,
д.э.н.

АЙМАГАМБЕТОВ ЕРҚАРА БАЛКАРАЕВИЧ
Ректор Карагандинского экономического университета
Казпотребсоюза, член-корреспондент МАН ВШ,
академик МЭА Евразии, д.э.н., профессор

КОШАНОВ АМАНЖОЛ КОШАНОВИЧ
академик НАН Республики Казахстан,
д.э.н., профессор

НУРУМОВ АЛДАНЫШ АРЫСТАНГАЛИЕВИЧ
академик МЭА Евразии, академик КНАЕН,
Государственный советник налоговой службы второго ранга,
д.э.н., профессор

САГАДИЕВ КЕНЖЕҒАЛИ АБЕНОВИЧ
академик НАН Республики Казахстан,
д.э.н., профессор

АЛШАНОВ РАХМАН АЛШАНОВИЧ
Ректор университета «Тұран», д.э.н., профессор

ЗЕЙНЕЛҒАБДИН АЛТАЙ БОЛТАЙХАНОВИЧ
д.э.н., профессор

КОШКИМБАЕВ САПАР ХАЙСАХАНОВИЧ
Президент ПАО «Палата аудиторів
Республики Казахстан», к.э.н.

ЗАГОСКИНА ЗИНАИДА ПЕТРОВНА
Аудитор Республики Казахстан, Дипломированный внутренний
аудитор, Член совета Института внутреннего аудита и Коллегии
аудиторов Республики Казахстан, к.э.н.

МУРЗИН АЛМАТ ЗАРЛЫКОВИЧ
Директор РГП «ЦИФН», к.э.н.,
Главный редактор

EDITORIAL BOARD OF THE JOURNAL:

DZHANBURCHIN KOZY-KORPESH ESIMOVICH
Chairman of the Account Committee for Control
over Execution of the Republican Budget, D.Sc. Economics,
Prolocutor of the Editorial Board

GORYAINOV ALEXANDER VICTOROVICH
Member of the Accounts Committee

KARAGUSOVA GULZHAN DJHANPEISOVNA
the Parliament's Majilis Deputy of the Republic of
Kazakhstan, Chairlady of The Budget & Finance
Committee, D.Sc. Economics, Professor

OXIBAYEV OMARKHAN NURTAYEVICH
the Parliament's Majilis Deputy of the Republic of
Kazakhstan, D.Sc. Economics

AIMAGAMBETOV ERKARA BALKARAYEVITCH
President of the Karaganda Economical University of Kazakh
Consumers Unions, Corresponding Member of the IAS of HE,
Academician of the IAS in Eurasia, D.Sc. Economics, Professor

KOSHANOV AMANZHOL KOSHANOVITCH
Academician NAS of the Republic of Kazakhstan, D.Sc.
Economics, Professor

NURUMOV ALDANYSH ARYSTANGALIEVICH
academician of the IEA of Eurasia, academician and the KNA
of NS, second rank National Tax Counselor, D.Sc. Economics,
Professor

SAGADIYEV KENZHEGALI ABENOVICH
Academician NAS of the Republic of Kazakhstan, D.Sc.
Economics, Professor

ALSHANOV RAKHMAN ALSHANOVICH
President of the «Turan» University, D.Sc. Economics, Professor

ZEYNELGABDIN ALTAI BOLTAYKHANOVICH
D.Sc. Economics, Professor

KOSHKIMBAYEV SAPAR CHAISACHANOVITCH
President of the PJSC "Chamber of Auditors of the Republic of
Kazakhstan", Candidate of Economics

ZAGOSKINA ZINAIDA PETROVNA
Auditor of the Republic of Kazakhstan, Certified Internal
Auditor, Board Member of Internal Audit Institute and Member
of Auditor's Council of the Republic of Kazakhstan, Candidate
of Economics

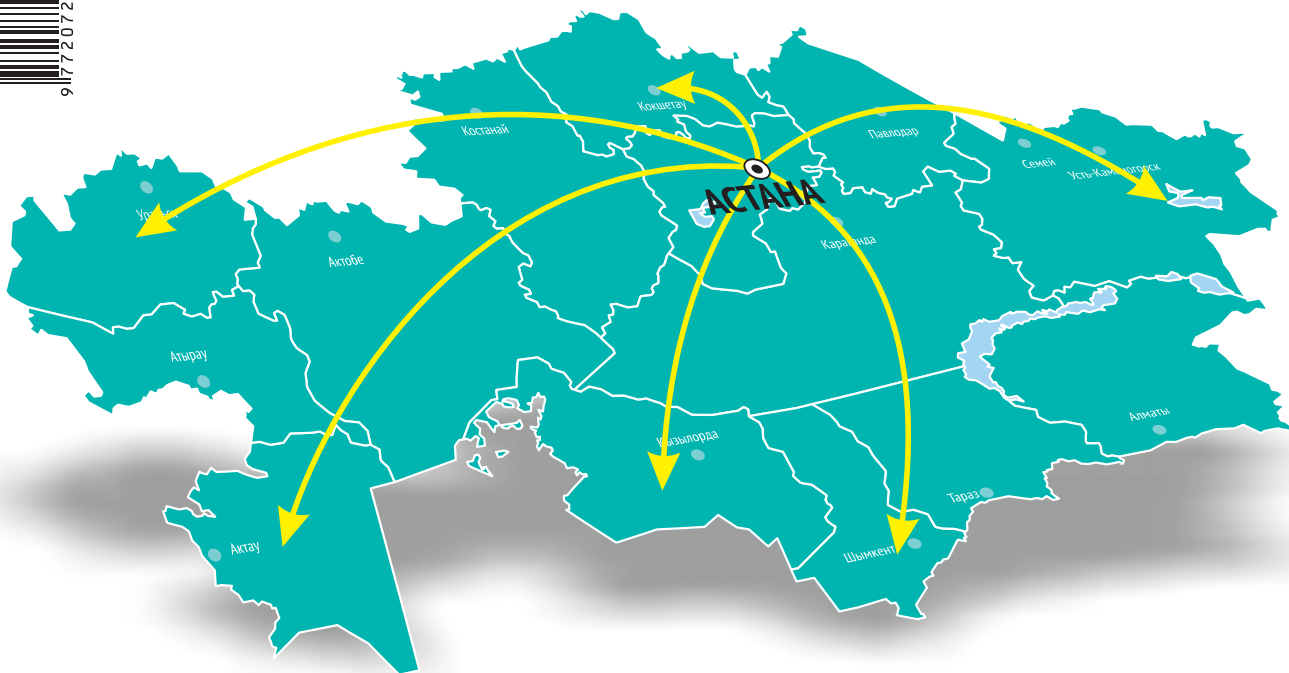
MURZIN ALMAT ZARLYKOVICH
Director of the RSE "CFVR", Candidate of Economics,
Editor in chief

«Мемлекеттік аудит - Государственный аудит»
қаржы-экономикалық журнал
Меншік иесі: Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі
есеп комитетінің «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі
орталық» РМК
Бас редактор: А.З. Мурзин
Шығарушы редактор: Н.К. Аширова
Дизайн, беттеу: Я. Усова
Қазақ тіліндегі нұсқасы: Г.О. Амирова
Ағылшын тіліндегі нұсқасы: «Galami Translators» ЖШС (директор - К.Н. Тыныбаев)
Корректорлар: Н.П. Гусак, Д.Ф. Әбішева
Журнал 2010 жылғы 28 маусымда Қазақстан Республикасы Байланыс
және ақпарат министрлігінде қайта тіркеліп, № 11020-Ж кәулігі
берілген. Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі № 9582-Ж
15.10.2008 ж.
Тоқсанына бір рет шығады.
Қазақстан Республикасы және ТМД аумақтарына тарайды.
Материалдарды қайта басу кезінде журналға сілтеме жасалуы шарт.
Редакция пікірі мақала авторларының пікірімен сәйкес келмеуі
мүмкін.
Редакцияның мекен-жайы: 010000, Қазақстан Республикасы, Астана
қаласы, Орынбор көшесі, № 8, «Министрліктер үйі».
Тел: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
«LITERA» ЖШС баспаханасында басылған.
Қарағанда қ., Садоводов көш., 14,
тел/ф. 8 (7212) 44 23 68, 99 63 39.
Таралымы: 500 дана.
Жазылу индексі - 74167

«Мемлекеттік аудит - Государственный аудит»
финансово-экономический журнал
Собственник: РПФ «Центр по исследованию финансовых нарушений»
Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета
Главный редактор: А.З. Мурзин
Выпускающий редактор: Н.К. Аширова
Дизайн, верстка: Я. Усова
Казахский вариант: Г.О. Амирова
Английский вариант: ТОО «Galami Translators» (директор - К.Н. Тыныбаев)
Корректоры: Н.П. Гусак, Д.Г. Абишева
Журнал перерегистрирован Министерством связи и информации
Республики Казахстан 28.06.2010 года, свидетельство №11020-Ж.
Номер и дата первичной постановки на учет №9582-Ж.
15.10.2008 г.
Выходит один раз в квартал.
Распространяется на территории Республики Казахстан и СНГ.
При распечатке материалов ссылка на журнал обязательна.
Мнение редакции может не совпадать с точкой зрения авторов статей.
Адрес редакции: 010000, Республика Казахстан, г. Астана,
ул. Орынбор, №8, «Дом министерств». Тел: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
Отпечатано в типографии ТОО «LITERA»,
г. Караганда, ул. Садоводов, 14,
тел/ф. 8 (7212) 44 23 68, 99 63 39.
Тираж: 500 экземпляров.
Подписной индекс - 74167

«Memlekettik Audit – State Audit» Journal of Finance and Economics
Owner: RSE «Center for Financial Violations Research» of Accounts
Committee for Control over Execution of the Republican Budget
Chief Editor: A. Murzin
Copy Editor: N. Ashirova
Design, layout: Y. Ussova
Kazakh version: G. Amirova
English version: «Galami Translators» LTD (director - K. Tynybayev)
Correctors: N.P. Gusak, D.G. Abisheva
Journal was re-registered by the Ministry of Communications and
Information of the Republic of Kazakhstan on June 28, 2010, certificate
No.11020-Zh. Number and date of initial registration No. 9582-Zh.,
October 15, 2008
Published quarterly.
Distributed on the territory of the Republic of Kazakhstan and CIS.
When printing materials reference to the journal is required.
Editorial staff opinion may not reflect views of the author.
Editorial office address: «House of Ministries», Astana, 010000,
the Republic of Kazakhstan
Tel: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
Printed in printing office of LLP «LITERA»,
14, Sadovodov str., Karaganda,
tel/fax. 8 (7212) 44 23 68, 99 63 39.
Circulation: 500 copies.
Subscription index - 74167

ВО ВСЕХ ГОРОДАХ КАЗАХСТАНА

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕМЛЕКЕТТИК
Аудит

Финансово-экономический журнал по вопросам социально-экономического развития, управления государственными финансами, государственного финансового контроля и аудита

ЖУРНАЛ ВЫХОДИТ ЕЖЕКВАРТАЛЬНО

**Подписку на печатную версию журнала
вы можете оформить**
через отделения АО «Казпочта»
подписной индекс **74167**

Приглашаем к сотрудничеству!

Тел.: 8 (7272) 74 17 33, 74 22 58
факс 8 (7172) 74 19 31

www.cifn.kz